Chronycke van Mechelen

Remmerus Valerius

bron
Remmerus Valerius, *Chronycke van Mechelen*. J.F. Vander Elst, Mechelen z.j. [1766]

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/vale010chro01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. en NWO

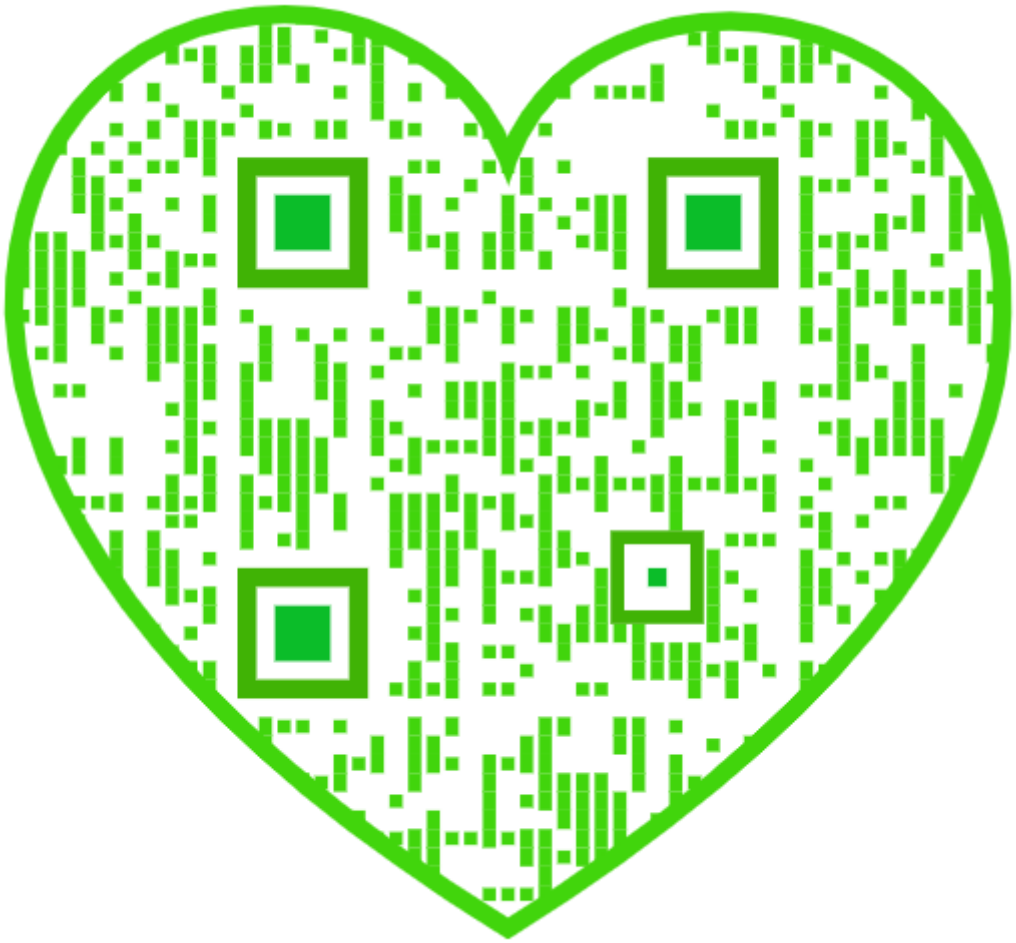

Kort verhael *van het leven van* Remmerus Valerius, in synen tyde pastoor *tot Muysen.*

REMIGIUS WOUTERS, bekent onder den Naem van REMMERUS VALERIUS, was geboortich van *Berchem* een Dorp onder de Landtdecanye van *Os* in het Bisdom van s'Hertogen-Bossche; synen Vader is ons onbekent, maer syne Moeder vindmen aengeteekent in de Memorien van de Pastorye van Muysen op den naem van *Helena Wouters* Moeder van den Heere Pastoor op het jaer sesthien-hondert ses-en-sestigh alsdan oudt synde hondert jaeren, ende wort

bevonden de selve gestorven te zyn op den ses-thienden january van het volgende jaer ses-thienhondert seven-en-sestigh.

De oorsaeke waerom REMMERUS VALERIUS synen naem verandert ofte gelatinizeert heeft, schynt geweest te zyn de gewoonte van dien ende voorgaenden tyde, want veele geleerde Mannen ende wel besonderlyk die geboortich waren uyt den Kempen (welck Landt ons menichte van de Geleerste Mannen voortsgebracht heeft) hunnen eygen naem veranderden, als synde meest persoonen van kleyne en onbekende afkomste, zigh willende door de deught ende studien eenen particulieren naem achterlaeten, hunnen eygen Toenaem ende sommige oock den Voornaem verkeerende ende Latinizerende op verscheyde manieren, als onder andere den vermaerden VALERIUS ANDREAS geboortich van *Tesschel* een Dorp onder de Landtdecanye

van *Geel* van het Bisdom van s'Hertogen-Bossche wiens eygen Voornaem was *Wouter* ofte *Wauter* ende Toenaem *Driessens* den welcken de Philosophie gehoort heeft in de Universiteyt van Douay ende is ten jaere 1621. Doctoor geworden in de Rechten in de Universiteyt van Loven.

Het is waerschynelyk dat REMMERUS VALERIUS naer het exempel van synen Landtsman VALERIUS ANDREAS van wien hy schynt nagevolgt te hebben het veranderen van den Naem, oock in syne jonkheyt ende misschien in de Philosophie tot Douay gestudeert heeft, vermits hy de Fransche Tale konde schryven welck ten dien tyde in een Brabantschen Kempenaer seer raer was.

1636

Ten jaere ses-thien-hondert ses-en-dertigh ontrent den Feest-dag van de geboorte van den *H. Joannes Baptista*, is REMMERUS VALERIUS Pastoor geworden van de Kercke

van S. Lambrecht tot Muysen, welck een Dorp is onder de Jurisdictie van Mechelen gebruykende de selve Coustumen ende genietende de selve Vryheden ende Privilegien, gelegen ontrent een half myle van de Stadt.

1648

Het Pastoreel Huys van Muysen door de Oorlogen gedestrueert synde is hy genootsaekt geweest een Huys te hueren tot den jaere ses-thien-hondert acht-en-veertigh als wanneer den Peys tusschen Spaignien en Hollant gemaekt zynde, de Magistraet van Mechelen hebben afgedanckt hunne Soldaten, welcke Magistraet gelaten heeft de Baracken gemaekt op het Kerck-hof van Muysen alwaer REMMERUS VALERIUS zich heeft moeten contenteren, soo hy selfs schryft in sekere Memorie ontrent den jaere 1665., met slechte Huyskens van de Soldaten de welcke door ouderdom seer vervallen waren.

1649

Ten jaere ses-thienhon-dert negen-en-veertigh op den 21. November is door synen iver in de Kercke van Muysen ingestelt een Broederschap onder den Titel van den soeten naem JESU, ter welkers occasie alsdan een Kerck-Vaen gemaekt is waer in onder andere geschildert is het Portrait van REMMERUS VALERIUS door *Jan Verhoeven* Schilder van Mechelen welck Vaen alnoch tot Muysen bewaert wort ende waer naer eene Copie geteekent ende syn Afbeeldtsel in eene Copere Plaete gesneden is door *A. Opdebeeck* tot Mechelen ten Jaere 1758.

In de Kercke van Muysen beneffens den hoogen Autaer aen de zyde van het Evangelie ligt eenen Serck-steen waer in synen Ouderdom, Bedieninge ende Schriften in't kort seer net beschreven worden in de volgende woorden

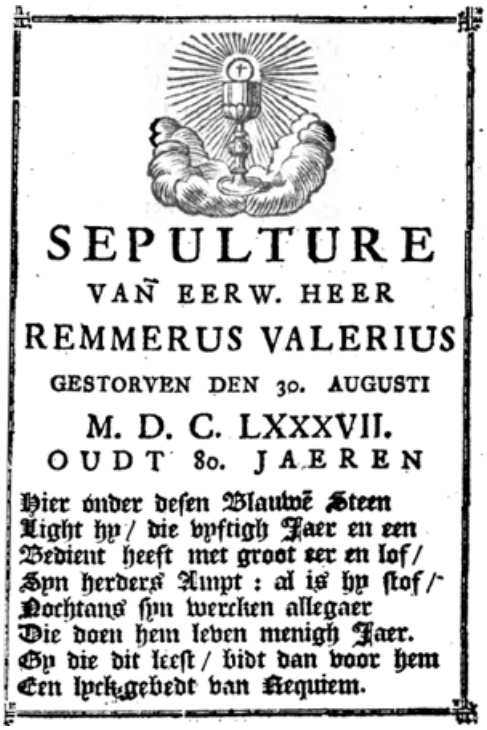

SEPULTURE
VAN EERW. HEER
REMMERUS VALERIUS
GESTORVEN DEN 30. AUGUSTI
M. D. C. LXXXVII.
OUDT 80. JAEREN

Hier onder deſen Blauwē Steen
Light hy / die vyftigh Jaer en een
Bedient heeft met groot eer en lof /
Syn herders Ampt : al is hy ſtof /
Nochtans ſyn wercken allegaer
Die doen hem leven menigh Jaer.
Gy die dit leeſt / bidt dan voor hem
Een lyck-gebedt van Requiem.

Kort verhael van de schriften de welke *door* Remmerus Valerius *In druk gegeven ende tot onse kennisse gekomen zyn &c.*

IN het Jaer ses-thienhondert twee-en-sestigh heeft REMMERUS VALERIUS in druk gegeven een Tractatien leerende de maniere van diversche soorten van *Sonnewysers* te maeken, met de Tafels gerekent ten deele generalyk, ende ten deele op de breede van een-en-vyftigh Graden waer van het Opschrift is,

Tabulae Horographicae partim ad quamcumque latitudinem, partim ad latitudinem 51. *Graduum supputatae, per* R.D. REMMERUM VALERIUM *Berchensem Pastorem Parochiae de Muysen.* Mechliniae, apud Joannem Jaye Ao. 1662. superiorum permissu. Bevattende 34. Bladeren in 4°. Goetgekeurt den 18. November 1661. door *L. Neesen.*

Item het selve in de Fransche Tale het Opschrift als volght

Tables Horographicques par lesquelles est enseigné a descrire & construire toutes sortes d'Horologes Solaires sur toutes sortes des Plans supputées par M. REMY VALERE *Pasteur de Muysen*, à Malines chez Jean Jaye Imprimeur Juré 1664. dit bestaet in negen ongeteekende Bladeren in 4°.

Ten Jaere 1673. heeft hy in 't licht gegeven seker tractatien in 8°. bevattende 20. geteekende Bladzyden het Opschrift is als volght.

Tractatus, *de Computu paschali perpet: in quo Ostenditur variis locis errasse Gavantus*, *editus per* REMMERUM VALERIUM *Pastorem in Muysen.* Mechliniae Typis Gisberti Lintsii CI□.I□C.LXXIII.

Ontrent het Jaer 1675. heeft REMMERUS VALERIUS in druk gegeven eene Chronyke van Mechelen beginnende van het Jaer 720 ende eyndigende met het Jaer 1596. daer by voegende dat in het Jaer 1628 gemaekt wirdt de nieuwe Silvere Kasse, dese Chronyke als oock de volgende tot den Jaere 1687. syn gevoeght by de Mechelsche

Almanacken gedrukt tot Mechelen by *Gysbrecht Lints* welcke oock seer geestimeert wirden soo om de ervarenthydt van den Aucteur in de Geometrie als om de fraye poëzy daer in vervoeght.

Dese eerste Chronyke gevoeght by den Almanack van het jaer 1675. begint in dit Werksken met de eerste Bladzyde ende eyndight op de negen-en-dertighste Bladzyde den sesden regel.

Achter dese Chronyke heeft REMMERUS VALERIUS gestelt de volgende Advertentie tot den Leser.

'Veele Mechelsche saeken, die lesens weerdigh syn hebben wy dit jaer achtergelaeten, veele hebben wy maer enckelyk aengeraekt: maer wy sullen UL. de toekomende jaeren, met Godts gratie, van alles klare notitie geven.

Voor een van de naestkomende jaeren, soo moeght gy verwachten al wat aengaet het Parlement, ende den grooten Raede! te weten, hoe, wanneer d'een, ende d'ander tot Mechelen ingestelt syn; wanneer, ende waer om sy van Kleederen verandert syn, van getal ende Paleys; wanneer, ende waer om den grooten Raed naer Namen

vertrock ende wederom quamp: eenige merckelyke Vonnissen die daer gegeven syn; eene korte kennisse der Presidenten ende andere treffelyke Mannen van desen Raede.

Een ander jaer sullen wy UL. geven den oorsprongh der Stadt Mechelen, haere verschyde namen ende het gevoele van de Schryvers hier op: als mede hoe *Mechelen* op verschyde Heeren vervallen is; daer en boven al wat aengaet de Graven die daer geweest syn voor de tyden van *Ada* ende al wat aengaet de Heeren Schoutetten ende het Magistraet.

Op een ander jaer schicken wy te geven eene klaerdere uytlegginge van alles dat aengaet de Kercken, Cloosters, Capellen, Godtshuysen, Hoven, ende andere geestelyke Fondatien.

Een ander jaer sullen wy UL. geven breedere kennisse van de Aerts-bisschoppen, ende andere treffelyke Mannen van Mechelen.

Een ander jaer sullen wy enckelyk handelen van de Oorloghen, Borgerlyke twisten, ende Geslachten, Guldens, ende Ambachten van *Mechelen.*

Daer naer wil ick UL. oock in 't lanck eens laeten lesen de Destructie die tot Mechelen geschiede in het jaer Duysent vyfhondert ses-en-veertigh door het springen van de *Sant-poorte* als mede die daer geschiede door de Plunderinghe van de Engelsche, Spaniaerden, Rebellen; door Aertbevingen, tempeesten, pestilentien &c.

Ten lesten moeght gy verwachten een kort begryp van alle dese dingen.

Een ider die dese Chronyke sal lesen sal bevinden dat REMMERUS VALERIUS *ten deele aen syne belofte voldaen heeft*, *ende ten deele niet.*

REMMERUS VALERIUS schryft voorder, dat die kurieus is ende soo lanck niet wachten en wilt, magh insien de Boecken uyt de welcke hy seght dit alles gehadt te hebben; *à Gurnez. à Lapide. Allegambe. à Ryckel. Barlandus. Blauw. Beyerlinck. Christinaeus. Croon. de Schildere. Divaeus. Domyns. Gazaeus. Gonsaga. Grammayus. Guicciardinus. Haraeus. Hazaert. Sanderus. Scribanus. Sedulius. Sirinus. Sweertius. Hemoldus. Heuterus. Langendonck. Locrius. Meerbeeck. Mercator. Meyerus. Middendorpius. Miraeus. Molanus.*

Mutsaert. Ortelius. Parival. Pitsaeus. Pontanus. Raisse. Regino. Roswydus. Tritemius. Van de Venne. Van Hacht. Valerii. Wachtendonck. Wichmans. Zypaeus.

Brabantsche Chronyke, *Chronicum Bethlemiticum*, *Costumen van Mechelen*, *fasti Academici*, *Hagiologium rubrae vallis*, *Hertogen van Brabant*, *Hierogazophilacium Belgicum*, *Lant-juweel*, *Legende van Brabant*, *Schatkist &c.*

Boven dien magh hy oock lesen de Schriften van *Jan de Wilde*, *Joos Blieck. Nicl. Stylaert. Peeter Nielis. Peeter du Pont. R. Dodonaeus.*

De tweede Chronyke uytgegeven ten jaere 1676. begint alhier op de negen-en-dertigste bladzyde den sevensten regel ende eyndight op de acht en sevenstigste bladzyde met den achsten regel het jaer 1616.

De Chronyke in druk gegeven ten jaere 1677. behelsende het Beschryf van de instellinge van het Parlement ende grooten Raede binnen Mechelen begint bladzyde 78. den negensten regel.

De volgende Chronyke uytgegeven 1678. synde ten deele het beschryf van den

oorsprongh van het Doorluchtigh Huys van Bourgondien ende ten deele het beschryf van den grooten Raede ende Parlement begint bladzyde 103. ende eyndight op het eynde van de hondert-dry-en-dertigste bladzyde dese twee leste Chronyken verdienen de kurieusheyt van de Liefhebbers der Nederlantsche Antiquiteyten.

Bladzyde 128. belooft REMMERUS VALERIUS in het volgende jaer te geven eene Lyste der Presidenten van den Grooten Raede &c. ende een verhael der treffelyke Ampten by hun bedient, met alle de Wapenen &c. het welck hy seght uytgestelt te hebben ter oorsaeke die Wapenen soo lichtelyk niet en hebben konnen opgesoecht ende gesneden worden, mits sy seer menigvuldigh ende oudt waeren te weten van over de dry-hondert jaeren, ende ook groot Werk in hebben, soo om de Schilden als om de Helmen van eenige ende andere om de Kroonen ende Gulde Vliesen rontom hangende. Maer in de voorreden van de Chronyke uytgegeven ten jaere 1679. beginnende alhier bladzyde 133. met het jaer 1260. seght hy als volght: *Beminden Leser ick geloove dat UL. sal verwondert syn. waer-*

om dat wy den Hoogen Raed niet en hebben vervolght de reden is dat wy hopen het selve te doen in eenen Boeck, *en daer by te voegen hun Konter-feytsels*, *Wapenen &c.* desen Boeck heeft REMMERUS VALERIUS geschreven, ende tot synen tyde volmaekt, maer is naer desselfs doodt, in handen gevallen synde van onachtsaeme persoonen, te niet gegaen.

Op de voorseyde 133. bladzyde met het jaer 1260. begint de voorschreve Chronyke behelsende een kort begryp van de particuliere Oorlogen van Mechelen tot het jaer 1474. waer by gevoeght is de Destructie geschiedt door het springen van de Santpoorte eyndigende bladzyde 160.

De Chronyke uytgegeven ten Jaere 1680. begint alhier bladzyde 161. ende eyndight met den Ommeganck van Mechelen in het Jaer 1679. hier syn bygevoeght het springen van het Convoy-schip voorgevallen den 27 Junii 1678. ende een kort verhael van het negen-hondert-jaerigh Jubilé van den H. Rombaut, binnen Mechelen geviert den 1. Julii van het jaer 1680. welck REMMERUS VALERIUS ge-

stelt hadde in syne generale Chronyke uytgegeven ten jaere 1681. dit is alles het gene den voorseyden Aucteur uytgegeven heeft raekende besonderlyk de Chronyke van Mechelen welcke by de Liefhebbers der Antiquiteyten in weerde gehouden worden ende niet tegenstaende sommige saken in dese Chronyken bevonden worden de welke by de ondersoekers der waerhydt geen volle geloof en verdienen, een jder die sonder voor-oordeel wilt doorlesen den Boeck ge-intituleert *Acta S. Rumoldi* in Druk gegeven door den geleerden *Heyligh-schryver J.B. Du Sollier*, sal aldaer genoeghsaeme stoffe vinden om meest alle de misgrepen, de welcke in dese Chronyken bevonden worden, te konnen corrigeren.

REMMERUS VALERIUS heeft voorders ten jaere 1681. uytgegeven de bovengemelde generale Chronyke beginnende met de Scheppinge des Werelts ende eyndigende met het jaer 1680. ende de ses volgende jaeren, tot ende met het jaer 1687. als wanneer REMMERUS VALERIUS Overleden is, syn by de Mechelsche Al-

manacken door den selven Aucteur in druk uytgegeven de Chronyken van Brabant beginnende met het jaer 615. ende eyndigende met de Uytvaert van *Keyser Carel den Vyfden* ten jaere 1558. getrocken uyt verschyde Aucteurs, de welke by de Liefhebbers seer gemyn syn, ende uyt dese reden niet noodig geoordeelt en word hier by te voegen.

By de Chronyke uytgegeven ten jaere 1685. heeft REMMERUS VALERIUS gevoeght dit volgende:

Corte Uyt-legginge oft Bewys van het Root Teeken *dat de Edele Heeren van de Stadt ende Provincie van Mechelen* (*uyt-genomen de Heeren Schepenen*) *zyn draegende op den Kermis-dagh in de Processie. Waer by gevoeght is het Teeken dat sy draegen op den Woensdagh naer de Paes-dagen.*

Meestendeel de Menschen van onse Naer-gebueren zyn van gelooff dat dit Root Teeken wort gedraegen tot een straffe oft pene der Heeren, waer in sy seker misschen oft verdoolt zyn gelyck wy hier in cort sullen aenwysen.

* T' is seker dat in 't Jaer 754. op den goeden Vrydagh, alhier is gecomen den *H. Rumoldus* door een Engels geleyt.

Ten tweeden dat door de Gebeden van *S. Rombout* de Vrouwe van den Graeff *Ado*, een Kint gebaert heeft, niet tegen- * staende dat sy was boven jaeren en noot geen gehadt en hadde, is genoempt *Libertus.*

Dit Kint spelende aen de Dele verdrinckt, en naer dry dagen ist door de Gebeden van *S. Rombout* wederom levendigh geworden.

775

Desen H. Man besigh zynde met een * Kerck te bouwen ter eeren van *Sinte Steven*, wort vermoort van twee Metsers, en is in 't water geworpen ontrent het Spaens Gast-Huys, daer nu eenen Borre-Put is, door welck Waeter menige menschen vande Kortse geholpen worden.

Syn Lichaem is door een Hemels Licht gevonden van den Graeff *Ado*, *Libertus*, *Goswinus*, en begraven in de voorsz. Kerck.

* Dese Mordenaers en hebben niet lanck geleeft; den eenen viel in een Rasernye afbytende syn Vingers van lit tot lit, den

anderen sieck zynde heeft syns lichaems vuylicheyt ende ingewant samen uyt-geworpen, hebbende loon naer wercken, die voorder wilt lesen can sien *Wachtendonck.*

De Heeren van Mechelen gesien hebbende de overvloedige Mirakelen door desen H. Patroon becomen, en gedenckende de onnoosele Doot van hunnen Patroon en Apostel, hebben geraden gevonden te draegen een teeken van Martelie, om daer mede te kennen te geven het onnoosel Bloet aldaer vergoten.

Hier-om hebben de Heeren Wethouderen doen vergaederen den *Raede* der voorsz. Stadt om te hooren op wat manier, dat men soude een teeken draegen, en naer rypelyck ondersoeck, hebben geraeden gevonden Processie gewys te gaen met eenen Rooden Tabbaert, dese Processie wiert gehouden op den dagh vanden Heyligen Apostel oft Martelaer als hy vermoort was, maer is daer naer verandert in hunne Kermisse.

Maer de Heeren Schepenen en hebben het selve niet willen draegen, gelyck sy

noch niet en doen, (niet sonder groote reden) want ider soude gemeynt hebben dat het was om een onrechtveerdige justitie by hun begaen, gelyck het noch tot den dagh van heden gelooft wort, waer in een jder verdoolt is.

Met desen Rooden Tabbaert hebben sy eenigen tyt blyven gaen, maer daer naer hebben sy daer over aengedaen eenen swerten Tabbaert sonder mouwen, gelyck oock plachten te gaen die vande Gulde, sulckx alsmen noch can sien op seker gelas staende in de Cappelle van de Gulde vanden Ouden Cruys-Bogh in S. Rombouts Kerck, Dit heeft oock maer eenigen tyt geduert, en is verandert geweest in eenen Rooden Capruyn, gelyck de Vlies-Heeren dragen, en sommige seggen dat sy dien droegen op hunne Schouders, gelyck de Heeren plachten te Lyck te gaen.

Om alle dese veranderinge precies aen te wysen is ons onmogelyck door dien dat in 't jaer 837. de Noormannen alhier de Landen seer verwoest hebben, en namentlyck tot Mechelen, daer sy het al hebben

verbrant en gedestrueert, maer de Capelle van S. Rombout en hebben sy niet connen doen branden *siet Wachtendonck.*

* In dien tyt vlucht den *H. Libertus* met den *H. Goswinus* naer S. Truyen alwaer sy voor den Hoogen Authaer van den *H. Trudo* wirden vermoort van de Nortmannen en in 't jaer 1100. wirden dese Lichaemen gevonden ende gestelt in een Kasse op den Hoogen Authaer van *S. Trudo*, en in 't jaer 1633. heeft den Abt van Sint Truyen een merckelyck stuck van t' Bekeneel van den *H. Libertus* gesonden aen S. Rombouts Kerck, dat gesloten is in een silveren Hooft.

Wat aengaet het Teeken van onse tyden, soo hebben sy gedraegen een breet Root Teeken op den arm, maer nu dragen sy een smal Teeken onder de mauwe van hunnen Tabbaert.

En om noch klaerder aen te wysen dat het niet en compt van een onrechtveerdige Justitie, canmen sien ten tyde van de Processie oft Omme-ganck in den Persoon van den seer Edelen Heer Commandeur van Pitzenbourgh, die gekleet zynde met het

Habyt ende Mantel van syne Ordre, ende gevolght van synen Cappelaen ende andere syne Huysgenoten, oock draeght het selve Teeken, en comt in de Processie uyt het Huys dat noortwaert staet naest de Cappelle van S. Barbelen, volgende immediatelyck de silvere Kasse, tot op den omkeer boven de Fontyne-Brugge, aldaer de Processie verlaetende, dese en hebben emmers met de Justitie niet te doen.

Van gelycken den Heere Rent-Meester van den Koninck, den Rent-Meester van de Stadt, den Amman, de Clercken vande Tresorie met de Knapen, de Doctoors, ende Barbier, alle dese en hebben geen gemeyns met de Justitie nochtans draegen sy dit Root Teeken.

Gelyck oock de Kerck-Meesters van S. Romboot die draegen het selve Teeken.

Waer uyt nu klaerelyck blyckt dat het niet gedraegen en wort, om een quade Justitie, dan alleenelyck, om te kennen te geven het onnoosel Bloet aldaer vergoten van hunnen H. Martelaer *Rumoldus.*

1303

Hebben de Heere van Mechelen noch een ander Teeken, oft Beloften gedaen

aen den *H. Rumoldus*, als sy becomen hadden de Victorie tegen de Brabanders, die alsdan Mechelen onder het Belyt van hunnen Hertogh seer benout hadden. Alswanneer sy de H. Reliquien van *Sinte Rombout* die doen waeren in een Cypresse Kasse, gebraecht hebben op de Groote-Merckt, om aldaer Godt Almachtigh ende hunnen Patroon te bidden, om hier van verlost te worden. naer dat hun Gebedt gestort was, heeft een *Engels Ridder* met Name *Peeter Dondelaer*, genomen een Ribbe vanden *H. Rombout* ende gestelt op synen Schilt, waer door sy hunne vyanden hebben verslagen

p Witten Donderdagh, gelyck men sien can op een Schilderye in de Capelle van S. Rombout, om dese Victorie hebben de Heeren van Mechelen belooften gedaen, ten eeuwigen dagen Processie te gaen ron- *tom de Stadt berrevoets, ende gekleet in't wit Lynwaert, mede draegende de H. Reliquien van *S. Rombout* met brandende Torsen op Witten Donderdagh, met allen de Gulde en Ambachten.

* Maer eenige jaeren daer naer heeft den Paus die Processie verandert, om het caut

ende ongestadigh weder dat ordinaris in dat saisoen is, ende die gestelt op den Woensdagh naer Paeschen, ende dat de Heeren soude steunen op witte Stocxkens, gelyck het noch geschiet in plaetse van berrevoets te gaen ende in 't wit gekleet.

Hier naer hebben de Gemeynten, maer meest de Wolle-Wevers belooft een Silvere vergulde Kasse te doen maecken, om die H. Reliquien in te doen, die volmaeckt wiert in 't Jaer 1369. wegende * dry duysent ses hondert Marcken Silver, en wirt gewardeert ses en-sestigh duysent Guldens, sonder de Peerelen ende Gesteenten.

De Wolle-Wevers hebben meest dit Gelt gevonden tot het Maecken van dees Kasse, met te doen geven jder Mees- * ter een oort ter weken, ende de Knechten een Negen-manneken, dit en was geen wonder, want doen waeren hier dry duysent twee hondert Getouwen van Laecke-Maeckers, de Wevers en Spoelders waeren sterck twelf duysent acht hondert, sonder de Leyne-Wevers, Kaer-

ders, Spinders, Volders, Droogh-Scheeders, Borduerders.

Die dit Roodt Teeken *draegen genieten in Lacken Jaerlykx*, *tot op heden* 1765. *ter somme van vyftigh stuyvers het welck door de* Stadt *geassigneert word by eenen* Laeken *Verkooper.*

Het is aen ider bekent (*alsoo oock hier vooren aengewesen is*) *dat de ses Mechelsche Chronyken door* REMMERUS VALERIUS *in 't licht gegeven*, *geene generale achtervolgende Chronyke en is*, *maer elck eene besondere: ende alsoo dese herdrukt waeren alle achter malkanderen sonder eenige distinctie te maeken tusschen de voorgaende ende naervolgende*, *heeft men goedt gevonden uyt de selve eene generale Tafel ofte Bladuyser der Materien op achtervolgende jaeren te geven tot meerder gerief ende contentement van den Leser.*

Tafel

JAER		BLADZYDE
355	* **M**Echelen aen St. Augustinus bekent	3, 39
	* De Rivier de Dele, te vooren Malina genoemt	3
	Wat Malina oft Malena beteekent *siet du Sollier in Actis Sti. Rumoldi* Paginâ	76
451	Gundecus eersten Coning van Bourgondien.	107
	Hoe Bourgondien aen Vrankeryk gecomen is	108
500	* Landulph *Graef van Ardenen Heer van Mechelen.*	39
550	* Monulph met syn Huysvrouwe Lupil,	
	* Berulph, Chilperic, Arnulph, Regeerders van Mechelen.	40
640	* St. Lambrecht tot Muysen alwaer hy eenen Tempel vondt van de negen Sanggoddinnen.	161
	* Slag van St. Lambrecht tot Battel ende het verhef der selve tot Heffen ende tot Leest het leste gevecht.	162
	* St. Lambrecht komt op d'Adegem-plaets alwaer hy een Mirakel doet aen een Kindt tot welckers gedachtenisse tot Battel de Capelle gebouwt is ter eeren van St. Lamorecht.	

* De Kerke van onse Lieve Vrouw over de Dyle door St. Lambrecht gewydt.

* Jemandt staende op de Groot-brugge die een Koey hadde by den steert soude die konnen werpen van Grimbergen tot in den Kempen. 163

641	* St. Lambrecht Wydt de Kerke tot Sempt.	163
	Treckt naer Winters-hove alwaer hy een Clooster stichte.	
701	Berispt den Heyligen Lambrecht eenen grooten Heer over de sonde van Overspel.	
	Over welke vermaninge hy tot Luyk vermoordt wordt.	164
	St. Lambrecht Patroon van Mechelen.	
	Alwaer hy in den Jaerlyken Ommeganck gerepresenteert wirdt als eenen gewapenden Bisschop.	
*720	Wordt St. Rombout geboren.	1
746	* Wordt den Heyligen Rombout Aerts-Bisschop van Dublin gewydt.	
752	* Vlucht naer Vrankryk.	
753	Komt tot Roomen.	2
	Pepin Le Bref geeft Mechelen aen *Graef Ado*.	2, 40
	Welcke Gifte, waer van *Grammye* een deel van den Brief ofte Diploma citeert, wordt door den Geleerden *Miraeus* met reden als suspect ende gesupponneert geacht, siet *à Gurnez in vita St. Liberti pag.* 112 ende *du Sollier.* pag. 102 N°. 11.	
*754	St. Rombout komt tot Mechelen.	2, 40, 164

	Mechelen niet voorder als onse L. Vrouwe Prochie en Hanswyk.	40
*755	St. Libertus geboren.	3
	* Wordt gedoopt in O.L.V. Kerke over de Dele daer nu de Choor staet.	164
*758	St. Libertus verdronken, wordt verwekt door den Heyligen Rombout.	3

	Den Olm door Graef *Ado* aen St. Rombout gegeven.	3,
	Nieuw Mechelen alsdan begonst.	41
760	* St. Rombaut besoekt St. Gommaer half wegen Lier alwaer sy Processie deden ende hun Palsters in de Aerde stekende bleven wasschen.	165
*775	Martelie van St. Rombout.	4
*780	*Graef Ado* gestorven.	41
	Het Graefschap van Mechelen en Haspengauw op den H. Libertus vervallen den welken het selve overgeeft aen synen Oom Razo.	
*785	Mechelen door de Noordmannen verbrand	165
	Wonder verhael van de Kostersse van den Heyligen Rombout.	166
803	* Paus *Leo* den III. met 4. Cardinalen komt tot Mechelen.	4, 166
812	* Oorspronck van de Nonnen ten Haen.	5
825	* Bogdem Sone van Razo Heer van Mechelen.	41
*837	St. Libertus vermoord door de Noordmannen.	6, 42
891	De Noordmannen overwonnen in den Slagh niet verre van Mechelen voorgevallen.	6
895	* Machtildis Trouwt met Berthoudt Heer van Grimbergen waer door Mechelen aen de Familie van Berthoudt komt.	42

897	* Onder dese Mechelen vergroot en herbouwt.	6
940	* St. Rombout gestelt onder het getal der Heyligen.	

	* Ontrent desen jaere den eersten Berthoudt gestorven.	42
960	* De groote Kerke van S. Rombouts begonst te bouwen.	6
	* Ontrent desen Jaere eenen Sone van Arnoudt Berthoudt draeght syn deel van Mechelen in 't Klooster van Lobbes.	7, 42, 167
985	Hugo Capet Coning van Vranckryk.	109
990	* Verkoopt den Abt van Lobbes syn Deel van Mechelen aen den Bisschop van Luyck.	7, 43, 167
	De gerechtighydt der Berthouders	43
	Dorpen des Landts van Mechelen.	
992	* Muer gebouwt tusschen Nekerspoel en Hanswyck.	7
982	Canoniken van St. Rombouts gefondeert door Notgert Bisschop van Luyck.	
1000	* Ontrent desen Jaere houden de Heeren van Mechelen op van te gebruyken den Tittel van Grave.	
1099	Wouter Berthout den I. helpt Jerusalem winnen.	50
1100	De Reliquien van de H.H. *Libertus* en *Goswinus* gevonden en verheven siet *à Gurnez* pag. 215. op 't Jaer 1169.	7
	Wouter Berthout doet devoir om het Recht het	167

welck den Bisschop van
Luyck in Mechelen hadde
af-te-coopen ende die van
Mechelen wilden niet
betalen ten sy de
Canoniken van Luyck
binnen Mechelen selfs te
Chyns quamen sitten &c.

Den Proost van St.
Rombouts tot Mechelen
Sone van den Hertogh van
Oostenryk.

1110	Gefondeert het Clooster van Grimbergen.	50
1118	Obertus Bisschop van Luyck gestorven.	44
1119	Succedeerde Fredrick, stirf 1121.	
1120	Stirf Wouter Berthout begraven te Grimbergen.	50
	Succedeert Arnout geseyt Draeckenbaert.	
1123	Wort Albero Bisschop van Luyck.	44
1128	Serft Albero, aen wie Alexander succedeerde.	
	* Vermaerde Academie tot Mechelen. siet *du Sollier* pag. 101.	8
1130	Het Clooster van Roosendael Gefondeert.	
1135	Sterft Bisschop Alexander.	44
1136	Wiert tot Bisschop van Luyck gecosen Albero den II.	
1142	Oorloghen tusschen Arnout Berthout en de Hertogen van Brabant.	50
1145	* Slagh tusschen Godevaert in de Wiege ende Arnout Berthout die sterft van syne Quetsuren.	
	Wouter den II. succedeert en treckt naer 't H. Landt.	51
	Sterft Albero den II.	44
	In wiens plaetse tot Bisschop van Luyck gecosen wort Henricus den II.	45
1148	Oorlogh begonst tusschen Mechelen ende Luyck.	8

* Reliquien van S. Rombout vervoert naer Steynockerseel &c. siet *du Sellier* pag. 33.

1155 Wort door Keyser Frederick Mechelen bevestight aen den Bisschop van Luyck 45

1154	Sterft Albero den II. en succedeert Alexander.	
1167	Sterft den Bisschop Alexander in welckers plaetse gecosen wort Rudolph.	
*1169	Stirf Wouter Berthout in 't Belegh van Damiaten en succedeerde Wouter den III. *moet syn ontrent* 1218.	51
	* Hy aenveert Mechelen ten leene van Geraert Berthout synen joncksten Broeder.	
1179	Capelle van S. Niclaes by de Koeypoort gesticht.	9
	* De Beiren Kinderen welcke den *H. Thomas van Cantelberch* Gemartiriseert hadden siet *du Sollier* pag. 71.	
1181	Aertbevinge tot Mechelen.	167
1182	Peste tot Mechelen.	168
1191	Rudolph Bisschop van Luyck gestorven	
1192	Synen Successeur Albert gestorven	45
	In wiens plaetse gecosen wirt Albrecht van Cuyck.	46
1200	Overleden. En wirt gecosen Hugo van Pierpont.	
	Gesticht Ons Lieve Vrouwe Gasthuys. Item het Clooster der Lasernye geseyt ter Sieken.	10
	De Salige Ida in 't Clooster van Roosendael gestorven *moet syn* 1300.	9
1203	Stirf Wouter Berthout.	168

1207	Begynhof begonst in de Begyne-straet.	10
1209	Wouter Berthout tot Accaron begraven.	51
	Succedeert Wouter den IV. die verheft van den Hertogh van Brabant.	52

1220	Capelle van Pitzenborgh gefondeert.	11
1223	Gefondeert het Klooster van Leliendael.	52
1229	Bisschop Hugo van Pierpont gestorven.	46
1230	Joannes de Apia Bisschop van Luyck.	
1231	Minderbroeders gesticht.	11, 50
	Dese helpen de Canoniken van St. Rombouts singen op de Feest-dagen.	11
	Broeder Peeter van Mechelen.	12
	Leliendael gefondeert.	
1238	Sterft Joannes de Apia Bisschop van Luyck.	46
1239	Succedeert Willem van Vlaenderen.	
1240	Robrecht van Torout Bisschop van Luyck.	
1243	Stirf Wouter Berthout, te Minderbroeders begraven.	52
	Succedeert Wouter den V. doteert Bleyenbergh.	
1245	Begynhof buyten de Antwerpsche Poorte Gefondeert.	53
1247	Wordt Bisschop van Luyck Hendrick van Gelre.	46
1250	Mechelen verpandt aen den Hertogh van Brabandt.	
	Zellaryen Gefondeert.	13
1260	Wouter Berthout Momboir over den Hertogh van Brabandt.	134
	Slagh tegen de Lovenaers in de Lieps.	

	Die tot Mechelen een Boxharing kocht was Poirter.	
1266	Mechelen belegert door den Bisschop van Luyck.	47

	Idem op 1260.	134
1274	Bisschop Hendrick van Gelre afgeset.	47
	Jan van Engien tot Bisschop van Luyck gewydt.	
1282	Gestorven Wouter Berthout den V. wirt in St. Rombouts begraven, succedeerde Wouter den VI.	53
1283	Wirdt Jan van Vlaenderen Bisschop van Luyck, stirf 1292.	47
1288	Hanswyck Gefondeert.	13
	Den Slagh van Woeronck daer Wouter Berthout gebleven is.	53, 135
	Succedeert Jan Berthout.	53
1293	St. Juliaens Gasthuys Gefondeert.	13
1295	Jan Berthout Heer van Neckerspoel geeft eenige Ordonnantien op Neckerspoel.	53
1296	Wirdt Bisschop van Luyck Hugo de Cabilone.	47
1300	Mechelen verkocht aen Hertogh Jan.	13
1301	De dry Werven aen Mechelen gegeven.	
	De Weth &c. door den Hertogh van Brabandt en Jan Berthout geordonneert. Item de hellicht van de Boeten toegeleyt aen die van de Wollewerken.	54, 55
	* Mechelen belegert door Hertogh Jan.	136

1303	T' Klooster van Onse Lieve-Vrouwe-Broeders tot Mechelen.	14
	Mechelen belegert door Hertogh Jan.	
	Mechelen den Bynaem van Strydtbaere.	15
	Vrydom van nieuwen Thol aen Mechelen gegeven.	55
	Theobaldus Bisschop van Luyck.	47

	Aen wie Mechelen aengewesen wordt. Idem op 1311	16.
1304	Jan Berthout gestorven.	55
	Privilegien aen Mechelen gegeven door Bisschop Thiebaut.	47
	Accoordt met Gilis Berthout. Item Ysere Pilaren gestelt op de Vee-merckt, en buyten d' Hanswyck Poorte.	168
1307	Accoordt tusschen Luyck en Gilis Berthout.	55
	Den Bisschop van Cameryck tot Mechelen.	168
1310	Gilis Berthout gestorven, synen Oom Floris verheft van den Hertogh van Brabandt.	56
1311	3200 Getauwen der Laekemaekers tot Mechelen.	16
	De Hooft Kerke Geweydt.	
1313	Mechelen verpandt aen den Graef van Henegauw door Adolph alsdan Bisschop van Luyck geworden.	49
1315	Floris Berthout verkoopt syn gerechtigheyt.	56
1316	Het Ambacht der Schip-makers binnen Mechelen.	16
	Privilegie van den Graef van Henegauw verleent.	56
1318	Liggen die van Mechelen voor Siftaert.	139
1322	Aen Graef Willem de Penningen van verkoop wedergegeven.	49, 56

1331 Floris Berthout overleden.

1332 De Mechelaers voor Helesem ende oock voor Hellesmen. 140

1333	Mechelen verkocht aen den Graef van Vlaenderen.	16, 49, 57
	Mechelen in handen van Philips de Valois die daer Frederick de Picqueny tot Gouverneur stelt.	57
1334	Broederschap van S. Rombout ingestelt.	169
1340	Begonst te Bauwen de Wevers Halle.	17
1343	Vier Parochien binnen Mechelen afgebrandt.	17
1346	Cedeert Graef willem Mechelen aen den Hertogh Jan van Brabandt. *druck-fout* 1336. *Leest* 1346.	57
1347	Tot Mechelen eenen Schouteth en syne authoriteyt.	17
	De dry Werven geconfirmeert door de Steden van Brabandt.	13
1349	Geeft Hertogh Jan Mechelen aen synen Sone Hendrick van Limbourg.	58
	De Brabanders doen de Mechelaers nyt hunnen Raed gaen.	169
1355	Hertogh Jan gestorven.	58
1356	Lodewyck van Male Heer van Mechelen geeft verschyde Privilegien.	58
	Oorlogh tegen de Brab. om Mechelen.	140
1357	Oorlogh op die van Lier.	142
	De Mechelaers tot Cortenbergh.	143
	Tot Vilvoorden en Semps.	144
	Tot Rupelmonde.	146

	Peys gesloten tusschen Mechelen en Brabandt door Graef Wilhem.	
1358	Aen die van Mechelen de dry Merckten toegewesen door Graef Lodewyck tegens Antwerpen.	59

1360	Aflaten aen de Capelle van St. Merten gejont door den Paus Innocentius den IV. *leest den sesden.*	17
1361	Oploop der Laeke wevers op Neckerspoel	
1366	Philip de Valois Hertogh van Bourgondien trouwt Margrite van Vlaenderen	113
1368	Vrouwe Margriet gestorven.	59
1369	De Silvere Vergulde Kasse volmaekt.	18
	Item de selve Geweydt.	
1370	Den Raed tot Ryssel ingestelt.	113
1375	Sterft Vranck van Halen Heer van Lillo.	169
	Verbrande de Adegem-straete by na heel af.	
1380	Het Clooster van Muysen begonst.	18
1382	Het Stadthuys (als nu het Out Paleys geseyt) afgebrandt.	169
	Verloren de Wollewevers om mutinatie haer Privilegie van eenen Communiemeester.	19
	Nota Is erreur want sy noyt Communie-Meester noch Schepenen geweest en hadden maer misschien wel Dekens en Geswoorne van de Wolle-werken.	
1383	Graef Lodewyck van Vlaenderen gestorven.	59

	Wordt Philips de Valois met Vrouw Margriet tot Mechelen gehuldt.	
1387	Yswyn Pastoor van St. Peeters Bisschop gewyd.	19
	Ordonnantie op de Werven tegens Antwerpen.	59
1405	Hertogh Jan de Valois tot Mechelen gehuldt.	
1409	Twee Jaer-merckten tot Mechelen.	60

	Den Raed tot Gendt gestelt, en de Rekencamer tot Ryssel, ende den Cancelier met de audientie by den Prince.	114
1410	Twist tegens die van Antwerpen &c. om de dry Werven.	147
1411	St. Peeters Gasthuys Gefondeert.	19
1412	Octroy van Hertogh Jan van Bourgondien om wederom de Ketinge tot Heffen te mogen hangen.	60
	Verbodt van te koopen op de Jaer-merckt van Antwerpen uyt oorsaeke sy de Jaermerckt van Mechelen wilden beletten.	61
1413	De Goederen van die van Antwerpen hier over in Vlaenderen gearresteert.	
1414	De Privilegien van Mechelen geconfirmeert door Keyser Sigismundus.	62
	Item het Vonnis van Graef Lodewyck tegens Antwerpen aengaende de dry Werven door den selven Keyser geconfirmeert.	
1415	Twee Jaer-merckten door den selven Keyser aen Mechelen gegeven.	
1416	Vrydom van den Thol tot Sluys aen die van Mechelen.	
1419	Hertogh Carel van Bourgondien vermoordt.	114
	Hertogh Philip van Bourgondien tot Mechelen gehuldt.	63

1420	De geschut en Clock-gieters tot Mechelen.	19
	Nicasius Woerdanus geboren.	20
	Vermaerde Latynsche Schole by de Augustynen tot Mechelen.	170

1422	Bethanien gefondeert.	20
1426	Capittel van Premonstryt tot Mechelen.	
1427	Vrydom van Thol in Brabandt aen Mechelen gegeven als oock van bede ende subsidie.	170
1434	Dieren tydt in Graen, waer om de Brabanders verbieden geen Graen uyt Brabandt te voeren, diversche twisten hier over tusschen Mechelen en Brabandt.	147
1435	Geordonneert die van Mechelen tot Rumpst te laeten passeren onder cautie sonder Thol te geven.	63
1436	Oorsprong van den Thol tot Rumpst.	
1438	Hier over gegeven provisioneel appointement by Hertogh Philips.	64
	Marie van den Dale Priorinne van Muysen gestorven.	20
	Wederom dieren tydt van Graen waer over diversche twisten als vooren.	151
	Christoffel van Berlaer met syn gesellen tot Brussel gevangen.	
1439	De Magistraet door den Prins selver aen te stellen.	170
	De persoonen gekosen tot dienst van de Stadt dit wygerende, de selve te dwingen.	64
	In plaetse van 14. Rentmeesters maer vier.	

	Consent van Nominatie te doen &c.	
	Niemant in een Ambacht te komen ten sy het selve hanterende, of daer uyt-gesproten synde.	65
1444	De gereformeerde Minderbroeders tot Mechelen.	170

	Accoordt tusschen Mechelen en Rumpst over den Thol.	66
	Accoordt raekende de divise Rechten.	67
	Ontrent desen tydt stirf Arnoudt Draekenbaert begraven tot de Minderbroeders.	170
	Nivers elders bekens als in dese Chronyke.	
	Ongesteenweghde leghe plaetse aen de Fontyne Brugge, Item aen de Groot-Brugge.	171
	Wordt gesydt toe te behooren aen den Heer van Merode.	
1445	St. Cathelyne Gasthuys Gefondeert.	21
1446	Jan de Leeuw naer Roomen gesonden om den Aflaet.	171
1449	Geen Rappel de Ban te geven in enorme crime.	67
	De Ballingen niet te koopen daer sy eens gebannen waeren.	171
1451	Was gebouwt den Choor van St. Rombouts &c. door den Offer van den Aflaet	21
1452	St. Rombouts Thoren Gefondeert.	
1453	St. Rombouts Kasse wederom verguldt.	171
	Alle de Kercken van Mechelen in interdict over Jan vander Wouwen en Bertel Dierix die men hiet quay Bertel die Jan vander Voirt doodt gesteken hadden.	21

1454	Den grooten Raed van Hertogh Philips den Goeden ingestelt.	78
	Naemen der Raedsheeren.	98
1455	Schietspel tot Doornick alwaer die van den Cruys boog van Mechelen &c.	21
1455	Geen Reformatie van Schepenen Vonnis over de saeken niet excederende 50. Pondt.	68

1456	Cedeert Hertogh Philip het Inhuys aen Mechelen.	69
1458	Prysen van den Cruys-boog tot Mechelen te winnen gestelt.	22, 172
	De Schole by de Augustynen te niet.	170
1459	Het Klooster van Thabor gefondeert	22
1462	Wirdt by die van den grooten Raede Gilliam Dens van heyst verklaert niet ontfangbaer in syn Appel &c.	69
1463	Den grooten Byaert (als nu het Stadthuys genoemt) afgebrant.	172
	Executorialen tot laste van die van Heyst.	69
1465	De swaerte Susters ingestelt.	22
1467	Hertogh Carel gehuldt.	69, 172
	Grooten oploop tot Mechelen.	22, 155
	Den grooten Raed door Hertog Carel den Stouten vermeerdert tot 25. Persoonen &c. beschryf van desen Raed.	80, 115, 117
1470	Sterft Hendrick van Herp Minderbroeder.	172
1472	Cluyseners op St. Niclaes Kerckhof sterft.	22
1473	Het Parlement tot Mechelen ingestelt tot 35 Persoonen.	84
	Naemen der Raedsheeren.	99
1474	Hertogh Carel present in 't Parlement.	172

	De Mechelaers trecken voor Nuys.	24, 155
1475	Den Watermolen gemaekt.	25
	Vrydom van Thol aen de Mechelaers verleent.	70
1476	Maria van Bourgondien gehuldt.	
	Het Parlement te niet gegaen.	85
1477	Wordt den Aertshertogh Maximiliaen gehuldt.	70

1478	Privilegien door den Koning van Engelant aen die van Mechelen verleent in syne Landen.	
1479	Verscheyde Privilegien door den Aertshertogh Maximiliaen gegeven aen die van Mechelen.	
	De Reliquien van den Heyligen Rombout gevisiteert door den Bisschop van Cameryck.	25
1482	Gefondeert het Godtshuys van Oliveten.	26
	Capittel Provinciael van de Minderbroeders.	173
1483	* St. Rombouts Kasse gevallen.	26
1485	Een Vat Sout koste 3. guldens.	173
1487	Keyser Maximiliaen tot Brugge gevangen.	26, 173
	De Goederen van die van Mechelen in Brabandt vry van lasten.	173
1489	Vrydom van alle Thollen.	71. 72
1490	Mechelen een Graefschap geworden.	72
	Tot Mechelen gefondeert het Collegie van Standonck.	27
1491	Cappittel van 't Gulde Vlies tot Mechelen gehouden.	
	Den Graef van Nassau willende Aerts-hertogh Philip uyt Mechelen voeren word belet.	173
1494	Aerts-hertogh Philip tot Mechelen gehuldt.	72

1497	Klocken tot Mechelen gegoten.	30
1500	Arme Clarìsse tot Mechelen.	31

	Judocus de Ryck Minderbroeder tot Mechelen geboren.	
	* Den Ouden Tempel van Muysen stont noch.	161
1503	Vrouw Margrite gestorven.	174
	Den grooten Raed tot Mechelen wederom ingestelt.	86
1507	Fonteyne by Pitzenborgh gemaekt.	174
1509	Hagelsteenen 7. duymen dick.	
	Houte Brugge aen de Crane gemaekt.	
1512	Vrydom van Radewaers geley.	72
	Clarissen Clooster volmaekt.	175
1514	Prins Carel gehuldt.	72
1515	Bastaerden mogen testeren &c.	
	Prins Carel present in den Grooten Raed.	94
1516	Stapel van de dry Werven door Maximiliaen tegen de Brusselaers, de Mechelaers aengewesen.	73
	Den Thoren van Hanswyck door den Blixem afgebrandt.	175
1519	Privilegie aen de ses groote Ambachten geconfirmeert.	73
1521	Augustinus Hunnaeus geboren.	32
1530	Vrouw Margrite van Oostenryck gestorven.	175
	Den eersten Steen gelydt van het Parlement.	

1531	Raedt Fiscael ingestelt in den grooten Raed.	86
	De Vischbancken gestelt in de Nauwstraet.	175

	Die van Brussel verklaert niet ontfangbaer aengaende het afdoen van de Keting tot Heffen.	74
1532	Die van Mechelen haelen den hoogsten Prys in 't Landt-juweel van den Rhetorica tot Brussel.	176
	D'eysere Lene gewelft.	
1533	Accoordt over hooft-leeringe raekende eenige Dorpen in Brabandt.	74
1534	Landt-juweel van den Cruys-boog tot Mechelen. Item van de Schermers.	176
1535	Landt-juweel van den Rhetorica tot Mechelen.	
	De Coustumen van Mechelen gedecreteert.	75
1537	Ordonnantie provisioneel over den Vrydom van de Aeyden van de Goederen de Mechelaers toebehoorende gelegen in Brabandt.	
1540	Keyser Carel gaet tot Mechelen met de Processie.	32
	Het Hof van Hoogstraeten gebouwt.	176
1541	* De Capelle van Bruyne-cruys.	32
1546	Beschryf van 't schroomelyk Onweder ende het Springen van de Sant-poorte.	32, 158, 176
	Vrouw Marie van Oostenryck laet zich wegen.	33
1547	Backers Ambacht Poiters Neringe.	

Item dieren tydt in Graen.

Het Hof van Maria van Hongarien gegeven tot het houden van den Grooten Raede. 90

	Item het selve gegeven aen den Cardinael Granvel.	
1547	Nieuw Coren gelt 8. stuyvers de Veertel.	
	Den Abt van Grimbergen verkoopt tot Mechelen 300. Veertelen Coren à 8 stuyvers.	179
1548	Leegen Prys van Levens Middelen.	34
	Hondert en thien Stucken Canon tot Mechelen gebracht uyt Saxen en Hesschen waer onder twee groote die men noemde den *Duyvel met syn Moer.*	
1548	Het uytvaert van Koning Philips tot Mechelen.	179
	Sekeren Schipper by Sententie van den Raede verbrandt.	
	Hondert vyftigh Schilders binnen Mechelen.	
1549	De Gulde Bulle van Brabandt tot Mechelen niet aengenomen.	75
	Philippusden tweeden binnen Mechelen gehuldt.	34, 75
	Vereeninge der Nederlanden en Bourgondien &c.	76
1553	Geen Renvoy van Studenten van Loven.	
1559	Mechelen tot een Aerts-bisdom verheven.	34
1560	De Godtvruchtige Elisabeth Tubback in Leliendael gestorven.	35
	De Gulde van de Pioen tot Vilvoorden.	180

1561	De Mechelaers met Sweerden in 't Landtjuweel van Antwerpen.	157
1567	Tot Mechelen de beelden gebroken.	35

1567	Joannes Bernaerts tot Mechelen geboren.	
	Item diversche geleerde Mannen van Mechelen.	36
1570	Het Godtshuys der Poorterye gefondeert. Sinode van Mechelen.	180
1572	* De Stadt onder het Gebiedt van den Prins van Orangien &c.	76
1574	De Magistraet wederom aengestelt.	
	Capittel van d'Augustynen binnen Mechelen.	180
1576	Cappittel by de Paters Minderbroeders.	
1578	Kercken en Cloosters Buyten de Stadt afgebrandt.	
	S. Rombouts Kasse, Reliquien, en Clocken naer Antwerpen vervoert door order van den Prins van Orangien.	181
	Cappittel generael van de Paters O.L.V. Broeders.	
1579	Den Water molen afgebrandt.	
1580	Martinus Suetens Minderbroeder door de Geusen vermoordt.	36, 181
	18 Januarii (volgens den ouden stiel) maer eenen Hamel te koop in 't Vleeschhuys.	181
	Den 25. Meert deden die van Hanswyck hunnen eersten dienst in de Hanswyckstraet binnen de Stadt.	181

9. April Mechelen door 't Staten-volck ingenomen ende een heel maendt lang geplundert.	36, 76, 87, 182
In Junio den Grooten Raede tot Namen vergadert.	88

	2. September het Garnisoen uyt Mechelen naer Loven vertrocken om die Stadt te verhaessen maer te vergeefs.	
1583	Joannes Hauchinus Aerts-bisschop van Mechelen.	37
1585	Den lesten junii het Block-huys tot Heffen ingenomen door den Prins van Parma.	182
1585	Den 17 Julii doen de Geusen hun leste Predicatie binnen Mechelen.	77, 182
	Den Raede naer Mechelen wedergekeert.	88
	Hun Vergaederinge op het Oudt Paleys tot het jaer 1616.	89
1586	De Reliquien van St. Rombout vergadert ende door den Aerts-bisschop geapprobeert *leest.* 1585.	37
	Den Battelschen Wegh op de vesten gestelt.	
1592	Den Cardinael Alanus tot Aertsbisschop van Mechelen verkosen.	
	De Cathuysers tot Mechelen gekomen.	38
1594	Livinus Torrentius tot Aertsbisschop van Mechelen benoemt.	
	Sententie in den secreten Raede raekende het bedienen der Officien.	77
1595	De Stadt Lier verovert door de Mechelaers.	38, 77
1596	De Paters Capucinen binnen Mechelen gekomen.	38

	Mathias Hovius Aertsbisschop van Mechelen geworden.	
	Het Hof van den Aertsbisschop gebouwt.	183
1597	Den Visch tot Mechelen ter Myne geweest hebbende magh uyt Brussel gevoert worden sonder aldaer ter Myne gestelt te worden.	77

1599	Albertus en Jsabella tot Mechelen gehuldt.	
1607	Sinode tot Mechelen gehouden.	183
1610	Het Hof van den Cardinael Granvel gekocht tot de Vergaderinge van den Grooten Raede te houden.	90
1611	De Paters Jesusten tot Mechelen aenveert.	183
1616	De Theresianen tot Mechelen.	
	Doet den Aertshertogh Albertus den Eedt voor Philippus den derden.	78
1620	Het Convent der thien Geboden op het Begynhof gefondeert door Mathias Hovius.	183
	Is voorders te noteren dat van Bladzyde. 183. *tot Bladzyde* 191. *dese Chronyke vervolght.*	

Mechelsche chronycke,

720

IN het jaer naer de geborte ons Heere Jesu Christi 720, wordt tot *Verwycke* in Schotlant miraculeuselyck geboren den *H. Rombout*, eenigen sone van *David* ende *Caecilia* coningen van Schotlant. Den Naem *Rombout*, wordt hem gegeven door eenen Engel Godts.

746

In het jaer 746, wort den *H. Rombout* door den Aertsbisschop van *Cantelbergh*, de Bisschoppen van *Londen* ende *Lincolne*, Aerstbisschop geweydt van *Dublin.*

752

Rumoldus, vermaent synde van eenen Engel, dat het volck met gewelt hem saude coninck maecken, verlaet in t'heymelijck sijn vaderlandt, ende vlucht naer *Vranckryck.*

753

Komt *Rumoldus* tot *Roomen*, ende resigneerde daer sijn Bisdom in de handen van den Paus *Stephanus den derden* om te vryer hem te begeven tot de bekeeringe der ongelovigen.

In dat selve jaer wort van *Pepin le Bref*, Heere van *Brabant*, naermaels Koninck van *Vranckryck*, aen den Graef *Ado*, oft *Adolphus*; oft, soo andere hem noemen, Aerts-Graef *Odo*, om synen kloecken dienst die hy hem gedaen hadde tegen de *Sarasynen*, gegeven het Landt van *Mechelen* tot eene eeuwige besittinghe: in wiens brieven, van den tweeen-twintichsten Augusti van 't selve jaer, onder andere staen dese woorden; *Quod tradat Adoni*, *affini suo*, *terram in Bratuspantii medio sitam..... dictam francis*, MASLINES, *quod nobis sonat*, MARIS LINEAM. Die wat Latyn verstaen, konnen hier uyt wel speuren waer van *Mechelen* synen naem heeft.

754

Is den *H. Rombout* door het engelsch geleydt op den Goeden Vrydagh tot *Mechelen* gekomen; ende wiert van den Graef *Ado*, die alsdan woonde daer nu is het Wapenhuys van den coninck, in

de *Adegem-straet*, die van hem noch den naem behaudt, met groote eere ontfangen. Hy heeft hier over de twintich jaeren in den wyngaert des Heeren gevrocht: heeft de afgoden gebroken, ende onder andere het belt van de goddine, *Diana* ofte DELIA genoempt, in de rivier geworpen, het welcke achter *Hanswyck* ten gronde sonck: van dese DELIA wiert de rivier de DELE genoemt. Het blyckt uyt *Augustinus* lib. 1. *de Mirab. scrip.* dat dese riviere voortyts genaemt was, MALINA.

755

Wordt niet sonder mirakel door de gebeden van den *H. Rombout* geboren den *H. Libertus* van ouders die noyt kinders gehadt hebbende; tot haere daghen gekomen waeren.

758

Libertus, een kindt ontrent de vier jaeren out, spelende by de *Dele*, verdrinckt; ende naer dat hy dry daghen in het waeter gelegen hadde, wort door de gebeden van den *H. Rombout* verweckt van de doodt.

In het selve jaer geeft Graef *Ado* aen den *H. Rombout* een stuck lants genoempt, *den Ollem*, gelegen ontrent *S. Catelyne poorte*, daer den *H. Rombout* met *Libertus*,

ende andere godtvruchtighe persoonen onderhielden een saligh leven in het gemeen: sommige segghen dat sy professie gedaen hebben van den regel van den *H. Benedictus.*

775

Den *H. Rombout* besich sijnde met eene kercke te bauwen ter eeren van *S. Steven*, wordt van twee Metsers, die om hun quaet leven van hem berispt wierden vermoort den 24. Weymaent met een instrument, daer men den mortel mede onderroert, genoemt, *Kolck:* waerom de Metsers van *Mechelen*, (gelyck sommige segghen) dit instrument niet en gebruycken, maer maken den mortel met eene ghemeyne schuppe.

Het Lichaem, dat geworpen was in het water ontrent die plaetse daer nu den Born-put is van het *Spaens gast-huys*, wort door een hemels licht veropenbaert, ende van *Ado*, *Libertus*, ende andere, seer heerlijck begraven in de voorschreven kercke.

803

De miraculen vanden *H. Rombout* door geheel *Europa* seer verbreydt sijnde, komen tot *Mechelen* den Paus *Leo den derden* met vier Cardinaelen, ende twee

Bisschoppen; als oock den Keyser *Karel den Grooten* met syne voornaemste vorsten, om te besoecken de HH. Reliquien: ende den Paus, aen wien de goddeloosen te vooren de tonghe uytgeruckt hadden, heeft aldaer gepredickt in de Latynsche taele tot lof van den Martelaer, ende sijn graf met rycke giften vereert.

Wachtendonck. &c.

812

Ontrent het jaer 812. komen tot *Mechelen* sommige Godtsdienstige maeghden, die kloosterwys, ter plaetse daer nu is den Priesters kelder, by een woonden, sy maeckten hun werck van te singen de getyden in de kercke, d'autaren te kuysschen ende het graf van den *H. Rombout* te verçieren: alsdan wierden sy genoempt *Nonnen ten Haene*, om dat sy door het krayen van eenen haen tot den godtsdinst geweckt wierden: welcken haen van den vos genomen sijnde, door het aenroepen van *S. Rombout* levendigh weder ghekreghen is. Van dese maeghden hebben haeren oorspronk de religieusen van *Blyenbergh.* Ontrent het jaer negenhondert sijn dese *Nonnen* gaen woonen ter plaetse, daer nu woonen de *PP. Angustynen*; ende

in het jaer 1263. buyten de *Nonnepoorte* ontrent het *Wincket*; ten lesten ter plaetse daer nu is het clooster van *Blyenbergh. Wachtendonck* &c.

837

Worden dese Landen van de *Noortmannen* seer verwoest, Den *H. Libertus* vlucht, met synen medegesel den *H. Goswinus* naer *S. Truyen*, alwaer sy biddende voor den autaer van den *H. Trudo*, van de barbaren vermoordt wierden; ontrent den selven tydt als tot *Lier* martelaer stierf voor het graf van den *H. Gummanus* den weerdigen priester *Fredegerus*.

891

Geschiet niet verre van *Mechelen* den slagh tusschen den coninck *Arnulf*, ende *Sigisroijt* prince der *Noort-mannen*, Men verhaelt dat in dien slagh doodt gebleven sijn hondertduysent *Noort-mannen*; ende maer eenen *Christen*, *Regino*, *Hemoldus*, &c.

897

Wort *Mechelen* herbauwt, ende vergroot.

940

Wort den *H. Rombout* solemnelijck gestelt in het getal der heyligen.

960

Begonstmen te bauwen de Groote Kercke.
Ontrent het selve jaer eenen sone van

Arnondt Berthout, genoempt, *Drakenbaert*, wort, naer de doodt sijns vaders, moninck in het Klooster van *Lobbes*; ende heeft aldaer sijn erfdeel ingebrocht, het welcke was de helft van het Graefschap van *Mechelen.*

990

Ontrent het jaer 990. verkoopt den Abt van *Lobbes* aen *Nodgeer*, Bisschop van *Luyck*, de voorschreven helft van het Graefschap.

992

Wordt door *Nodgeer* gemaeckt den muer ende veste tusschen de *Hanswyck* ende de *Neckerspoel-poort.*

In het selve jaer stichte *Nodgeer* tot *Mechelen* twelf Canonifyen; tot de welcke twee andere by gefondeert syn door Vrouw *Gele*, Gravinne van *Namen:* dese Canoniken woonden in het eersten kloosterwys ter plaetse daer nu de *PP. Minderbroeders* woonen; ende hunne kercke was den ouden refter van de selve.

1000

Ontrent het jaer 1000. hauden de Heeren van *Mechelen* op van te gebruycken den tytel van Grave.

1100

Worden gevonden tot *S. Truyen* de lichaemen van de *HH. Libertus* ende *Goswinus* liggende onder de aerde in eenen

steenen back, ende door den Abt *Wiricus* in een kasse gestelt op den autaer van den *H. Trudo.*

1128

Was tot *Mechelen* de vermaerste Academie van de geheele werelt; soo dat daer in dit jaer studeerden *neghen sonen van Koningen*, *vier-en-twintich van Princen*, *negenentwintich van Graven. Middendorpius*, *Locrius* &c.

1130

Wordt by *Mechelen* gefondeert het klooster van *Roosendael.*

1148

Begonste de Oorloghe tusschen die van *Mechelen* ende den Bisschop van *Luyck.*

In het selve jaer sijn de Reliquien van den H. *Rombout* vervoert naer *Stynockerseel*, ende sijn daer ontrent het casteel van *Ham* in de aerde gegraven; de gedachtenisse van dese *Vervoeringhe* wordt noch heden gehouden op den negen-thiensten *October:* dese Reliquien sijn gebleven onder de bewaeringhe van den Heer der selver plaetse totter tydt toe dat den oorlogh ophiel; alswanneer de Clergie derwaerts getrocken is om te gaen solemnelijck weder haelen de selve Hylighe Reliquien; ende alsdan geschiede een mirakel, dat den Heere genesen wierdt van sijn melaets-

heyt; den welcken gaf tot danckbaerheyt aen de clergie van *Mechelen* syne Heerelijckheyt eeuwichlijk te besitten ende wierden de Reliquien met groote solemniteyt weder gebrocht tot *Mechelen:* de memorie van de wederbringinge wordt noch heden gehouden den seven-en-twintichsten *October.*

1179

Wordt gesticht tot *Mechelen* by de *Koeypoorte* de Cappelle van *S. Niclaes* van de vier Aertsiers, besmet met de doodt van den *H. Thomas*, Bisschop van *Cantelbergen*, ende door de goddelycke straffe berooft van reuck ende smaeck: den smaeck hebben sy wederom gevonden te *Ceulen* in den renschen-wyn, ende te *Mechelen* hebben sy eerst geroken nieuw-backen broodt; dry van dese waeren sonen van eenen genoempt *Ursus*, ofte *Beyr;* het welck de reden is dat dese vier genoempt worden, *de Beyre Kinderen.* Den Paus *Alexander den derden* dit verstaen hebbende, riep; *Heyligh Ceulen; Saligh Mechelen!* waer van *Mechelen* den bynaem van SALIGH heeft behouden. *Grammay.*

1200

Sterft in het clooster van *Roosendael* de *H. Ida*, de welcke haere suster van de doodt verweckt heeft. Sy heeft in haer lichaem oock sienelijck gedraeghen de licteekenen JESU CHRISTI.

In dit selve jaer is gesticht *O.L. Vrauwe Gasthuys* over de *Dele* tot dienst van de aerme siecken.

In dit jaer sijn oock ingestelt de maeghden die de melaetsche dienen, genaempt *ter Siecken Lieden*; aen welcke in t' jaer duysent dryhondert elf *Petrus* Bisschop van *Cameryck* gaf het wyl, ende den regel van *S. Augustyn.* Daer naer heeft hun *Henricus de Berghes* gegeven sommige statuyten die hun eygen fijn.

1207

Begonsten de *Beggynen* tot *Mechelen;* ende woonden ontrent de groote kercke in de straet die van hun de *Beggijnestraet* genoempt wordt; die daer naer in het jaer 1249. sijn gaen woonen buyten de Stadt, ontrent *S. Catelyne-poorte;* welcke daer soo vermenighvuldight sijn, dat aldaer ten tyde van *Morten van Rossem* achthien-hondert *Beggynen* waeren sonder de jonge maeghdekens, die daer in groot getal te schoole laghen. Daer was in dien tydt van het *Beggijn-hof* dit spreeckwoordt;

Op het Beggyn-hof *weet men al wat in de Stadt geschiet*;
Maer in de Stadt van het Beggyn-hof *het minste niet.*

Het *Cruys-gebodt* van de *Beggijntjeus* van *Machelen* plaght alsdan seer vermaert te sijn, ende wierdt van veele groote personagien versocht; als naementlijck van *Vrauw Margriet*, Huys-vrauwe van *Carel den Stauten*; ende van *Vrauw Marie*, Huys-vrauwe van Keyser *Maximiliaen.* Item van den Paus *Adrianus den sesden.* Item van *Paulus den derden* ten tyde van het *Concilie van Trenten:* &c.

1220

Wordt gefondert de Cappelle van *S. Elisabeth* in *Pitzenborgh.*

1231

Eenen van de *Berthouders* uyt *Italien* wederkomende bracht mede twee Religieusen *Minder-broeders*, die met *S. Franciscus* in sijn leven geconverseert hadden: dese brochten mede twee aerde schotelkens daer *S. Franciscus* uyt g'eten hadde, waer van d'eene noch in het convent bewaert wordt. Heer *Wauter Berthout de derde* stelden hun in de wooninghe, daer de Canoniken van *S. Rombout* waeren uytgegaen. Dit geschiede vyf jaeren naer de doodt van *S. Franciscus*, ende was dit het derde gefondert clooster van die ordre in de geheele werelt.

Om dat de Canoniken van *S. Rombout* niet sterck genoegh en waeren om den

godts-dienst ten vollen te doen, soo quamen de *Minder-broeders* in t'eerst op de feestdaghen in *S. Rombouts* kercke helpen singhen.

Eenen van die twee religieusen welcke tot *Mechelen* quamen, was genoempt, *Broeder Peeter van Mechelen*; desen was dien daer de kinderen toe riepen, als hy de misse leefde, ende de hostie was opheffende, *Man houdt dat kindt vast*, gemerckt sy saghen in het opheffen dat hy een kleyn kindeken met de teenen vast hadde: ende de kinderen riepen oock, *dien man eet een kindt op*, als hy de H. Hostie was nuttende. Ende naer syne doodt geschieden daer aen sijn graf soo veele miraculen dat het van noode geweest is, dat den Guardiaen aen sijn graf quam, hem gebiedende dat hy saude ophauden van miraculen te doen, door dien dat den goddelycken dienst belet wierde door den toeloop des volcx.

Gonsaga, *Raisse.*

In dat selve jaer 1231. wordt wonderlijck door het toedoen van eenen Pastoor van *Hombeke*, niet verre van *Mechelen*, gefondeert de Prosdye van *Leliendael*,

waer uyt geroepen sijn, die het clooster van *Herentals* hebben opgerecht.

1250

Eenen sekeren Canoninck genoemt, *Arnoult de Zellaer*, begonst te fonderen twelf prebenden, die hy in het jaer duysent tweehondert acht-en-vyftich heeft verbetert; ende in het jaer duysent tweehondert sestich heeft de fondatie volmaeckt, ende stierf in 't jaer duysent twee-hondert vier-en-sestich.

1263

Komen de *PP. Augustynen* tot *Mechelen*, ende cryghen voor woonplaetse den ouden Hof van den *Hantbooch.*

1288

Wordt de Priorye van *Hanswyck* getrocken uyt die van *Leeuw*, ende gefondeert door eenen Pastoor van *Muysen.*

1293

Wordt gefondert *S. Juliaens* Gàsthuys.

1300

Vercoopt *Hugo de Cabillone*, Bisschop van *Luyck*, het deel dat hy in *Mechelen* hadde aen *Jan den tweeden* Hertogh van *Brabant.*

1301

Sijn aen die van *Mechelen* gegeven, soo by Heer *Jan Berthout*, als by den selven Hertogh de dry werven, te weten van visch, van saut, ende haver; ende in het jaer duysent dry-hondert seven-en-veertich wierdt dese gifte besegelt door die van

Loven, *Brussel*, *s'Hertoghenbossche*, ende alle de Banderheeren van *Brabant.*

1303

Komen tot *Mechelen* de *PP. Carmeliten O.L. Vrauwe broeders* genoempt.

In dat selve jaer was *Mechelen* seer sterck beleghert door Hertogh *Jan*; welcken de Stadt seer dickmael bestormpt heeft met hulp van die van *Antwerpen*, *Loven*, ende *Brussel.* Op den wittendonderdagh is de helft van de *Mechelsche* Borgerye uyt de stadt getrocken, die de *Brabanders* met groote nederlaeghe in de vlucht gedreven heeft, soo dat de *Mechelaers* gemaeckt hebben uyt de harnassen, die sy van den vyant bekomen hadden, de ketenen die sy aen de brugge van *Heffen* hongen. Dese groote victorie bequamen sy naer dat sy hun gebedt gedaen hadden aen Godt ende *S. Rombout*; hebbende tot dien eynde gedragen op de groote merckt de Reliquien van den H. Martelaer, die alsdan in een Cypressen-kasse besloten waeren: ende tot eeuwighe gedachtenisse van dese victorie deden die van *Mechelen* gelofte van jaerelijcx *Baervoets*, ende *in haer Lynwaet* te draghen rondtom de stadt de voorschreven HH.

Reliquien: ende wierdt alsdan geordonneert eene nieuwe kostelycke kasse te maeken. Maer sommige jaeren daer naer heeft den Paus geordonneert dat dese processie voor altydt saude gehauden worden op den woensdagh naer Paesschen; ende dat de Magistraet, *steunende op witte Stocxkens*, tot een teecken van gelofte, met haere Guldens ende Ambachten, de selve saude vergeselschappen.

Wachtendonck &c.

In dien tydt kreegh *Mechelen* den bynaem van STRYDTBAER om de vroomigheyt van haere Borgers.

Alsdan was oock het spreeck-woordt; *Deurckens toe*, *de Mechelaers komen.*

Daer naer quam Hertogh *Jan* heel toornigh selver in persoon voor die stadt, ende belegerdense langhen tydt seer sterck: ten laesten, door hongher gedwonghen sijnde, hebben die van *Mechelen* overgegeven, lyf ende goet salverende: ende soo den Hertogh wilde komen inde stadt, maecktemen een gat door de vesten achter *den Gansendries*, want den Hertogh geswooren hadde dat hy door de poorte niet en saude binnen komen. Alsdan nae-

men die van *Mechelen* haere divise; IN TRAUWEN VAST.

1311

Heeft *Thibout* Bisschop van *Luyck* den Hertoghe van *Brabant* tot *Roomen* te rechte betrocken; ende aldus is by vonnisse van den Paus de helft van *Mechelen* de Kercke van *Luyck* aengewesen, ende weder gegeven. Onder desen *Thiboudt* kreegh de Stadt groote privilegien, ende was in grooten voorspoet; soo dat aldaer getelt wierden dry duysent twee hondert getauwen van laken-maekers, de wevers ende spoelders waeren sterck in getal twelf duysent acht hondert; sonder de lyne-wevers, passement-wevers, kaerders, volders, spinders, droochscheerders, bordurders &c.

In den selven tydt wierdt geweyt de Hooft kercke door *Guido*, Bisschop van *Helene*, Wye-bisschop van *Luyck.*

1316

Begonst tot *Mechelen* het ambacht van de schip-maekers.

1333

Verkoopt den Bisschop van *Luyck* met authoriteyt van den Paus sijn deel van *Mechelen* aen *Lodewyck* Grave van *Vlaenderen.*

1340

Begonstmen te bauwen de Wevers Halle: welcke, soo men noch heden uyt haere beginselen mercken kan, een alderschoonste werck saude geweest hebben; maer is om den borgherlycken twist onvolmaeckt gebleven.

1343

Stondt binnen *Mechelen* op soo schroomelycken brandt dat daer vier heele Parochien afgebrandt wierden.

1347

Bevinde dat tot *Mechelen* al eenen Schouteth was. Men leest dat de Schoutetten van *Mechelen* wel voortydts authorityt gehadt hebben om lyf straffe van den doodtslagh in eene boete te veranderen, ende saeken van kleynder misdaeden naer hun goedtduncken quyt te schelden, ofte met boeten te straffen.

1360

Heeft *Innocentius den vierden* de Cappelle van *S. Merten* begraciet met veele Aflaeten, soo men daer in een tafereel lesen kan. Ende stondt voortydts immediatelijck onder den Paus, soo blyckt uyt haerebrieven.

1361

De Laeke-wevers woonende op *Neckerspoel* maeckten eenen oploop teghen de Borghers ende het Magistraet, komende met groot gedruys in de Stadt door de

Santpoort, maer wierden gestut op de *Befferbrugghe*, ende alsdan wierdt de *Santpoorte* toegemaeckt.

1369

Wordt volmaeckt eene alderkostelijckste Kasse van Silver vergult ter eeren van *S. Rombout* weghende dry-duysent ses-hondert marcken Silvers, sonder de Peerlen ende Gesteenten daer sy mede verçiert was: sy wierde geschat op sesensestich duysent guldens: ende hebben die selve Kasse voor het meestendeel betaelt de Lyne-wevers, Wolle-wevers, ende Laeke-Wevers, woonende op den *Neckerspoel*.

Niet lanck daer naer quamen tot *Mechelen* de Heeren *Geerardt* Bisschop van *Cameryck*, ende *Albrecht* Bisschop van *Uytrecht* om die Kasse te weyden, ende de HH. Reliquien daer ingesloten te verdraghen uyt *S. Stevens* Cappelle naer de groote Kercke.

1380

Is begonst by *Mechelen* het Prioraet van *Muysen* door twee Klusenersen, welcke vermeerdert wesende in t'getal, eerst grauw Kleederen ontfanghen hebben in t'jaer duysent dryhondert sevenentaghentich onder de gehoorsaemheyt van eene Overste, die sy *Moeder* noemden. Daer naer heb-

ben sy den Regel van *S. Benedictus* ontfangen onder den Abt van *S. Bavo* tot *Gent*, ende eene *Priorinne.* Naer dat het Klooster verdestrueert was, syn de Religieusen, die in verscheyde plaetsen verloopen waeren, in de Stadt by een gekomen in het jaer duysent vyfhondert sessentaghentich; ende gaen woonen ter plaetse daer voortydts het *Hof van Saxen* geweest is.

1382

Verlooren de Wulle-Wevers om haere muytinatie de Privilegien van eenen Communie-meester ende twee Schepenen, die men uyt dat Ambacht plaghte te kiesen.

1387

Ten tyde van het groot schisma wordt by den Paus *Urbanus den sesden*, Bisschop van *Mechelen* gemaeckt Heer *Iswyn* Pastoor van *S. Peeters*; den welcken gemeytert ende met den Bisschoppelycken Staf verçiert, synen Stoel stelde in *S. Peeters* Kercke binnen *Mechelen*; aldaer consacrerende de HH. Sacramenten, verleende die Ordens voor *Mechelen en Gent. Grammay*, *Remb. Dodoneus.* M.S. &c.

1411

Wordt gefondeert *S. Peeters* Gast-huys.

1420

Begonst te *Mechelen* het Ambacht van de Clock-ende Geschutgieters.

In dat selve jaer wordt tot *Mechelen* geboren *Nicasius Woerdanus*, welcken van syne dry jaeren af blint wesende, nochtans door Dispensatie van den Paus, Priester geworden is, ende sulck eene wetenschap bekomen heeft, dat hy tot *Keulen* Doctoor in de Rechten gepasseert is, ende aldaer langhen tydt de Rechten publieckelijck aen de andere met grooten lof geleert heeft. Hy heeft geschreven veele boecken raeckende de Rechten, ende oock de godtsgeleertheyt, soo dat hy met redene *den tweeden Dydimus Alexandrinus; ende een Mirakel van dien tydt* genoempt wierdt.

1422

Sijn gefondeert de Religieusen van *Bethanien*, ende kreeghen voor wooninge het Hof van *Petersem*: alsdan waeren sy onderworpen aen den Prior van *Betlehem*.

1426

Wort tot *Mechelen* gehauden het Concilie van de Ordre van *Premonstreyt*, het welcke maeckte alle *Mechelaers* deelachtich van de verdiensten van de selve Ordre.

1438

Is overleden met groot gevoelen van hyligheyt in het Klooster van *Muysen* de weerdighe Moeder *Marie van Dale:* sy wierdt Overste gekoren door Godts openbaeringhe: ten tyde van het gebedt wierp

haer Lichaem blinckende Straelen van hem &c.

1445

Wordt gefondeert *S. Catelynen* Godtshuys, maer de Inwoonders maeckten daer naer plaetse aen de *Cellebroeders*, ende gonghen woonen in het Huys van *Nassau.*

1451

Was gebauwt den Choor, ende andere deelen van de groote Kercke voor het meestendeel door den offer van de Vremdelinghen, die tot *Mechelen* gekomen waeren ter oorsaecke van het Jubile, gegeven door *Nicolaus den vyfden*, ende *Calixtus den derden;* waerom *Mechelen* kreegh den bynaem van GELUCKIGHE.

1452

Wordt gefondeert *S. Rombouts* Thooren; die hoogh is vyfhondert vyfensestich Trappen; dry van dese Trappen maeken twee *Mechelsche* Voeten.

1453

Worden alle de Kercken van *Mechelen* in het interdict gestelt, om dat de Justitie twee Doodtflaeghers van de *Carmelitens* Kerck-hof gehaelt hadde, die daer en boven oock onthalst wierden: ende dit interdict duerde 14. weken.

1455

Behaelden binnen *Doornick* den *Ouden Voet-boogh* van *Mechelen*, in het Concours van tweeenveertich Steden, den eersten

Prys door het schieten; ende de *Jonghen Voet-boogh* den tweeden Prys.

1458

Beriep den *Voet-boegh* van *Mechelen* alle Steden om te schieten, ophanghende tot Prysen sessenveertich Stoopen van Silvere, vierentwintich halve Stoopen, twelf van een derde deel, eenen grooten Beker, ende dry Schaelen; elcke Gulde hadde voor haer compareeren eene Silvere Schaele.

1459

Worden gefondeert de Religieusen van *Thabor*, ende namen voor haer wooninghe het *Hof van Wilderen.*

1465

Syn tot *Mechelen* ingestelt de *Swerte Susters.*

1467

Was grooten twist tusschen de Heeren ende Borghers van *Mechelen*; waerom de Borghers in grooten druck quamen.

1472

Steft tot *Mechelen* met opinie van hyligheyt in haere Kluyse op het Kerck-hof van *S. Niclaes* eene weerdighe Kluysenersse genaempt *Petronilla Hergodts:* sy hadde in haer Lichaem ontsanghem de vyf HH. Wonden, de welcke haeren Bichtvader ende andere dickmaels klaerelijck hebben gefien: men vertelt noch andere wondere dinghen van dese weerdighe Maghet. *Raisse* &c.

1473

In de Wintermaent heeft Hertog *Carel* van *Bourgoigne*, genoempt den *Cloecken*, ingestelt het seer treffelijck ende vermaert Hof van 't Parlement van alle syne Hertoghdommen, Graefschappen, ende heerschappyen in dese Stadt, als gelegen in 't midden van syne Nederlanden, ende anderffins oock seer bequaem om haere goede Locht, heerlycke gebauwen, breede straeten, ende opene plaetsen, waer door sy den bynaem heeft van MECHELEN DE SCHOONE; t' welck Parlement tot meerdere eere, achtinge ende authoriteyt des selfs, hy opgericht heeft van syn Hoogheyts persoon, ende van syne naercomelinghen voor altydt, als Souveraine Hoofden van t'selve Parlement, ende van de persoonen van den Cancellier, als Hooft van de Justitie, ende van t' Hooft van den Grooten Raedt, in syne afwesentheyt, van twee Presidenten, vier Ridderen geordonneert voor den voorschreven Grooten Raedt, van ses ordinarisse Meesters van de Requestes van syn Hof, van acht Geestelycke, ende van twelf Leecken, ofte wereltlycke Raedtsheeren, maec-

kende t'samen vyfendertich persoonen: boven dien waeren der twee Advocaten van den Hertoghe, eenen Procureur Generael, ende eenen Substitut, dry Greffiers, sesthien Secretarissen, eenen eersten Deurwaerder, ende noch sesthien andere.

Dit *Parlament* heeft langhen tydt schoon in het Roodt gekleedt geweest, ende hiel vergaederinge op het *Out Paleys*, ter plaetse daer nu is de Kamer van de *Kaleuveniers.* Men leest dat de eerste Sententie daer gegeven was teghen Hertogh *Karel* in faveur van eene aerme Vrauwe, het welcke den Hertogh seer wel beviel, ende syde; waer het saeken dat sy ander Vonnis gegeven hadden, dat hy allen die Rechters saude swaerelijck hebben gestraft; want hy wel wiste dat hy ongelijck hadde. Ten opsight van desen Raede creegh *Mechelen* in dit jaere den bynaem van VOORSICHTIGE.

1474

In dat selve jaer trocken de *Mechelaers* met Hertogh *Karel* voor *Neys*, ende deden hem daer groote diensten. In dese Oorlooge behaelden besondere lof *Wouter de Leeuw* door synen Voet-boogh.

1474

Jonde Hertogh *Carel* aen de *Mechelaers* vryheyt van Tol, volghens het out Rymken:

In t' jaer vierthienhondert vyfenseventigh voor die Stede
Van Nuysen, daer Hertogh Charel hadd? *Legher geslagen,*
Voor den getrauwen dienst, die de Stadt Mechelen hem dede,
Soo van Ghelde, keurlinghen, en vroom Volck van Wapenen mede,
Gaf hy haer Privilegie naer syn edel behaghen,
Haer Poorters syn Tol vry ten eeuwighen daghen.

In dat selve jaer wierde, tot *Mechelen* den *Water-molen* gemaeckt, welcken is een van de schoonste Wercken van *Nederlandt.*

1479

Heeft *Jan van Burgundien*, Bisschop van *Cameryck*, gesonden naer *Mechelen* synen Wy-bisschop *Goddefroye*, om te besichtighen de Reliquien van den *H. Rombout*; desen is daer gekomen vergeselschapt met seven Abten, te weten van *Villeers*, *Baudeloo*, *S. Bernaerts op de Schelde*, *S. Michiels*, *Everbode*, *Tongerloo*, *Grimbergen:*

dese hebben de Reliquien rypelijck oversien, ende bevonden dat daer het minsten deel niet en onbrack: de langhde des Lichaems, naer Stadts maet, was ses voeten.

1482

Wordt gefondeert het Godtshuys van *Oliveten.*

1483

Is *S. Rombouts* Kasse ontrent den *Watermolen* gevallen, soo die in den Paes-tydt wierdt omgedragen: dit geschiede om dat de Draeghers krachteloos waeren; want sy niet ontbeten en hadden. Alsdan wierdt by het Magistraet geordonneert, dat de Ambachten aen hunne gesellen die by keere de Kasse moesten draeghen des s'morgens den ontbeyt sauden geven, al eer sy onder de Kasse mochten komen.

1487

Hebben die van *Brugghe* gevanghen Keyser *Maximiliaen:* synen Sone *Philippus* wierdt tot *Mechelen* wel bewaert, gelijck *Maximiliaen* van de *Mechelaers* versocht hadde; waerom sy groote Oorloghen moesten uytstaen.

1489

Wordt tot *Mechelen* geboren *Christophorus Longolius*, genoempt om goede redene *den tweeden Cicero:* veele andere Steden saude geerne de eere hebben van soo grooten

Man voortsghebrocht te hebben, maer te vergeefs; want hy in sijn Schriften selver betuyght dat hy *Mechelaer* is.

1490

Wordt tot *Mechelen* gefondeert het *Collegie van Standonck*, het welcke daer naer *Matthias Hovius* in het *Seminarie Archiepiscopael* verandert heeft. Den fondateur was sekeren *Jan Standonck*; die tot *Mechelen* van aerme Ouders geboren, ende noyt Ryck geweest is; heeft even wel in sijn leven gefondeert dry Collegien, een tot *Mechelen* in sijn Vaderlant, een tot *Loven*, ende een te *Parys.*

1491

Wordt tot *Mechelen* ghehauden in *S. Rombouts* Kercke het vyfthiende Cappittel van den Gulden Vliese onder den Aertshertogh *Philips den Schoonen* het vyfde Hooft van dit seer doorluchtigh Orden alwaer wierden veerthien Ridders gemaeckt vanden Gulden Vliese, te weten:

Den Keyser *Fredrick den vierden*, des voornoemden Aerts-hertoghs Grootvader.
Henrick den sevensten, Koninck van *Engelands.*
Albrecht, Hertogh van *Saxen.*
M' Her *Henrick van Witthem*, Heere van *Borsele.*

M' Heer *Peeter de Lannoy*, Heere van *Frénoy.*
Everhard, Vorst van *Wittenbergh.*
m' Her *Claude de Neuschastel*, Heere van *Fay.*
m'Her *Jan*, Grave van *Egmond.*
Christoffel, Prince ende Marckgraef van *Bade.*
m' Her *Jan*, Heere van *Cruninghe.* m' Her *Charles de Croy*, Prince van *Chimay.*
m' Her *Willem de Croy*, Hertogh van *Soria.*
m' Her *Hugo de Meleun van Gent*, Heere van *Hendine* ende *Caumont.*
m' Her *Jacques van Luxembourgh*, Heere van *Fiennes.*

1494

Heeft Keyser *Maximiliaen* het *Heerschap* van *Mechelen* verheven tot een *Graefschap;* ende begheerde dat de *Mechelsche* Wapen vermeerdert saude worden met eenen *Swerten Arent* met uytgespreyde Vleughelen, in sulcker voeghen gelijck de koningen van *Roomen* voeren. *Grammy*, *Zypaus* &c.

Wat aengaet het anderdeel van de Wapene, hebben die van *Mechelen* lanck voor dien gehadt, ende in deser voeghen gekregen. *Als den Koninck der* Sarasynen

Manellius *met groote macht het Koninckryck van* Aragon *ganschelijck destrueerde*, *quam* Wauter Berthout de Grooten, *Heer van* Mechelen; *die oock Momboir van den Hertogh van* Brabant *was*, *den Koninck van* Aragon *met macht van Volck te hulpe*, *ende sloegh op eenen dagh drymael de* Sarasynen *te rugghe*, *ende suyverde alsoo het Lant van die Ongeloovighe: waer over den Koninck aen* Wauter *seyde*, *dat hy van hem eyschen saude wat hy wilde*, *alwaer het oock de helft van sijn Ryck*, *hy swoer dat het hem saude gebeuren: den Heere van* Mechelen *en versocht niet anders als* het derde deel des Koninckx Wapen, *dat is*, dry roode Staeken; *ende dat ter gedachtenisse dat hy* dry bloedige Slaeghen *op de* Sarasynen *gewonnen hadde; de welcke den Coninck hem gaf uyt* negen Staeken, *die hy in syne Wapene voerde van* neghen Bloedighe Stryden, *die hy gewonnen hadde: ende den Koninck swoer dat hy hem liever soude hebben gegeven de dry schoonste Steden van syn Ryck*, *als dese* dry Staken *uyt syne Wapene. Als den voornoemden Heer* Berthout *nu vertrock*, *soo dede den Koninck hem uytgeleyde tot op syne Fronturen. Alsoo vercreegh* Wauter Berthoudt de Stadts Wa-

pene; *met de welcke hy triumphantelijck binnen* Mechelen *quam.* Soo schryft *Niclaes Steylaert.* ick laete den verstandighen Leser oordeelen oft dit waerachtigh is.

1497

Worden tot *Mechelen* op *S. Rombouts* Kerck-hof gegoten de naervolghende Klocken.

De eerste, genoempt *Salvator*, weghende veerthienduysent sevenenvyftich pondt, welcke tot twee reysen geborsten wesende, hergoten is, en vermeerdert, soo dat sy nu weeght vyfthienduysent tweehondert achtendertich pondt.

De tweede, genoempt *Rombout*, weeghde thienduysent pondt.

De derde, genoempt *Maria*, weeghde sesduysent pondt.

De vierde, genoempt *Maghdalena*, weeghde vierduysent pondt.

De vyfde, genoempt *Martha* weeghde dryduysent pondt.

De sesde, genoempt *Joannes*, weeghde duysent achthondert pondt.

De sevenste, genoempt *Petrus*, weeghde duysent tweehondert pondt.

Item noch *dry Schellekens*, voor den kleynen Thoren.

Alle dese Klocken wierden opgetrocken door menichte van kinderen.

De *Ure Klocke* is genompt *Charle*, weeght twelfduysent pondt; maer die wierdt langhe daer naer gegoten: te weten in het jaer duysent vyfhondert vyfentwintich; volghens dit Rym, dat op dese Clok gegoten staet:

Als den Arent *de* Lelie *dede drooghen*
Voor Pavien, *ende daer naer* Hardesaen.
Wordt ick te Mechelen *voor alle ooghen*
gegoten, *ende* Charle *kersten gedaen.*

1500

Sijn de *Aerme Clarissen* tot *Mechelen* gefondeert door *Goddefroy de Villeyn* ende syne Huysvrauwe *Elizabeth Immerseel*, welcke naer haer Mans doodt oock *Aerme Clarisse* geworden is, ende begraven sonder Kist, gelijck andere Nonnen pleeghen.

In dat selve jaer wordt tot *Mechelen* geboren den grooten Dienaer Godts *Judocus de Ryck*, welcken oock aldaer *Minder-broeder* geworden sijnde, is naer *Quito* in *America* getrocken, alwaer hy aen dat Volck het Evangelie eerst gekondight heeft: ende stierf aldaer met groot gevoelen van heyligheyt: hy wordt noch op den

dagh van heden daer als eenen Heylighen geviert. *Hazaert* &c.

1521

Wordt tot *Mechelen* geboren *Augustinus Hunnaeus*, een Man seer ervaeren in de Philosophie, Theologie, in de hebreusche ende griecksche Taelen; verkoren van *Gregorius den derthiensten*, om de Schriften der Vaderen te oversien.

1540

Gonck tot *Mechelen* achter het H. Sacrament den Keyser *Karel* op het H. Sacraments dagh. Den Grooten Raedt ende de Wet gonghen voor het H. Sacrament met Torsen, ende den Keyser volghden achter het Venerabile met een dicke Keerse van Maeghden Was.

1541

Woonde tot *Bruyne-cruys* eenen *O.L.V. Broeder*, die melaetsch was; die bauwde daer een Huysken, ende een Capelleken: soo heeft die Capelle van *Bruynecruys* begonst; ende soo hebben de *O.L.V. Broeders* de directie daer van gecreghen.

1546

Geschieden in die Stadt van *Mechelen* eene groote destructie door den Blixem die gekomen is in het Poeder, ligghende op de *Santpoort:* welcke Destructie weerdigh is gelesen te sijn met alle haer omstandigheden, ende soo sy geschiet is: wy hopen de naervolghende jaeren met Godts

gratie V.E. die te geven, getrocken uyt de Schriften van die alleen, welke die selver hebben gesien.

Korts daer naer quam de Coninghinne van *Hongaryen*, *Vrauw Marie*, binnen *Mechelen*, om te sien de verwoestinge, die daer geschiet was, ende heeft het alles gesien niet sonder groote verwonderinghe. Alsdan dede oock de voorschreve *Vrauw Marie* haer weghen ten Huyse van *Hans Papenmuts*, ende woegh hondert tweeenveertich pondt. Alle haere edellieden lieten haer van gelycken weghen.

In dat selve jaer was het Backers Ambacht binnen *Mechelen* Poortersneringhe; want elcke moghte backen, ende op de Merckt staen; ende de Backers en moghten tot haeren huyse geen Broodt verkoopen. Daer wierden alsdan binnen *Mechelen* in het Broot gebacken Eerten, Boonen, Vitsen, ende Gerst: sommighe aten Raepsbroodt van hongher; want het Koren gauw dry guldens derthien stuyvers de Veertel.

1547

Gauw het nieuw Koren tot *Mechelen* acht stuyvers de Veertel. Wat eene veranderinghe op korten tydt?

1548

Gauw binnen *Mechelen* de Boter twee blancken het pondt, eenen Saen-kaes twee blancken, een Meuken Koren een Stooter, dry pinten goedt bier eenen halven stuyver; ende eenen metser koste winnen eenen schellinck daeghs.

In dat selve jaer quamen tot *Mechelen* hondert en thien groote Stucken geschuts van *Saxen* ende *Hessen;* onder welcke waeren twee heel groote, diemen noemden, *den Duyvel met sijn Moer*, welcke al gegoten waeren van Klocken; ende twee groote Bussen, waer op gefigureert stonden veele schampen teghen de Geestelijckheyt.

1549

Op den sesden September quam tot *Mechelen Philippus* den Sone van Keyser *Karel* met syne Moyen *Eleonara* Coninghinne van *Vranckryck*, ende *Maria* Coninghinne van *Hongaryen.* Den sevensten quam daer oock Keyser *Karel*: ende den achsten wierdt *Philippus* gehult Heere van het Landt van *Mechelen* voor het Stadthuys.

1559

Wordt *Mechelen* verheven tot een *Aertsbisdom* door den Paus *Pius den vierden*, die daer toe gestelt heeft voor dote de Abdye van *SS. Peeters* ende *Pauwels* tot *Afflighem.*

Onder dit *Aertsbisdom* sijn die Bisdommen van *Antwerpen*, ende van den *Bosch* in *Brabant: Gent*, *Brugghe*, *Ipre* in *Vlaenderen*; ende dat van *Ruremonde* in *Gelderlant.*

Onder het Bisdom worden begrepen de Steden in *Brabant; Loven Brussel*, *Thienen*, *Leeuw*, *Diest*, *Aerschot*, *Sichem*, *Vilvoorden:* in *Vlaenderen; Geersberghen*, *Ninoven*, *Aelst*, ende in alles vierhondert vyftich Dorpen.

Voor eersten *Aertsbisschop* wiert gestelt den Cardinael *Antonius Perenottus Granvel:* wilt gy weten wat het voor een Man was, gy mooght insien alle de Schryvers van dien tydt: synen Suffragaen was *Pipinus rosae*, *Predick-heer.*

1560

Sterft in het Klooster van *Leliendael* de weerdighe *Elizabeth Tubback* met groote opinie van heyligheyt. Men heeft in haere begraevenisse gehoort het geklanck der Engelsche Stemmen &c.

1566

Worden tot *Mechelen* op *S. Bertholomeus* dagh de Belden afgeworpen door de geusen.

1567

Wordt tot *Mechelen* geboren *Joannes Bernartius*, welcken van *Justus Lipsius* pleegh genoempt te worden, *de Bloeme der Nederlanders;* hy stirf noch jonck wesende.

Ah! spes cum tanto quanta sepulta viro!

Tot *Mechelen* sijn oock in dese, ende de voorgaende eeuwe geboren die deftighe Mannen, *Rembertus Dodonaeus*, *Joannes Palaedorpius*, *Joannes Pascasius*, *Hadrianus Marius*, *Henricus Bataenns*, *Henricus Luytenius*, *Rumoldus Steenemola*, *Joannes Sturmius*, *Cornelius Lancelottus*, *Henricus Lancelottus*, *Henricus Zypaeus*, *Franciscus Zypaeus*, *Philibertus Brusselius*, *Baltazar Ayala*, *Paulus Christinaeus*, *Joannes Navius*, *Franciscus Costerus*, *Joannes Paludanus*, *Joannes Varennius*, *Laurentius Hachtanns*, *Petrus Crabbius*, *Cyprianus Rorus*, *Vanderburchtius*, *Richardot*, *Hovius*, *Wachtendonck*, ende veele andere; van de welcke wy V.E. in de toekomende jaeren breeder kennisse sullen geven.

1570

Wordt gefondeert het Godtshuys vande *Poorterye*; ende kreegh voor woonplaetse het *Hof van Egmont.*

1580

Wierdt *Mechelen* geplundert door de Ketters, de Kasse van *S. Rombout* genomen, ende syne Reliquien door de Kercke gestroit.

In het selve jaer wierdt by *Mechelen* van Geusen vermoordt *Martinus Zuetens*, *Minder-broeder.*

In het selve jaer wordt gedestrueert de Prosdye van *Leliendael:* de Religieusen komen daer naer woonen binnen de Stadt, welcke alsdan hadden eenen Prost uyt het Klooster van *Perck.*

1583

Wordt Aerts-bisschop van *Mechelen* gemeytert *Ioannes Hauchinus.* Siet fijn leven by *Geldolphus à ryckel* &c.

1586

Sijn de Reliquien van *S. Rombout*, die van eenighe godtvruchtighe persoonen vergadert waeren, van den Bisschop als waerachtighe geapprobeert; ende solemnelijck naer de groote Krecke gedraghen. De gedachtenisse hier van wordt noch heden gehauden den derden November.

1786

In dat selve jaer wierden *de Passie Belden*, die stonden buyten de Stadt op den wegh van *Battel*, binnen gebrocht, ende op de Vesten rondom de Stadt gestelt: *den Passie Wegh* behaudt heden noch den naem van, *Battelschen Wegh.*

1592

Wordt Aerts-bisschop van *Mechelen* gekosen den Cardinael *Guillielmus Alanus*; maer stierf eer hy besit van synen Stoel nam. Siet sijn Leven by *Pitsaeus*, *Sanderus*, *Byerlinck* &c.

In het selve jaer quamen de *Chatrosen* uyt *Engelant* tot *Mechelen;* ende namen haere woonplaetse in de *Bleeckstraet*, wierden aldaer op kost van den Koninck van *Spanien* eenighe jaeren onderhouden.

1594

Wordt Aerts-bisschop van *Mechelen* verkoren *Livinus Torrentius*, maer hy stierf eer hy van den Paus bevesticht was. Siet sijn Leven by *Severtius* &c.

1595

Als *Lier* ingenomen was van de Rebellen, sijn de *Mechelaers* onder het geleydt vande Heeren *Vander Laen*, met de *Antwerpenaers* uytgetrocken, ende hebben gedeylt den lof van de verlossinghe van die Stadt. Men heeft alsdan ter eeren van die van *Mechelen* ende *Antwerpen* Gelt geslaghen, op welcken eenen kant geprint stont, *Ob cives servatos*, ende op den anderen, *Lira recepta.*

1596

Quamen tot *Mechelen* de *P P. Capucinen.*

In het selve jaer wordt Aerts-bisschop van *Mechelen* gemeytert *Matthias Hovius Mechelaer* van geboorte, die het Bisdom met uytersten lof vyfentwintich jaeren gheregheert heeft Siet sijn Leven by *à Lapide*, *Swertius*, *Byerlinck.* &c.

In het jaer 1628. wierdt gemaeckt de schoone Silvere Kasse, in de welcke nu de Reliquien van den *H. Rombout* besloten sijn; welcke een werck is aerdigh gedreven, ende een van de schoonste van *Nederlant.*

Het is seker dat Mechelen is eene van de outste Steden van Nederlandt, aengesien dat sy aen den H. Augustinus, die leefde in het jaer naer de geboorte ons Heeren dry-hondert vyfenvyftich en dat soo verre van onse Landen, in een ander deel van de Werelt, te weten in Africken, al bekent was; welcken H. Vaeder voorder oock haer, *Groot Mechelen*, noempt, MALINA GRANDIS: welck al klaere getuygenisse geeft van den grooten ouderdom deser Stadt.

Maer by gebreck van Schryvers soo is het ons onmogelijck aen te wysen alle Heeren ende Graven die in de eerste tyden binnen Mechelen geregneert hebben.

Den eersten Heere van Mechelen die ick vinde by de Historie Schryvers, is Landulph Grave van Arduenne, welcken binnen die Stadt geregneert heeft in het jaer naer de geboorte Christi 500.

Naer hem succedeerden Monulph, den welcken met sijne Huysvrauwe Lupil regneerden ontrent het jaer 550.

Naer dese is Mechelen geregeert door Childebrandt, door Berulph, door Chilperick, door Arnulph, door de Pipinen tot het jaer 753. als wanneer Pipin le Bref met uyt-druckelijke Briven het Landt van Mechelen tot een eeuwighe besittinghe heeft gegeven aen den Grave Ado: maer het is bynaer seker dat de Heerschappye van desen Grave hem voorder uyt-streckten als hem nu wel uyt-streckt het Lant van Mechelen, soo dat seer waerschynelijk hy mede domineerden over het heel taxander Landt, het welcke is die woeste strecke welcke wy heden noemen de Kempen, ten tyde van desen Grave is tot Mechelen gekomen den H. Rombout, welcken, met het bouwen van S. Stevens Kercke, ende een Klooster, de beginselen gemaeckt heeft van het nieuw Mechelen, dat is van dat deel het welck leyt aen den leegen kant van de Dele: want het seker is dat voor de komste van den H. Rombout Mechelen hem niet voorder en streckte als hem nu uytstrecken de Parochien van Onse L.

Vrauwe over de Dele ende van Hanswyck: die plaetsen daer nu staen de Metropolitaine Kercke, daer staen het Palys voor den Grooten Raede, het Stadthuys &c. waeren als-dan Bosch ende Bempt. Rumoldus heeft dan de Fondamenten van nieuw Mechelen geleyt ontrent het jaer 758. soo dat-men van nieuw Mechelen met meerder redene magh seggen het welcke Plutarchus syde van Out Roomen *nisi divinum initium habuisset numquam ad id potentiae pervenisset.* De Grave Ado is gestorven het jaer 780.

In het selve jaer verviel het Graefschap van Mechelen, als mede dat van Haspengauwe op den H. Libertus, eenigh kint van Ado ende Elisa, Dochter van den Grave van Haspengauw: maer Libertus Priester geworden sijnde ende meer soeckende de Hemelsche als tydelijke goederen heeft het Graefschap van Mechelen aen synen Oom Razo Broeder van Graef Ado overgegeven, Razo heeft geregeert tot het jaer 825.

In het selve jaer is Mechelen vervallen op Bogdem sone van Razo desen heeft geregeert tot het jaer 860.

Ten tyde van desen Grave is Mechelen door de Nortmannen g'heel verwoest, ende sijn gemartiriseert die dry HH. Mechelaeren, Libertus, Goswinus ende Himelinus waer uyt voor seker besloten moet worden dat Libertus al is het saeken dat hy gelijck eenen Jongelinck geschildert wordt, dat hy nochtans als hy gestorven is al over de tachentich jaeren out was.

Naer de doodt van Bogdem is het Graefschap vervallen op Machtildes syne Dochter welcke 895. trauwende met Berthout Heere van Grimbergen; sijn de Berthouten tot het Graefschap gekomen het welcke sy oock over de vyfhondert jaeren beseten hebben.

Ten tyde van dese Machtildes is Mechelen herbouwt ende soo vergroot, dat het op alle by de kanten van de Riviere sterck bewoont wierde. Desen Berthout, genoempt, den eersten, stirf ontrent het jaer 940. achter latende twee Sonen ende Erfgenaemen.

960

Is int Klooster van Lobbes, Moninck geworden Jan Berthout Sone van Arnout Berthout, den welcken heeft in t'Cooster medegedraegen sijn Erfdeel, het welck was

de helft van het Graefschap van Mechelen ontrent het jaer 980. heeft den Abt van Lobbes de helft van 't Graefschap van Mechelen verkocht aen Notger Bisschop van Luyck, niet konnende accorderen met die Familie Berthout t' sedert welcken tyt by scheydinge de Bisschoppen van Luyck beseten hebben de Heerelyckheyt van Mechelen, dat is de hooge, middele ende leege jurisdictie mitsgaders t' Hooft over de vooghdye.

De gerechticheyt van de Familie van Berthout was de Vooghdye van Mechelen met de Dorpen van Heyst, Hevere, Muysen, Hombeke, Leest, Heffen Nieulant ende Neckerspoele de waterstroom, Tol, Staple van Sant, Visch, ende Haever, opene straeten Lombardiers ende Joden geleyde te geven, Wissel houden, alle Maten van Gewichten met een deel chyns ende Laethoven daer onder gehoorende.

Het Lant van Mechelen sijn de naer volgende Dorpen, Ackeren, Aerselaer, Beersele, Berlaer, Bonheyden, Contigh, Droogenbosch Duffele, Gele Grootloo, Itegem Keerbergen, Niele, Noorderwyck Ouwen, Putte, Rethy, Rymenant, Wael-

hem Waerloos, Waevere, Schelle ende Schriek.

Bisschoppen van Luyck die t' sedert het jaer 1100. *hebben half Mechelen beseten tot het jaer* 1300.

TEn tyde van Wauter Berthout den eersten is geweest Bisschop van Luyck ende Heere van Half Mechelen Obertus Sone vanden Marckgraeve van Brandenburgh sterf in 't jaer 1118.

1119

Is tot Reyms vanden Paus Calixtus Bisschop van Luyck geweyt Frederick Broeder van Godefroy grave van Name die gestorven is door vergif den 27. Mey 1121.

1123

Is gesuccedeert in 't voorsz. Bisdom van Luyck Albero Broeder van Hertogh Godevaert van Loven.

1128

Is Albero gestorven ende in S. Gielis Klooster neffens Luyck begraeven.

Den 18. Meert 1128. is gesuccedeert Alexander die met gemeyne Voosen gekosen was ende vanden Paus Innocentius afgeset, door welck verdriet den 16. Julii 1135. gestorven is.

1136

Is gekosen tot het Bisdom van Luyck Albero den tweeden Sone van den Grave van Namen is den 22. Meert 1145. gestorven.

Den 12. Mey daer naer is tot Keulen gekosen Bisschop van Luyck Hendrick den tweeden Sone vanden Grave van Lutsenborgh.

Den 24. Junii in 't selve jaer is by den Paus Adrianus bevesticht.

Den 7. September 1155. sijn vanden Keyser Fredrick aen desen Bisschop bevesticht syne Leen-goeden als Mechelen &c.

Den 9. October 1164. is te Pavien in Italien gestorven, inden selven jaere is gesuccedeert Alexander Sone vanden Heere Occeo by Trier die gestorven is den 9. Augusti 1167.

1167

Is gesuccedeert Rudolph Broeder van Berthout Hertoghe van Saringen.

1190

Is den voorsz. Rudolph getrocken in Griecken-lant met den Keyser Frederick ende vele Edeldom is van vergif gestorven den 9. Augusti 1191.

In 't selve jaer is in het voorsz. Bisdom ende in de Heerelijckheyt van Mechelen gesuccedeert Albert van Loven Broeder van Hertogh Hendrick van Lotharingen die den 24. November 1192. tot Reims gemartiriseert is.

Waer aen gesuccedeert is Albrechts Broeder tot Cuyck, die van den Aertsbisschop van Keulen is gemaeckt Bisschop van Luyck die gestorven is den 3. Februarius 1200.

In Meert 1200. is gekomen tot het Bisdom voorsz. Hugo van Pierpont edel ende geleert Man is gestorven den 12. April 1229.

Den 24. Mey 1230. is gevolght in het voorsz. Bisdom van Luyck Joannes de Apia susters Sone vanden voorschreven Hugo, is gestorven den 2. May 1238.

1239

Is vanden Paus Gregorius in 't voorsz. Bisdom gestelt Willem Broeder vanden Grave van Vlaenderen den welcken komende van Roomen opden wegh gestorven is.

1240

Is in 't Bisdom ende half Heerelijckheyt voorsz. gesuccedeert Rudbrecht van Torout is gestorven 15. October 1246.

Den 10. October 1247. is gesuccedeert in 't voorsz. Bisdom Hendrick Broeder van Otto Grave van Gelve hy verpande het jaer 1250. aen Hendrick Hertoge van Brabant Mechelen, Hougaerde, Bavechien ende Tommines voor 4000. Keulsche Marcken.

1266

Heeft den Bisschop Hendrick Oorloge gevoert tegens Heer Wauter Berthout den Grooten den vyfden van dien name, belegerende de Stadt maer heeft die met schande moeten verlaeten.

1274

Wierde Hendrick door den Paus Gregorius afgeseth.

1274

Inde plaetse van Hendrick wierde gestelt Jan van Engien Bisschop van Doornick bloet verwant van den Koninck van Vrankrijck sterf den 24. Augusti 1281.

1283

Is gesuccedeert Jan Sone vanden Grave Guido van Vlaenderen sterf den 14. October 1292.

1296

Is gesuccedeert Hugo de Cabilone den welcken syne gerechtigheyt in Mechelen ende Heyst verkocht heeft anno 1300. aen Hertogh Jan van Brabant werde afgeseth 1301.

1303

Is gesuccedeert Theobaldus den welcken met Sententie in 't Hof tot Roomen tegens Jan Hertogh van Brabant de halve Stadt van Mechelen is aen-gewesen.

1304

21 Meert Theobaldus Bisschop van Luyck geeft die van Mechelen de naervolgende Privilegien.

Dat de Magistraet sal wesen van twee Commune-meesters twelf Schepenen twee Overdekens met ses gesworene vande Wolle-werckers ende vier gesworene vande Poorterye die by een sullen komen over Stadts saecken behalven 't gene Schepene vonnis aengaet, sullen alle Statuten stellen minderen &c.

Te ontfanghen hunne Accysen, gelt te lichten op Lyfrenten, daer van te disponeren tot meesten oorboir te rekenen voor hen soo hun goet-dunckt, dat binnen de Vryheyt niemant Wyn verkoopen dan gelijk de Borgers doen dat den Heere, Wauter, Straten noch Merten sal mogen verhueren, betimmeren, dwingen, nochte sulckx laeten geschieden.

Dat geen Borgher sal mogen uyt de Stadt gevanghen gevoert worden om wat feyt dat het sy, maer sal onder Schepenen staen.

Die goet genoegh heeft oft cautie stelt en sal in gevangenisse niet gehauden worden dat krygende sententie vande doot is de helft van de Goederen geconfisqueert ende d'ander helft voor de Erfgenamen, dat den Heere geen bannissement herroepen en

sal oft fugitive Persoonen respyt geven van hunne schulden als met consent van partye.

Dat alle boeten komen voor een derden aen de Stadt, behalven die van de Wollewercke, waer van de Overdekens hebben de helft.

Dat die van Mechelen naer hen goetduncken mogen hunne Stadt fortificeren.

Dat alle Schepenen vonnissen sullen ter executie geleyt worden sonder tegen seggen.

1313

Is gesuccedeert Adolph Marck-graef Everaerts Sone, hy verpande het selve jaer aen Graef Willem van Henegauw de Stadt van Mechelen voor 15000. guldens op bespreeck dat de selve binnen vyfjaeren mochte weder geven, tot welcken eynde hadde verworven consent van den Paus ende Cappittel van Luyck, ende heeft anno 1322. gelijcke somme weder-getelt.

1333

Den 2. October heeft Adolph syne gerechtigheyt verkocht aen Lodewyck den eersten Graeve van Vlaenderen voor de somme van 10000. Goude Realen, als 10000. pont Tournois Swerts, op bespreeck dat hy de selve soude verheffen van de Kercke van Luyck ende onverschyden laten van sijn Graefschap van Vlaenderen.

Familie van Berthout 't sedert het Jaer 1099.

IN 't Jaer 1099. vint men dat Wauter Berthout den eersten van dien naeme Heere van Grimbergen van de halve Stadt ende t' geheele Lande van Mechelen, heeft met Hertoge Godefroy de Boullon helpen winnen de Stadt van Jerusalem.

Ontrent den jaere 1110. is by den voorsz. Berthout gefondeert het Klooster van Grimbergen aldaer instellende Canonicken Regulier van den regule van S. Augustyn.

1120

Is Wauter Berthout gestorven ende begraven in 't clooster van Grimbergen.

Waer aen gesuccedeert is Aernout Berthout sijnen sone geheeten Draeckenbaert.

1142

Heeft den voorsz. Aernout vele Oorloghen onderstaen tegens de Hertoghen van Brabant, niet willende syne Heerelijckheden van hun te leenen aenveerden.

1145

Is geschiet den grooten Slagh tusschen den Hertogh van Brabant Godevaert in de Wighe tegens Aernout Berthout, alwaer van byde kanten vele gebleven syn, dat de Riviere de Senne, soo *Emanuel Suero* schryft verandert was van kouleur al-waer den voorsz. Berthout wierde gevangen, sterft dry weken daer naer van syne quetsuren.

In den selven jaere is gesuccedeert Wauter Berthout syn Sone den tweeden van dien naeme den welcken oock gevangen zynde in den voorsz. Slagh van den jonghen Hertoghe van Brabant, die losgelaeten wierde op conditie, dat hy soude naer Jerusalem ende Egypten tegens de Heydenen gaen stryden.

1169

Is Wauter Berthout in 't belegh van Damiaten doodt gebleven.

Waer aen gesuccedeert is Wauter Berthout den derden van dien naeme in de halve Stadt ende geheel Lant van Mechelen, die volghens d'uytspraeke van den Hertoghe van Brabant de selve te leene aenveert heeft van Geeraert Berthout synen joncksten Broeder t'sedert welcken tydt de Leengoederen van Grimberghen altydt gesuccedeert hebben op de joncksten Sonen, behoudens dat vele jaeren daer naer by particuliere gratie van de Hertoghen van Brabant het selve verandert is ten respecte van het Graefschap van Grimberghen, t' sedert welcken rydt Mechelen van Grimberghen is gesepareert geweest.

1209

Den 20. October is Wauter in Syrien gestorven ende tot Actaron begraeven.

In het selve jaer is gesuccedeert Wauter den vierden van dien naeme, den welcken niet en heeft willen verheffen syne Heerelijckheden van den Heere van Grimberghen, maer heeft die verheven van Hertogh Hendrick, Godevaerts den derden Sone van Brabant.

1223

Is by den voorsz. Berthout gefondeert het Klooster van Leliendael.

1231

Heeft Wauter Berthout voorsz. gesticht het Klooster van de Paters Minne-broeders binnen Mechelen.

1243

Den 10. April is den voorsz. Wauter Berthout gestorven, ende in de Choor van de Minne-broeders naer de suyt-syde begraeven.

In den selven jaere is gesuccedeert Wauter Berthout den vyfden van dien naeme in de halfve Stadt ende geheelen Lande van Mechelen den welcken met syne eerste Huysvrauwe Maria dochter van den Grave van Averne ryckelijk begaeft heeft het Klooster van Blyenberghe.

Naer den jaere 1245. heeft den voorsz. Berthout voor syne tweede Huysvrauwe getrauwt Maria van Lummen uyt het Graeffelijck Huys van vander Marck die ge-

procreert hebben eene Dochter Sophia de welcke met haere Moeder gefondeert heeft het Beggyn-hof buyten de Catelyne poorte.

1282

Is den voorsz. Wauter gestorven ende in S. Rombouts Kercke begraeven.
In 't selve jaer is gesuccedeert Wauter Berthout den sesden van dien Naeme.

1288

Geschiede den slach tusschen Hertogh Jan van Brabant tegens den Hertogh van Gelre al waer den voorsz. Wauter Berthout gebleven is, sonder dat iemant sijn Lichaem gevonden heeft.
In 't selve jaer is gesuccedeert Jan Berthout synen Sone Heere van de halve Stadt.

1295

Den 25. Aug. ordonneerde Jan Berthout Heere van Neckerspoel outsten Sone van Jan Berthout Heere van Ballaer met overstaen van synen Vaeder ende naeste Vrienden, dat op Neckerspoel souden gehouden worden sulcke Ordonnantien als binnen Mechelen van de Wynen ende Bieren ende niet anders te verkoopen als tot Mechelen verkocht en wort.

1301

Jan Hertogh van Brabant ende Jan Berthout Heere van Mechelen ordonneer-

den dat de Stadt soude geregeert worden van t'welf Schepenen die hun leven lanck sullen in bedieninge wesen.

Dat de Stadt sal accyse mogen stellen minderen ende meederen naer hun arbitragie, datter sullen wesen vier Overdekens ende acht gesworene van de Wolle Wercken die met Schepenen sullen raeden.

Dat geen Borgers hebbende goet ofte borge in achte mach genomen worden.

Dat Mechelen sal hebben Visch, Haver ende sout-Merckt ende andere aenvlot.

Dat de poorters van Mechelen geldende bede, vry sullen wesen over hunne Goederen gelegen in den lande van Brabant.

Dat men geen Straeten ofte Waeter engen en mach noch bekommeren oft heymelyck daer op setten.

Dat men geen Bier binnen Mechelen en magh brengen het sal accyse betaelen gelyck oft dat gebrauwen waere binnen Mechelen.

Dat door alle de jurisdictie sal worden accyse gegeven gelyck binnen de Stadt, dat die van Nieulant oock accyse geven sullen.

Dat de Stadt sal hebben een derden van de boeten &c.

In 't selve jaer 1301. Jan Hertogh van Brabant ende Jan Berthout Heere van half Mechelen accordeerden aen de Gulde van de Wolle Wercken dat de helft van de boeten by hun te verbeuren de voorsz. Gulden soude toe-komen.

1303

19. Novemb. Jan Hertogh van Brabant heeft gegeven aen die van Mechelen den vrydom van den nieuwen Thol in alle sijne Landen.

1304

Den 25. Aug. is den voorsz. Jan Berthout gestorven ende in Sinte Rombouts Kercke begraeven.

In 't selve jaer is gesuccedeert Gielis Berthout synen Broeder in de halfve Stadt ende geheele Lande van Mechelen.

1307

In Julio accordeerden Theobaldus Bisschop van Luyck ende Gielis Berthout dese pointen; dat de Dorpen ende Gehuchten sullen alleen staen onder het Recht van de Schepenen van Mechelen.

Dat Breuken ende Boeten ende andere innekomen sauden wesen half en half.

Dat de Familie van Berthout altydt te leen nemen soude van den Bisschop ende Cappittel van Luyck hun deel in Mechelen.

1310

Den 22. October is Gielis Berthout sonder Kinderen gestorven.

In 't selve jaer is gesuccedeert Floris Berthout den Oom van Gielis, doende Manschap van syne gerechtigheyt ende Vooghdye aen den Hertogh van Brabant.

1215

Heeft Floris Berthout de halve Stadt van Mechelen verseth voor eene somme van Penninghen aen Willem Graeve van Henegauw, Hollant, Zeelant &c.

In den selven tyt heeft Graeve Willem van Henegauw Mechelen in 't geheele als Pant-heer beseten, sijnde de andere helft oock verpant van den Bisschop Adolph soo hier te vooren geseyt is.

1316

Heeft den voorsz. Graeve Willem van Henegauw aen die van Mechelen verleent dat niemant en sal worden gearresteert in sijne Landen, t' sy in persoon nochte Goederen ten sy partye binnen Mechelen recht gewygert waere.

1322

Syn aen den Graef Willem van Henegauw syne Penningen gerestitueert ende is de verpandinge afgedaen.

1331

Is gestorven Floris Berthout ende tot de Minne-broeders in den Choor begraeven laetende syne Heerelijckheden succe-

deren op Margarieta van Gelre Dochter van Sophia Berthout, sijn eenigh Kint voor hem gestorven den 1. Mey 1329.

1333

Den 15. December heeft Graeve Lodewyck van Vlaenderen by koope Heere van half Mechelen gelijck hier vooren geseyt is, oock gekocht de andere helft van Jouff. Margariete van Gelre ten overstaen van Adolph Bisschop van Luyck voor 60000. ponden Tournois, maer en is noyt tot de Huldinge gekomen door stooringe die gedaen heeft Hertogh Jan van Brabant, aen-gevende dat Mechelen Brabants Leen was ende oversulckx den naesten te wesen, het welck een lanck-durighe Oorloghe causeerde.

Ten welcken tyde de Stadt is gehouden geweest in handen van Philips de Valois Koninck van Vranckryck stellende aldaer voor Gouverneur Fredrick de Picqueny, nochtans wierden de Schepenen Brieven gemaeckt op de naemen van den Bisschop van Luyck ende Margariete als Heeren van Mechelen.

1336

Den 16. April heeft Graeve Lodewyck van Vlaenderen syne gerechtigheyt af-ge-

gaen ende die overgeseth aen Hertogh Jan van Brabant die Mechelen in 't geheel met het Hertoghdom van Limborgh heeft opgedraegen aen Hendrick synen Sone die voor synen Vader gestorven is in November 1349.

1355

Den 9. November is gestorven Hertogh Jan van Brabant ende tot Vilers begraeven, achterlatende Vrauwe Margrieta syne Dochtere.

1356

Den 13. April heeft Lodewyck van Male, Graeve van Vlaenderen getrauwt sijnde met Margrieta Dochter van Hertogh Jan van Brabant, de Stadt van Mechelen te leen aenveert van Engelbertus Bisschop van Luyck.

1356

Den 20. Augusti is Graeve Lodewyck gehult als Heere van de Stadt van Mechelen confirmerende met synen eedt alle de Stadts Privilegien, ende gevende particulierelijck aen die van Mechelen geheel Vlaenderen door, den felven vrydom als hebben de Steden van Gent, Brugge, Pre &c. in alle Koopmanschappen vrydom van Tollen, belooft hun te beschermen teghens alle vyanden, het welck ten selven tyde oock by de Stadt van Brugge geconfirmeert wierde.

1358

Heeft Graeve Lodewyck die van Mechelen met Sententie aengewesen tegens die van Antwerpen de Merckten van Visch, Haver ende Saut, behoudens dat die van Antwerpen daer van moghen nemen hunne provisie.

1368

Is Vrauwe Margrieta gestorven.

1383

Den 9. Jan. is Graeve Lodewyck gestorven, synalle byde tot Ryssel begraeven.

1383

Den 21. Meert syn tot Mechelen voor Heere ende Vrauwe gehult Philips de Valois Hertogh van Bourgoignien joncksten Sone van den Koninck van Vranckryck, ende Vrauwe Margrieta Dochter van den Graeve van Vlaenderen ter stavinge van Heer Jan Schoone Jans Commune-meester.

1387

Den 22. Junii wierde by Hertogh Philips geordonneert aen den Heere Schoutheyt van Antwerpen dat hy soude doen onderhouden het Provisioneel appointement by het welck geseyt was dat een derdendeel alleen van den Visch, Haever, Sout, ende ander Vlot soude mogen blyven tot Antwerpen ende de twee andere derdendeelen souden komen tot Mechelen.

1405

Den 26. April geschiede de Huldinge van Hertogh Jan van Bourgoigni-

en als Heere van Mechelen confirmerende met eedt alle de Privilegien van Mechelen.

1409

Den 15. April wierde by Hertogh Jan van Bourgoignien aen die van Mechelen gejont twee Iaermerckten jaers, te Bamisse, ende op Hemelvaert, elck van acht daghen, ende vrydom van veerthien daghen naer, ende wierden de Kooplieden ende hunne goeden gegeven sauf conduit.

Den 20. April 1409. ratificeerde den Koninck Carel van Vranckryck aen die van Mechelen de voorsz. twee Jaer-merckten gevende aen de Kooplieden ende hunne Goederen Sauf conduit door alle syne Landen.

Den 9. Augustus 1409. wierden by den Bisschop van Luyck Joannes van Beyeren geconfirmeert de voorsz. twee Jaer-merckten gevende vry passagie door syne Landen.

Den 10. Augusti 1409. confirmeerde Hertogh Willem van Beyeren Graeve van Henegauw, Hollant, Zeelant &c. de voorsz. twee Jaer-merckten gevende vry passagie door syne Landen.

1412

Den 9. Januarius Octroyeerde Hertogh Jan van Bourgoignien aen die van Mechelen om te mogen van nieuws de Ketinge te hangen tot Heffen.

In den selven jaere hebben die van Antwerpen op den dagh van Hemelvaert willen beletten aen die van Mechelen hunne Jaer-merckten, maer ten versoecke van die van Mechelen, door bevel van den Graeve Philips Charlois in de absentie van synen Vader, wierde gepubliceert ende verboden op den 23. April 1412. door alle plaetsen van het Graefschap van Vlaenderen, dat niemant en mochte tot Antwerpen op de Jaer-merckt iet koopen noch verkoopen op pene van dry jaeren ban ende confiscatie van het goet, dat alle die van Vlaenderen derwaerts gaende om hunne affairen souden voor de Weth onder eedt beloven van daer niet te koopen ofte verkoopen.

1413

Den 2. Junii wierde door bevel van Hertogh Jan van Bourgoignien in arreste gehouden alle goederen actien ende crediten door heel Vlaenderen, toe-behoorende die van Antwerpen tot dat sy souden gerepareert hebben de schaede gedaen aen die van Mechelen over het afnemen van vele Koopmanschappen op den Stroom van Borght wesende Vlaenderen, niet tegenstaende dat tusschen de voorsz. Stede geappointeert was dat tot

naerder Vonnis soude cesseren alle wegen van arreste ende dat de Riviere soude vry wesen.

1414

Den 10. November confirmeerde den Keyser Sigismundus aen die van Mechelen alle hunne Privilegien.

Den 23. November 1414. approbeerde ende confirmeerde den Keyser Sigismundus al-sulcken Vonnis als Graef Lodewyck hadde gewesen tusschen die van Antwerpen ende Mechelen wysende aen die van Mechelen de Visch, Haever ende Sautmerckten ende alderhande Vlot, behalvens dat die van Antwerpen daer mochten afnemen hunne provisie ende Slete sonder dat elders te mogen voeren, en dat het resterende soude mogen verkocht worden.

1415

Den lesten Januarius verleent den Keyser Sigismundus aen die van Mechelen twee Jaer-merckten, de eene s'maendaeghs voor S. Jacobs ende Christoffel in Julio, ende de andere maendagh voor Lichtmisse, gevende sulcke vrydom aen de Cooplieden Merckten frequenterende, als hebben de andere vry merckten van de ryck Steden.

1416

Den 26. Augusti heeft den Hertogh Jan van Bourgoignien vrydom gegeven aen

die van Mechelen, van de bekentenisse die men betaelde tot Sluys ende al dat dien aen-gaet.

1419

Den 8. October wierde gehult Hertogh Philips van Bourgoignien, consirmerende by eedt aen die van Mechelen alle hunne Privilegien.

1435

Den 16. Februarius wierde by Hertogh Philips van Bourgoignien geordonneert aen den Heere van Rumpst te laeten passeren alle goederen komende van Mechelen voor by Rumpst vry ende los onder notie ende cautie van den Thol te betaelen in dien sulkx by vonnis wierde gewesen.

1436

In December wierde by die van Mechelen gethoont door diversche Schippers gevaeren hebbende 30. 40. ende meer jaeren, hoe dat tot Rumpst was eenen Lasarus in een Schipken met stroot gedeckt die aen de Schepen quamp, ende dat men eerst gaf een stuck Broot, daer naer eenen Penninck gelt, eenige meer eenighe min eenighe niet, ende dat sedert die van Rumpst eysten eenen Roerthol eerst ses myten, daer naer eenen Engelschen ende ten lesten eenen Brabantschen Grooten.

1438

Den 22. December wierde by Hertogh Philips by provisie geappointeert tusschen die van Mechelen ende Rumpst, verklaerende dat alle wegen van feyten soude cesseren sonder prejuditie van elckx recht, ende dat de goeden tot Rumpst aengeslaegen op het exces van die van Mechelen souden worden weder-gegeven.

1439

Den 24. December bevelde Hertogh Philips van Bourgoignien aen den Heere Schoutheyt van Mechelen op privatie van syne Officie ende die van de Weth op pene van indignatie, de persoonen gekosen tot dienste van de Stadt ende Wygerende te dienen hun te dwinghen met detentie ende gevangenisse van hunne persoonen ende de hant te leggen op hunne Goederen.

Ten selven daghe wierde geordonneert dat voort-aen in plaetse van veerthien Rentmeesters van de Stadt, maer nemen en soude vier Rent-meesters.

Den 29 December 1439. den Hertogh Philips van Bourgoignien consenteerde die van Mechelen de electie van de Commune-meesters ende Schepenen uyt die de Nominatie te doen den 1. Augusti by die van de Weth, in sulcker forme als die noch tegenwoordelijck gedaen wordt.

Item was te vreden dat in dien maendagh naer onse L. Vrauwen-dagh in Augusti die voorsz. electie niet en geschiede by syne Alteze ofte wel den Heere Schaut oft synen Lieutenant in syne absentie waere negligent om die te presenteren des s'morgens voor noen goets tydts, de voorsz. van de Weth naer den selven maendagh sullen moghen voor dat jaer alleen kiesen twee Commune-meesters ende ses Schepenen.

Item in dien faute is van electie, een maent naer de doodt van eenigh Commune-meester ofte Schepene daer van de Nominatie over-gesonden sal zijn veerthien daeghen naer syne aflyfvicheyt.

Item dat den Heere Schout ende Rentmeester van de domynen sullen wesen present in de rekeninghe van de Stadt met den Breeden Raedt.

Item dat de Weth sal Schuldigh zijn den voorsz. Schout ende Rentmeester te adverteren acht daeghen voor de Rekeninghe.

1439

Den 24. December wierde by den Hertogh Philips verboden, dat niemant en mach komen in eenigh Ambacht, ten sy het selve

met syne hande doende ofte dat hy daer uyt gesproten is.

1442

Den 13. Julii wierde by provisie geappointeert tusschen Brussel ende Antwerpen ter eendre ende Mechelen ter andere syde, nopende den stapel van Visch, Saut, Haver, ende alder-hande Vlot, ten eynde van byde syden souden cesseren alle weghen van feyten, arresten ende anderfints, ende dat by provisie de Ketinge tot Heffen soude om-leegh liggen.

1444

Den 4. Julii. wierde met overstaen van commissarissen van den Grooten Raede, van den Hertogh Philips geaccordeert tusschen die van Mechelen ter eendre, ende Vrauwe Jenne de Bethune Vrauwe van Rumpst over de queste om het betaelen van den Thol tot Rumpst tusschen partye geresen, waerom diversche tot Rumpst gevangen waeren van Santvliet ende andere, welcke die van Mechelen met ghewaepende handt hadden komen lossen, soo wierde geaccordeert dat alle Koopmans ende Schippers laedende tot Mechelen ende vaerende naer Mechelen ende al-daer stapelende ten minsten dry getyden, vry van Thol souden wesen, tot Rumpst over-brengende nochtans

certificatie van den commis af-komende dat hy heeft gestapelt, sal nochtans betaelt worden den Roeder-thol, by de gene die daer van niet vry en sijn, waer tegens die van Mechelen beloofden jaerelijckx te S. Jansmisse te betaelen een Marck fyn Gouts ofte de weerde daer van in goude munte.

1444

Den 1. Meert wierde by Hertogh Philips van Bourgoignien geratificeert seker accoort gemaeckt tusschen de Steden Loven, Brussel ende Antwerpen, ter eenre ende Mechelen ter andere, nopende de geschillen die waeren geresen, divisen rechten aengaende te weten dat niemant sittende onder de voorsz. rechten ende Poirter sijnde van de voorsz. dry Steden welcken sal gedaen hebben geloften met renuntiatien van hunne vryheden hem sal moghen bevryen met syne poorterye, maer sal ten versoecken ende overheysch van die van Mechelen aldaer moeten gelevert worden by Officieren daer onder sy in den lande van divisen sijn.

1449

Den 22. Meert verklaerde den voorsz. Hertogh dat Rappel de ban niet en sal gegeven worden in cas van enormes mutinerie *crimen lesae Majestatis*, moorden, ver-

krachtinghe, ende dootslaghen oft quetsinghe van leth in gebroken vrede.

1455

Den 11. Julii Hertogh Philips ordonneerde, modereerde, met consent van de Weth van Mechelen, dat voortaen geen reformatien en sullen vallen van sententien van Schepenen van Mechelen wesende van minder somme als van 50. pont groot Vlaems 20. Ryders erflijck oft 40. goude Ryders lyfrente.

Item oock niet van vonnissen eerst gewesen by Dekenye ende geconfirmeert by Schepenen voorsz.

Item van Hooft-vonnissen by die van Mechelen gegeven aen de Dorpen in Brabant gelegen van hun ressort, en valt oock geen appel oft reformatie, ende in andere cassen daer reformatie valt, wordt even-wel het vonnisse ter executie gestelt op cautie daer van partye is ontslagen in dien binnen thien daeghen niet en is gereformeert, ofte thien daeghen daer naer die niet en wort vervolght.

Dat de Weth oock in geen kosten van reformatie en valt, maer die qualijck reformeert, verbeurt 72. Ponden 20. Grooten Brabantsche munte tot profyte van den Prince ende Stadt half en half.

1456

Den 12. Januarius cedeerde Hertogh Philips aen die van Mechelen het Inhuys ofte inne-gelt Hostelage ende Vligutes, welck recht sy pretendeerden over-lanck te vooren te hebben gekregen ende daer van te wesen in possessie mits daer voor jaerelijckx betaelende hondert gaude Leeuwen aen den Rentmeester van de Domynen.

1462

Den 4. April wierde in den grooten Raede van den Hertogh Philips verklaert Gilliam Dens niet ontfanckbaer in sijn appel van eene Sententie by die van Heyst gegeven by hooft-vonnis van Schepenen van Mechelen gegeven mits geen reformatie en viele onder de somme van 50. ponden grooten.

1463

Den 6. Mey wierde tot laste van die van Heyst gegeven executorialen om hun te bedwingen van het sesde deel te betaelen in de Ayden by die van Mechelen betaelt.

1467

Den 3. Julii heeft Hertogh Karel van Bourgoignien aen die van Mechelen gedaen in syne huldinghe den Eedt belovende hunne Privilegien ende usantien soo van outs als van nieuwe.

1475

Den 3. Julio heeft Hertogh Karel van Bourgoignien verleent aen alle innegeboren Borgers ofte de gene met Borghers Dochters van Mechelen getrauwt, vrydom van alle Thollen in syne Nederlanden uytgenomen den Thol van Grevelingen.

1476

Den 25. Junii wierde gedaen den Eedt van huldinge by Vrauwe Marie Hertoginne van Bourgoignien, confirmerende aen die van Mechelen alle haere Privilegien.

1477

Den 9. Januarius dede Maximilianus Aerts-Hertogh synen Eedt aen die van Mechelen, confirmerende alle haere Privilegien.

Ontrent het jaer 1479. heeft† Wilcardus Koninck van Engelandt gegeven aen die van Mechelen van binnen Engelandt niet te worden gearresteert als om hunne particuliere schulden, oock dat de Erfgenamen de goederen in het voorsz. Ryck mogen erven.

1479

Den 18. Januarius verklaerde Keyser Maximiliaen, ende Maria met consent van de Weth dat van vonnissen van Schepenen onder sestich guldens eens ofte de ses guldens erffelijck ofte twelf guldens lyfrente.

Item van criminele capitaele ende van breucken, boeten, volghens D'ordonnantie van de Stadt gewesen.

† waerschynelyck Eduardus

Item in de saeck daer den berichten over-tooght is.

Item van vonnissen confirmatoir van de Dekenye.

Item van hooft-leeringe aen de Dorpen van Brabant gegeven, geen appel en valt maer van vonnissen boven de voorsz. sommen ende andersints gewesen valt alleenelijck reformatie te doen binnen dry maenden wordende de Sententie van de voorsz. Schepenen ter executie geleyt.

Den 24. November heeft Keyser Maximilianus aen die van Mechelen om hunne trauwe diensten gegeven allen het Recht ende actie dat die van Brussel pretendeerden in den stapel van Visch, Haver, Saut ende andere Vlot, om dat die van Brussel hem waeren vyant ende af-gevallen beneffens die van Vlaenderen ende Brabant.

1489

In October heeft den Keyser Maximilianus ende Aerts-Hertogh Philips omme de diensten by die van Mechelen gedaen helpende den voorsz. Keyser uyt de gevangenisse tot Brugge, aen hun verleent vrydom van de Thollen door alle de Nederlanden met den vrydom van den Thol van Grevelinge ende Rupelmonden.

Item vrydom voor altydt aen geestelijck ende werelijck van alle lasten beden ende subsidien geset, ende te setten op alle erffelijcke goeden in alle syne Landen buyten de Jurisdictie van Mechelen gelegen.

1490

Den 10. Januarius heeft Keyser Fredericus de Stadt ende Jurisdictie van Mechelen in een Graefschap geerigeert ende verleent van te moghen voeren den Arent in 't midden van den schilt van hunne Waepen gelijck den Roomschen Koninck dien voert.

1494

Den 14. Meert wierde Aerts-Hertogh Philippus tot Mechelen gehult confirmerende onder Eedt alle hunne Privilegien.

1512

Den 29. October wierde in den grooten Raede verklaert dat die van Mechelen vry sijn van het rauwaerts geleyde als - doen gepretendeert tot Hofstade, Sempts, Hombeke &c.

1514

Den 5. Februarius wierde den Prince Karolus van Oostenryck tot Mechelen gehult confirmerende onder Eedt alle hunne Privilegien.

1515

In December heeft Prince Karel Geoctroyeert dat alle goeden van Bastaerden hoedanigh die sijn souden, versterven op

hunne wettige Kinderen, dat simpel Bastaerden souden mogen disponeren by Testamente, ende overwonnen met permissie ofte legitimatie, ende alle voorsz. Bastaerden goederen daer van niet gedisponeert en is als boven, geen wettighe Kinderen naerlaetende, sullen vervallen aen den Heere.

1516

Den 5. Augusti verklaerde Keyser Maximilianus, dat die gifte aen die van Mechelen gedaen van alle de goeden ende rechten toe-behoorende die van Brussel, welcke, mits haere rebellie waeren geconfisqueert merckelijck het recht in den stapel van den Visch, Saut, Haver ende alder - hande Vlot niet en was herroepen met den naer-volgende generaelen Peys van Brabant.

1519

Den 6. Mey wierde by den Keyser Karel Geordonneert dat de ses Ambachten die fitten in de Weth jaerelijx hunne Dekens sullen kiesen met overstaen van die van hun Ambacht in de Weth dienende met de andere die de Stadt ofte het Ambacht noch gedient hebben, aen de welcke oock alleen moet gedaen worden de rekeninghe ende niet aen de Gemeynte van het Ambacht, welcke gekosen Dekens sullen van de Weth

mogen geaccepteert worden ofte gerefuseert in deel ofte geheel naer hun goet-duncken.

1531

Den 7. Mey wierden die van Brussel in den Secreten Raede verklaert niet ontfanckbaer in hunne conclusie die was, dat die van Mechelen souden moeten voor altyt af-doen de Ketinghe tot Heffen ende die van Brussel laeten passeren ende repasseren de senne met hunne Schepen ende koopmanschappen sonder beleth.

1533

Den 8. November wierden geaccordeert ende van den Keyser Karel gedecreteert tusschen den Raede van Brabant ende de Stadt van Mechelen dat de Hooft-Leeringe van de vyf Dorpen, Deurne, Haecht, Bort-meerbeke, Hombeke ende Wespelaer seclusive toe-komt die van Mechelen dat de Dorpen, Deurne ende Haecht hebbende geweest ter Hooft-leeringe tot Mechelen: maer sullen mogen appeleren, voor den Raede van Brabant, maer niet geweest hebbende ter Hooft-leeringe sal den gegraveerde moghen appelleren voor den Raede van Brabant ofte Schepenen van Mechelen, van welcke Schepenen noch sal appel vallen voor den Raede van Brabant ende dat de Vonnissen van Mechelen

sullen moeten tot Deurne ende Haecht geprononceert worden, dat van Bort-meerbeke, Hombeke ende Wespelaer alleen sal geappelleert worden in den Raede van Brabant.

1535

In Julio wierden by Keyser Karel de Costumen der Stadt Mechelen gedecreteert ende den 20. Augusti daer naer binnen Mechelen gepubliceert.

1537

Den 22. Meert wierde by de Koninginne van Hongerye by provisie geordonneert dat de Rent-meesters van Brabant niet en souden mogen lichten op de goeden van de Poirters van Mechelen in Brabant gelegen tot de ayden van dry hondert vier-en-twintich duysent ponden geaccordeert by die van Brabant.

1549

Den 13. Meert wierde in presentie van Keyser Karel met vonnisse van den Raede van Staten ende in den Secreten Raede gevisiteert, verklaert dat de Gulde Bulle van Brabant geene plaetse en heeft in Mechelen, casserende ende te niet doende alle andere provisien ter contrarien.

1549

Den 8. September wierde binnen Mechelen gehult Philippus Secundus als toekomende Heer van Mechelen, confirmerende onder Eedt alle Privilegien.

In November wierde by Keyser Karel met overstaen van de Staten ende Raeden van de Nederlanden ende Bourgoignien, gestatueert dat de Nederlanden ende Bourgoignien souden altydt worden beseten by eenen Prince, het sy in rechte, ofte colaterale linie infinitum, dat generalijck in alle Provincien ten respect van den Prince sal wesen representaire, latende ten regard van de Vassallen elck in haere oude rechten.

1553

Den 20. April wierde in den Grooten Raede gewesen tusschen den Rector van de Universiteyt van Loven ende die van Mechelen dat sekere Studenten sijnde fugutief ende tot Mechelen gevangen aldaer moesten worden gestraft over hunne excessen ende datter geen renvoy en viele.

1572

De Stadt van Mechelen gekomenfijnde in de handen van den Prince van Oranien wierde geregeert by eenen Gouverneur, vier Raets heeren ende eenen Schautheyt.

1574

In October is by Philippus Secundus de Magistraet wederom aengestelt geweest.

1580

In Maye is Mechelen gekomen onderde Staten van de vereenichde Provincie.

1585

In October met de reductie van Brabant ende Vlaenderen is Mechelen weder gekomen onder Philippus Secundus.

1594

Den 2. May wierde in den Secreten Raede verklaert, dat in de plaetsen daer de geborene binnen Mechelen fijn uytgesloten om officien te bedienen, oock binnen Mechelen geene in officien en sullen worden aenveert in de voorsz. plaetsen geboren.

1595

In desen jaere de Stadt van Lier innegenomen fijnde van de volckeren van den Prince van Oranien, is van de Borghers van Mechelen ende Antwerpen wedergenomen.

1597

Den 18. Meert wierden die van Mechelen met Sententie in den Raede van Brabant gemainteneert in hunne oude possessien van dat den Visch tot Mechelen ter Myne geweest hebbende, mochte tot Brussel verkocht ende uyt-gevoert worden sonder ter Myne te komen.

1599

Den 6. December hebben den Aerts-Hertogh Albertus ende Vrauwe Isabella Clara Eugenia Infante van spanien gedaen den Eedt als Heere ende Vrauwe van Mechelen confirmerende alle de Privilegien.

1616

Den 26. May heeft den Aerts-Hertogh Albertus by Procuratie gedaen den Eedt van wegens den Koninck Philippus den derden als Heer van Mechelen volgens de conditien eertydts gemaeckt by Koninck Philippus den tweeden in 't cederen van de Nederlanden aen Vrauwe Isabella Clara Eugenia.

Hertogh PPILIPS van Bourgoignen, genaemt *den goeden* Heer geworden sijnde van alle de schoone ende rycke Nederlanden; ende wel wetende dat den Grondtsteen van eene goede bestieringe der Landen ende Regeringhe der Volckeren, meest bestaet op de Rechtveerdigheyt; ende oock wel bevroeden, dat noch de Magistraten van Steden, noch oock sijne Provinciale Raeden niet en konden in alles voorsien, heeft noodigh gevonden ontrent het Jaer 1454. een Opper-hof inne te stellen, alwaer alle saecken sauden gehandelt worden, soo aengaende syne Vorstelycke Rechten, ende Hoogheden, als andere van groot gewichte.

Ghelyck syn de geschillen tusschen verschyde Landen, nopende hunne paelen: Arresten, tegen Arresten, ofte Represalien,

verstant van vryheden ofte exemptien; de ghene raeckende de Heeren van den Gulden Vliese, ende andere Groote Meesters van syn Huys: d'Admiraliteyt ende Zeerechten, Ressorten van strydige Landen ende Steden, Privilegien van Lombaerden, van Uytlansche Cooplieden, ende andere Vremdelingen, Concordaten met Bisschoppen gemaeckt, den onderhandel in 't ghemeyn van Traffiec ende Commercien Thollen, Beden, Subsidien, opsettingen van lasten, ende andere meer.

Welck Opperhof genoemt wierdt den Grooten Raede des Hertoghs, bestaende in een goedt ghetal, soo van seer Edele, als van andere seer deftige ende geleerde Mannen, nu min nu meer, naer de gelegentheyt des tyts, ende menichte van saecken.

Welcken Raedt sijnen Princelycken Persoon al omme was volgende, ende is soo gebleven tot syne, doodt, gebeurt in 't jaer 1467. als wanneer synen Sone, Hertogh Carel, geseyt den *kloecken* aen alle dese groote Vorstendommen ende Machtige Landen gekomen zynde; ende niet min als synen Vader besorght voor het welvaren

van syne Orderdaenen, met hun te doen genieten, tot gerustheyt van groot en kleyn, de soete vruchten van eene onverbreeckelycke Rechtpleginge volghens synen uytmuntenden iever tot dese, boven al noodtsaeckelycke ende salige deught, meer maelen in besondere gevallen ende menschelycke geschiedenissen by hem bewesen, namentlyck in die vermaerde uytwerckinge van Justitie, tot spiegel van een ieder, teghens den Bailly van Zeelandt.

Niet alleen en heeft bevestight den voorschreven grooten Raede: maer den selven boven dien seer vereert ende vermeerdert tot het getal van vyf-en-twintich Heeren, waer van den eersten was den *Cancelier*, den welcken den eenigen was in syne gantsche Heerschappye, die desen Naem ofte Titel was voerende, ende den welcken synen Vorstelycken Persoon aldaer representeerde.

Den tweeden Heere wiert genoemt het *Hooft van den Raede*, ende was meestendeel eenen Bisschop ofte wel eenen Abt; waer naer volgden *vier Ridderen*, sittende naer den vermelden Bisschop ofte Abt, op de selve bancke, staende op de slincke zyde

van den Setel van den *Cancelier* (de welcke alsdan, ende oock in het naergevolgde Parlement die hooge zyde was) ende *Sesse Meesters van de Requesten*, van den Huyse des Hertoghs, hunne plaetsen hebbende van d'andere zyden ende den *Cancelier* de syne, in het midden, afghesondert, ende meer verheven, als die van d'andere voorschreven, die altemael saeten tegen over den inganck van de Camere, alwaer de vergaderinge geschieden.

Leeger ende met het gesichte naer de voornoemde elf Heeren, ende met den rugge naer de dore, stonden dry bancken, waer op saeten *derthien ordinarisse Raets-heeren*, te weten vyf op de middelste, ende vier op elcke bancke van den eenen ende den anderen kant: zynde van wederseyden van de middelste bancke eene openinge waer inne honck een gespan, open ende toegaende, ende waer voren stonden d'Advocaeten die aldaer quaemen pleyten.

Achter de welcke was een groot afschutsel, van de breede van de gheheele Camere, beset metten eersten Duerwaerder, alwaer bleven staen de dingtalige persoonen, die van daer oock konden dienen haere

Geschriften ende stucken in handen van den Secretaris van de weke, die de selve brocht op de Taefel, staende voor den terdt van den hoogen Setel van de *Cancelier*, daer aen den Greffier was sittende, om alles aen te teeckenen ende te verveerdigen het gene dat al-daer geraemt ende gesloten wierdt.

Maer den voornoemden Hertogh Carel, merckende dat hy selden stille was, ende sich geduerigh begaf van d'eene plaetse naer d'andere, ende meest in het Veldt hem ophiel, dickwils Oorloghe voerende in verre gelegene plaetsen, daer het aen die van den Grooten Raede seer moeyelyck viel, hem naer te volghen, ende hun niet gevoechelyck en was soo verre buyten Huys; ende niet voorsien zynde van boecken om Recht te doen aen Partyen, die oock met grooten kost, tydt-verlies ende ongeleghentheyt met Advocaten ende Procureurs reysen moesten, om te vervoorderen hunne saecken, ende tot ten eynde te brengen.

Heeft hy, naer syne ingeboren goedertierentheyt, om alle dese onkosten ende onghemacken voor te komen, (ende op dat de Rechtspleginghe met beter ordre

ende grootere gerustheyt, soo van de Rechters, als van de Partyen, ende Practisynen, mochte geschieden) ten Jaere 1473. desen Raedt verheven tot een seer treffelyck Hof van Parlement voor alle syne Hertochdommen, Graefschappen ende Heerschappyen, die hy soo alhier, als elders was hebbende, onder het welck alle andere syne Hoven ende Raeden gehoorden, ende dat in dese Stadt van Mechelen (als gelegen in 't midden van syne Nederlanden, ende andersins oock seer bequam om haere goede Locht, heerlycke Gebauwen, breede Straeten, ende opene plaetsen, waer door sy van audts, den naem heeft van *Mechelen de Schoone.*

Welck Parlement tot meerdere eere, achtinge, ende authoriteyt desselfs, hy opgerecht heeft van syns Hoochyts persoon, ende van syne naercommelingen voor altyt, als Opperhoofden van 't selve Parlement, ende van de persoonen van den *Cancelier*, als Hooft van de Justitie, ende van 't Hooft van den Grooten Raede, in syne afwesentheyt, van twee Presidenten, vier Ridderen geordonneert voor den voorschreven Grooten Raede, van ses Ordi-

narisse Meesters van de Requesten, van acht Geestelycke, ende van twelf Leecken ofte wereltlycke Raedts-Heeren, maeckende t'samen vyf-en-dertich Persoonen.

Boven dien warender twee Advocaten van den Hertogh, eenen Procureur Generael ende eenen des selfs substitut; dry Gressiers, sesthien Secretarissen, eenen *Premier Huissier*, ofte eersten Deurwaerder (die oock was Concierge van het Paleys, daer het Parlement ghehauden wiert) ende tot dien noch sesthien andere Deurwaerders ende eenen Capellaen, om daghelyckx de Misse te doen.

Dit Parlement was in sulcke eene waerdigheyt ende grootheyt, dat als den President van de Parlementen van Bourgoignen quam in dit van Mechelen, hy moeste sitten achter de Geestelycke Raedts-Heeren; ende de Presidenten van Brabandt ende van Vlaenderen moesten hunne plaetsen nemen achter de wereldlycke Raedts-Heeren, gelijck de woorden van de instellinge van 't Parlement uyt-druckelijck medebrengen.

Ende is alsoo gebleven tot te doodt van den voornoemden Hertogh Carel, gebeurt in 't vierde jaer daer naer: als wanneer Lodewyck den elfden, Koninck van Vranckryck, uyt spyt dat hy de Princesse Marie, Erfdochter van alle Machtige ende treffelycke Vorstendommen van de Nederlanden ende van Bourgoignen niet en hadde konnen bekomen voor synen Dolfyn, veele Steden ende Landen haer afgenomen heeft, ende eenen seer onrechtveerdigen Oorlogh haer aengedaen; als oock aen den Aerts-hertogh Maximiliaen, Sone des Keysers Frederick den derden haeren Man, waer door alomme eene groote verwoestinge der Menschen ende Landen is geweest veele jaeren, ende verstroeyinge onder de Heeren van 't Parlement, waer van datter eenighe volghden het Leger om den Aerts-hertogh te dienen van hunnen Raedt.

Soo datter doen ter tydt gheene volle bequaeme ofte geduerige vergaederinge en konde gehouden worden, tot dat alles in vrede gestelt zynde, ende den Aerts-hertogh *Philips den Schoonen*, Sone van den voornoemden Aerts-Hertogh Maximiliaen,

(die in plaetse van Frederick synen Vader Keyser geworden was, ende sich meest in Duytslandt ophiel) getrouwt zynde mette Princesse Jenne van Arragon, Erfdochter van de Koninckrycken van Spagnien: Napels, Sicilien &c. Alhier ingestelt heeft den Grooten Raede.

Bestaende eensdeels in den Cancelier, vier Meesters van de Requesten, die metten Bisschop van Atrecht, den Dom-proost van Utrecht, ende Gerard de Plaine, Broeder van den Cancelier maeckten den Secreten Raedt ofte de Cancellerye in besonder.

Anderdeels in eenen President, vyf Geestelycke (naermaels om redenen, vermindert op vier, dry, ende twee) ende negen Leecke Raedtsheeren, gebrocht op het getal van twelf, door het uyt-sterven van dry Geestelycke, den Procureur Generael, ende synen Substitut, daer by in 't jaer 1532. gestelt is geweest eenen Advocaet Fiscael, den welcken ende den Procureur Generael, oock Raetsheeren wesende, maecken mette twelf voorschreven ende de twee Geestelycke, ende metten President het getal van seventhien, t'gene tot noch toe alsoo gebleven is, met

twee Greffiers, ses Secretarissen eenen Rentmeester van d'Exploicten, den voorghemelden Substitut van den Procureur Generael, twelf Ordinarisse Deurwaerders, ettelycke extraordinarissen; ende van andere Presidenten in 't Ressort, alwaer sy hunne Executien ende andere exploicten zyn doende by commissie van den Grooten Raede.

Den welcken in deser voeghen alhier in vredelijck besit is geweest van 't jaer 1503. tot ten jaere 1580. als wanneer dese Stadt van sekeren Engelschen Colonel *Norrits* overrompelt sijnde, soo grouwelijck is getracteert geweest, dat de plonderinghe, ende afworpinghe der huysen ende Kercken, vermoordinghe der Menschen, ende andere vreetheyden, die niet te beschryven en sijn, eene geheele maent geduert hebben; soo verre dat men oock de Dooden ontgraeven heeft, ende de Sercken naer Engelant gevoert; soo dat alle de Heeren van den Grooten Raedt, herwaerts ende derwaerts gevlucht sijnde, ende hooghelijck geransonneert, aen de selve belast is geweest by brieven van syne Majesteyt van den sevenden Junii van den

selven jaere, haere vertreck-plaetse te nemen tot Namen, om aldaer aen een jeder recht te doen, gelijck sy gedaen hebben tot ten jaere 1585. wanneer dese Stadt wederomme gebrocht sijnde onder de gehoorsaemheyt van syne Majesteyt, sy van daer wederomme geroepen sijn geweest door Brieven van den Prince van *Parma*, van den 10. Augusti in 't selve jaer.

Ende oock seer ernstelijck versocht ende gebeden door die van de Magistraet, naementlijck met eenen Brief van den 17. September daer naer, waer by sy de Heeren van den Grooten Raedt seer hertelijck ende beleefdelijck schreven, dat sy hun met een seer groot verlanghen waeren verwachtende, uyt-druckelijck hun toe-segghende van in alles de selve te willen believen ende te voldoen; ende, op dat sy soo veele te meer mochten verspoeden haere wederkomste, schreven oock dat sy, niet tegenstaende de ellende ende de seer arme gestagtheyt van de selve Stadt, even-wel hun vereerende met eene somme van sesse hondert guldens om soo eenichsints te vervallen d'onkosten van de reyse. Ende oock met vaste belosten, in 't besonder gedaen,

van vrydom van alle lasten, niet alleen voor de Heeren van den selven Raedt maer oock voor hunne supposten, ende andersints, welcke Heeren dien volgens terstont daer naer, alhier weder-gekomen sijnde, hebben hervat hunne vergaederinghen op het Aut Paleys, alwaer eertydts het Parlement ingestelt, was, ende sy te vooren altydt by een gekomen waeren. Ende sijn aldaer gebleven tot ten jaere 1616.

Als wanneer sy verhuyst sijn, naer eene veele grootere ende bequamere plaetse, te weten naer het Huys, daer eertyts Vrauw *Margriete Douariere* van Spagnien ende Savoyen, Moye van Keyser *Karel*, ende *Marie* Koninginne van Hongeryen, syne suster, geweest fijnde de alle byde, d'eene naer d'andere, Gouvernanten van dese Nederlanden voor den voornoemden Keyser, innegewoont hebben tot ten jaere 1546. als wanneer de Sant-poirte in de Locht gevlogen is, met eenen Poeder-thoren, daer den Blixem ingeslaghen was: waer door een groot deel van de Stadt, daer ontrent geleghen, is meest overhoop geworpen, soo dat sy niet meer kennelijck en was, ende onder de huysen die noch eenichsints

waeren blyven staen, was dit Hof, dan seer beschaedicht, d'welck de voornoemde Koninginne, uyt dier oorsaecke aen die van het Magistraet hadde over-gelaeten, mits dat sy het sauden herstellen ende bequaem maecken tot het hauden van den Grooten Raedt; waer over oock op het mondelingh versoeck, by haer gedaen, tot Ausbourgh aen den Keyser haeren broeder, heeft Syne Keyserlijcke Majesteyt van daer Brieven geschreven in Meert 1547. soo aen de Magistraet deser Stadt, als aen den Grooten Raedt, t' gene door eenighe beletselen niet volkomen sijnde, heeft den Cardinael *Granvelle*, eersten Aerts-bisschop van Mechelen, t' selve huys verkreghen ende beseten tot syne doodt toe; waer door het eenigen tydt geheeten is geweest *het Cardinaels Hof*; maer die van de Magistraet hebben het selve naerder handt gekocht van syne Erf-genaemen totten dienst, ende vergaederinghe van den Grooten Raedt, mits dat haer gejont wierde het Audt Paleys voornaemt, t' gene by haere Hoogheden hun toegestaen zynde in Junio 1610. hebben zy het Hof voornoemt begonst toe te eygenen ende bequaem te maecken totten

gemelden Grooten Raedt, aldaer van nieuws oprechtende een seer schoon ende hoogh Gebouw van Arduynsteen, soo voor de Heerlycke Saele, de Consistorie genoemt, ende voor de groote Greffie als oock voor die overgroote plaetse daer alle d'aude gewesene Processen bewaert worden: welck Hof t'sedert dien tyt den naem gevoert heeft van 't Paleys.

Alwaer tweemaels daeghs den Grooten Raedt by een komt, ende viermael s'jaers sich in 't openbaer vertoont, neffens alle haere mindere Officieren, ende andere Supposten in de voorschreven Consistorie, wesende eene seer schoone viercante plaetse, alwaer het Beeldt van den Koninck in synen Throon, daer toe in 't midden gemaeckt, vertoont wordt, met het Sweerdt van Justitie in de Rechte handt, ende den Scepter in d'andere.

Sittende van weder zyden de Heeren President, Geestelycke ende Leecke Raeden, hebbende de twee Fiscalen eene besondere plaetse afgesloten: ende de twee Greffiers, sittende beneden in 't groot Parquet, voor syne Majesteyts Throon aen een langh Buffet in 't midden, den Rent-

meester van de Exploicten aen d'eene zyde ende den Substitut van den Procureur Generael aen d'andere: hebbende d'Advocaeten, Procureurs ende Huissiers, rondom t' selve groot Parquet, hunne Bancken, d'eene leeger als d'andere, staende alleen de twee Deurwaerders voor de twee hoecken van 't voorschreven Buffet, de welcke van de Wachte zyn.

T' ghene seer fraey om sien is, op de daghen, dat de Vacantien van den Grooten Raedt hunnen aenvanck nemen, te weten op den Kers-avondt, op de saterdagen voor Palmensondagh ende voor Sinxen, ende op den veerthienden van de Hoey-maendt, wesende den dagh voor de scheydinghe der Apostolen, als wanneer de Groote Vacantien beginnen, ende eyndigen metten Feestdagh van Onse Lieve Vrau half Ooghst, duerende alsoo eene volle maendt, ende d'andere dry niet meer dan vierthien daegen.

Alles behalvens de kleyne van vier daegen in 't eynde van de Gerst-maent, die mette twee Sondaegen ende de Feest-dagen van den Aerts-Engel Michael, ende van den Heyligen Hieronymus, daer by geknoopt wordende maecken alsoo acht

daegen, welcke kleyne Vacantien eenen soo aengenaemen, jae vermaeckelycken oorspronck hebben, dat het wel magh verhaelt worden, tot lof van onse Voorauders, want dese gejont zyn ter discretie van den Heere President, aen de Raedtsheeren, om hunne Huysvrauwen te gaen koopen eenighe fraeyheyt tot Antwerpen, alwaer op den selven tydt eene seer vermaerde Vryemarct was van alles, tot gerief van een jeder, met eenen toeloop van alle kanten.

De welcke Consistorie, boven den verheven Koninclycken Throon die seer konstigh gesneden is, als oock zynde dry Statuen daer op staende, d'eerste van de Rechtveerdicheyt in 't midden, de tweede van 't Geloof, ende de derde van de liefde van wedersyden gestelt, verciert is met vyf schoone Schilderyen ider van de groote van elf voeten in de breede, ende vyftien in de hooghde, vertoonende alle de vergaederinge soo van de Heeren van 't Parlement, als van die van den Grooten Raedt, al-waer de Princen van den Lande tegenwoordich sijn geweest; te weten den Hertogh *Karel van Bourgoignien* in 't jaer 1473. Den Aerts-hertogh ende Roomsch

Koninck *Maximiliaen*, als Momboir van Aerts-Hertogh *Philips den Schoonen*, synen audsten Sone, die hy by de hant is haudende, in den jaere 1485. Den voorschreven Aerts-Hertogh *Philips* in 't jaer 1503. als dan besworen Prince, ende naermaels Koninck van Spagnien. Den Aerts-Hertogh *Karel*, in den jaere 1515. oock Prince ende naer-der-hant Koninck van Spagnien, ende Roomsch Keyser den vyfden van dien naeme, ende den Koninck *Philips* den tweeden, Koninck van Spagnien, in het jaer 1559. korts voor sijn lest vertreck uyt dese Nederlanden.

De twee eerste stucken worden by een gevoeght door eene Schilderye met een schoon om-werck, gepast recht boven den throon des Koninckx, waer inne geschreven staet uyt het 25. Cappittel van de spreeck-woorden van den Wysen-man: *Justitiâ firmabitur Thronus ejus.*

Boven dien isser noch een schoon stuck van den Grooten Raedt, by den goeden Hertogh *Philips* inne-gestelt, alwaer men siet sitten den Cancelier op eenen verheven Setel in het midden, als Stadthauder van den Hertogh, ende van d'eene seyde het

Hooft van den Raedt mette vier Ridderen, ende van d'andere syde de Meesters van de Requesten ende d'andere Heeren, tegen over. Tusschen ieder venster sijn oock toegeschickt de conterfeytsels van de Princen, hier vooren genoemt, veel grooter als 't leven, met noch andere çieraeten om te bedecken al omme de witte mueren, die van onder bekleet sijn tegens de ruggen van de Heeren ende andere sittende daer tegen, met groen Laecken gespannen ende beleght met lint van 't selve coleur, ende genagelt met koopere vergulde nagelen, oock seer wel staende.

Ende om den goedwillighen ende nieuws-gierighen Leser noch voorder te voldoen, soo sal men hier by voegen alle de naemen van de Heeren, soo van den grooten Raedt van den Hertoch *Philips den Goeden*, de welcke gevolgentlijck, daer inne gedient hebben; als oock van de Heeren, die de eere gehadt hebben, te sitten in het voornoemde Parlement, neffens den Hertogh *Karel*, synen eenighen Sone; mitsgaeders van de Heeren van den Grooten Raedt by den Aerts-Hertogh *Philips den Schoonen* ingestelt ten jaere 1503. naer dat

hy met syne Gemaelinne gekeert was uyt Spagnien, alwaer hy als Prince ende Erfgenaem van de Koninckrycken, aldaer gelegen, ontfanghen was ende van de Staeten aldaer besworen.

De naemen van de Heeren van den eersten Grooten Raedt, die men heeft konnen achterhaelen, syn dese:

A*Ntonius Hanneron*, Proost van Si Donaes.
Willem de Clugny, Protonotaris.
Ferry de Clugny.
Willem de Hugonet.

Gerard Vurri, President van Lutzenbourg.
Jean Jacquelin, Gouverneur van de Cancellerye van Bourgoignen.
Jean Carondolet, Rechter van Besançon.
Steven de Goux.
Jean l'Orphevre.
Artus de Bourbon.
Iean Petit Paes.
Iean Vincent, Prost van Cassel.
Antonius Gerard.

Willem Rochesort.
Jean van Halewin, President van Hollant.

Met vier Meesters van de Requesten, die wachtende waeren, om te komen in de plaetse van die eerst saude komen t'overlyden, ofte anderssints plaetse te maecken.

De welcke waeren de naervolgende.

Leonard des Potos, *Polpart van Amerongen*,
Jean de Ienly, ende *Antonis Cornille.*
Jean de Bouverie, was Procureur Generael.
Jean du Bois, synen Substitut.
Jean le Gros, Audiencier.

Willem Haultain, Secretaris, ende *Jean de Molesmes*, Controlleur van d'Audientie.

Ende acht Geheim-schryvers, ofte Secretarissen, te weten: *Marten van Steenberghe*, *Peeter Mulet*, *Jean van Schoonhove*, *Carel Soillot*, *Iooris Baert*, *Simon vander Kerrest*, *Willem van Hautem*, *Thiebaut Barradot*, ende vier Greffiers, genoemt *Willem Dommessent*, *Antonis van Halewin*, *Jacob Hujoël*, ende *Willem Longueville.*

Ende dat boven de Canceliers, die-men bevindt geweest te zyn onder de voornoemde Hertogen, te weten.

Nicolas Raulin, oste *Rolin*, den welcken, in dese qualiteyt, heeft gestaen over het vermaert Tractaet van Atrecht, in 't jaer 1435. genaemt *het Heyligh Tractaet*, tusschen den Koninck van Vranckryck, Carel den 7. ende den Goeden Hertogh van Bourgoignen.

Gerard de Plaines, Heere van Fied, hem in dese Digniteyt gevolght zynde in 't jaer 1462.

Peeter de Goux, Heere van Nedergraeten.

Willem Hugonet, Heere van Saillant ende Lys, die den lesten Cancelier geweest is van den Grooten Raedt van den Hertogh Carel, ende den eersten van syn Parlement als volght.

De Naemen van de Heeren, geseten hebbende in 't voorschreven treffelyck Parlement van Mechelen, ten Jaere 1473. *alswanneer t' selve opgericht is gheweest.*

EErst den Doorluchtigsten Vorst *Carel*, Hertogh van Bourgoignen, van Lothryck, van Brabandt, van Limborg, van Lutsenborg, ende van Gelre, Grave van Vlaenderen, van Artois, van Bourgoignen, Pals-grave van Hollandt, Zeelandt ende van Naemen: Marcgrave des Heyligh Rycks, Heere van Salins, ende van Mechelen, *&c.* als Instelder, opperste Hooft ende Souverain van dit Hof van Parlement.

Willem Hugonet, hier boven breeder vermelt, Cancelier, ende als Hooft van de Rechtveerdigheyt ofte Justitie, des Hertoghs.

Ferri de Clugni, Hooft van den Raedt wesende als-dan Bisschop van Doornick, ende naerderhandt Cardinael, gelijck oock geweest is synen Broeder *Philibert.*

Twee Presidenten.

Jean de Carondelet, Heere van Champuans, eersten President, ende Cancelier geworden in 't jaer 1580.

Jean de la Bouverie, Heere van Wiere, ende Bierbeke, tweeden President.

Vier Ridderen.

1. Den Heere van *Auxi.*
2. Den Heere van *Humbrecourt.*
3. M'Her *Simon de Lalain.*
   Dese twee waeren Vlies-Heeren.
4. M'Her *Adam de Meoten.*

Ses Meesters van de Requesten.

Willem de Cluigny, Broeder van de twee voornoemde Cardinaelen, den welcken naerder handt is geweest Bisschop van Poitiers.

Artus de Bourbon.

Jean Jacquelin.

Willem van Rochefort, gestorven Cancelier van Vranckryck.

Leonard des Potos.

Thomas de Plaine, Heere van Maigny op Thyl, die Cancelier gheworden is

in 't Jaer 1496. in de plaetse van *Jean de Carondelet*, alsdan afgedanckt wesende door den Grooten nydt ende macht van syne Vyanden.

Acht Geestelycke Raeden te weten.

Adrian de Poitiers, Proost van *S. Peeters*, tot Ryssel.
Philips de Brimeu, Protonotaris.
Jean Vincent, Proost van S. Peeters, tot Cassel.
Antonis Gerard, Deken van Peronen.
Paulus de Rota.
Jean Rolin.
Louys Vurri, Deken van Dole, ende *Richard van Capelle*, Cantor van S. Donaes.

Twelf Wereltlycke Raeden te weten.

1. *Jean de Iauly*, De Montilles.
2. *Willem de Cluigni*, den Jonghen.
3. *Pholpaert van Ameronghen.*
4. *Arnoldus vander Beken*, ofte de *Beka.*
5. *Jean du Bois.*
6. *Peeter Bouffeau.*

7. *Philips Wielant*, Heere van Eversbeke.
8. *Gui de Mangeron.*
9. *Jean de la Vacquerie.*
10. *Ferdinand de Lucene.*
11. *Jean Lyon.*
12. *Peeter de Gorges.*

Vier Fiscale Officieren, te weten.

Jean de Caudet, eersten Advocat des Hertoghs.
Peeter de Clervaux, tweeden Advocat.
Eenen Procureur Generael, ghenaemt *Thomas de la Papoire.*
Ende synen substitut met naeme *Peeter Duret.*

Dry Greffiers te weten.

Nicolaes de Ruter, voor de Civile saecken.
Antonis Halewyn, voor de Criminele.
Jean de Longueville, totte presentatien ofte instellinge der saecken &c.

Vier alsdan dienende Secretarissen.

Gerard Batault.
Jean Coulon.
Pierre Poulard.
Paul van Pullem.

Eersten Deurwaerder, ofte Premier Huissier, genaemt *Robrecht van Hesdin.*

Naemen van de Heeren van den Grooten Raedt, ingestelt binnen Mechelen, by den Prince van Spaignen ende Aertshertogh van Oostenryck, Philips den Schoonen; in 't Jaer 1503. *in de Lau-maendt.*

Thomas de Plaine, Heere van Maigny, Cancelier.
Jean Vincent, Proost van Cassel, Hooft van den Raedt.

Vier Meesters van de Requesten

Carel de Ranchicourt, Proost van Atrecht
Ioos Quelin, Heere van Olsene.
Odo des Molins ofte *vander Molen.*
Roeland van Moerkercke.

Welcke vier Heeren metten voorschreven Cancelier, en de dry naervolghende, te weten.

Nicolas le Rustre, Bisschop vat Atrecht.
Philibert Naturelli, Dom-proost van Utrecht.

Ende *Gerard de Plaine*, Heere van la Roche, ende Broeder van den selven Cancelier, maeckten t'saemen de Cancelrye, ofte den Secreten Raedt.

President.

Jan Peeters, Heere van Cats.

Vyf Geestelycke Raets-Heeren. te weten.

Den voornoemden Proost van Cassel.
Jean vincent.
Richart van Capelle, Cantor van S. Donaes.
Jean Carondelet, Deken van Besançon
Jooris van Themseke, proost van Harlebeke.
Ende *Geron van Busleyden*, Proost van Arien.

Elf Wereltlycke Raets-Heeren, te weten.

Philips Wielant, Heere van Eversbeke
Thomas de le Papoire, Heere van Pipaïx.
Fernand de Lucene.
Jean Sucquet.
Peeter l' Apostole.

Geron vanden Dorpe.
Willem de Gros.
Jean Gillet.
Ende *Jean Auxtruyes.*

Jean vander Straeten, was gemaeckt Raets-Heer buyten het getal, ende is daer naer Raedt Ordinaris geworden naer de doodt van *Thomas de la Papoire*, voorschreven.

Jean Roussel, was Procureur Generael ende synen Substitut was *Peeter Midy.*

Dry Greffiers, te weten.

Jean de Longueville.
Bartholomeus le Febure.
Ende *Jan Lettin.*

Neghen ordinarisse Secretarissen, te weten.

Willem van Overbeke.
Guido de Hondecoutre.
Florent Hauweel.
Jean Caudrelier.
Antonis van Waudripont.
Jean Baradot.
Reynauldt le Comte.
Willem la Loux, ende *Maximiliaen Barradot.*

Boven dien wasser eenen Audiencier, met naeme *Philips Hanneten*,
Ende *Peeter Puissant*, Controlleur van d'Audientie.
Item verscheyde Secretarissen, by deelen des jaers dienende, te weten.
Jean Goudbeur, ofte *Goedgebuer.*
Peeter Piemontois.
Olivier de Questel.
Hugue le Cocq.
Peeter Anchemant.
Jacob Lauwerin.
Germain Parisot.
Ende Willem Heda, ofte *Vander Heiden.*
Item waerender sesthien ordinarisse Deurwaerders, ende vier Extrordinarisse.

Vervolgh
Raeckende het Huys van Bourgondien, ende den vermaerden Grooten Raede ende Parlement in dese Stadt opgericht.

MIts wy begonst hebben in 't kort een besonder verhael te doen van den grooten Raede, soo doo de machtighe

Hertoghen van Bourgondien, voor het wyt-beroemt. Parlement, in dese Stadt opgericht, als door de Hooch-loffelijcke Aerts-hertoghen van Oostenryck, oock alhier naeder-hant innegestelt; ende naer de gelegentheyt des tydts vermeerdert, vermindert, ofte andersints verandert, soo sullen wy t' selve vervolgen ende daer by voeghen eenighe merckelycke besonderheden, die wy gelooven aen een jeder seer aengenaem wesen sullen, namentlyck aen Mannen van verstande, liefhebbers van alle t' gene seldsaem is.

Ende om alles beter te doen verstaen, soo hebben wy raedsaem gevonden den goeden Leser te onderrichten hoe dat over de twelf-hondert jaeren het Landt van Bourgondien is geweest een Koninck-ryck ingestelt door de Wandalen, waer van den eersten Koninck, *Gundecus* genaemt, ghestorven is in 't Jaer ons Heeren 451, naer-laetende vier Sonen, waer van den audsten, met naeme *Gundibaldus*, alsdan Koninck geworden is, ende naer hem syne twee Sonen *Sigismundus*, ende *Gundimarus*, de welcke byde sonder Kinderen overleden sijnde, is met hun uyt ghestor-

ven het Wandalisch Geslachte; ende dit Koninckryck vervallen, naer hunne doodt, aen de seer Godtvruchtighe *Clotildis*, eenighe Dochter van hunnen Vaderlijcken Oom *Scilpericus*, getrauwt met *Clodius* ofte *Clodovaeus*, den vyfden Koninck van de Francken, gekomen synde van over den Rhyn op dese syde, ende den eersten Christenen Koninck van de selve Volckeren; de welcke *Clotildis* d'oorsaecke geweest is, naer Godt, van de wonderbaere bekeeringhe van den voorschreven *Clodevaeus*, wiens naervolghers Koninghen geweest syn tot *Childericus*, die-men den *Botten* noempt, den welcken door den Paus *Zacharias* in een Klooster gesteken synde is door den selven Paus, Koninck van Bourgondien, als oock van Vranckryck gemaeckt *Pipinus*, Sone van *Carel Martel*, Vorst van Brabant, ende Vader van *Carel den Grooten*; den welcken te vreden synde met ten Titel van Koninck van Vranckryck ende van Keyser van Roomen, is den naem van 't Koninckryck van Bourgondien onderbleven, tot dat *Carel den Kaelen*, Sone van *Lodewyck den Godtvruchtighen*, den selven hervat heeft,

ende is oock gevolght geworden door *Lodewyck den staemelaer*, synen Sone, ende Erfgenaem, als oock door *Carel den Slechten*, synen kleynen Sone, van den welcken, noch een Kindt wesende, sekeren *Eudo*, *Otto*, oft *Odo* van *Anjon* het Koninckryck van Vranckryck afgenomen heeft ende beseten tot dat den voornoemden *Carel*, tot syne mannelijcke jaeren gekomen synde, hem met syne eygen handen vermoort hebbende, het Ryck wederom ingenomen heeft, ende beseten, tot dat hy gevanghen synde van sekeren Graeve van Vermandois, oock *Carel* genoempt, in den Kercker gestorven is, ende syn Ryck naergelaeten aen *Lodewyck* synen Sone, ende desen aen synen audtsten Sone *Lotharius*, den welcken audtsten Sone *Lodewyck* gestorven synde sonder Kinderen in 't jaer ons Heeren 985. Heeft *Hugo Capet*, Broeder ende eenighen erfgenaem van *Lodewyck Capet* genoempt gevanghen, ende het Ryck ingenomen.

Ondertusschen hadde te vorens den voornoemden *Odo*, ingedronghen Koninck van Vranckryck, sekeren *Richard*, Graeve van Autun, den eersten Hertogh van

Bourgondien gemaeckt, waer na d'een na d'ander gevolght synde in 't selve Hertogdom syne vier Sonen *Rudolph*, *Boso*, *Hugo*, ende *Richard*; alle gestorven sonder Kinderen, heeft den voorschreven *Lothaerius* Koninck van Vranckryck, t' selve Landt onder veele Persoonen verdeylt, waer van het beste deel metten Titel van Hertogh verkreghen heeft sekeren *Hugo*, *den Witten* genaempt, Vader van den voorschreven *Hugo Capet*, den welcken geworden synde Koninck van Vranckryck heeft hy syne Mindere Broeders, twee met naeme *Otto*, ende den derden *Henrick*, t'selve Hertoghdom laeten genieten, de welcke oock alle dry sonder Kinderen overleden synde, is t'selve Hertoghdom vervallen op *Robrecht*, Sone van *Hugo Capet*, ende hy, naer synen Vader, geworden synde Koninck van Vranckryck, ende naer hem synen audtsten Sone *Henrick* den eersten, is synen jonghsten Sone *Robrecht* geworden Hertogh van Bourgondien; den tweeden van dien naem, waer naer van Vader tot Sone gevolght syn viertien Hertoghen, wesende den lesten van dit Huys van *Capet*, sekeren *Philips*, die-men *Rovré*

noempt, van seker Slot ofte Casteel, daer hy sich was op-haudende, ende geboren synde naer de doodt van synen Vader, oock *Philips* genoempt, die Sone was van Hertogh *Odo* ofte *Otto den sesden* van dien naeme, den welcken door syne Huysvrauwe *Joanna* audtste Dochter van *Philips den Langhen*, Koninck van Vranckryck, ende van *Joanna van Chalon* Erf-dochter van *Otto den vierden*, Graeve van Bourgondien ende van Artois, oock verkregen hadde dese twee Graefschappen, de welcke door synen Sone voornoempt gevallen syn op desen synen kleynen Sone, die om gestorven te syn in syne jonghe jaeren, oock geheeten wordt *het Kindt.*

Ende is alsoo dit Hertoghdom van Bourgondien gekomen aen den Koninck *Jan* van Vranckryck uytten Hoofde van *Joanna* van Bourgondien syne Moeder; die Suster was van den voorschreven Hertogh *Odo den sesden*, Groot-Vaeder van *Philips van Rovré* voorseyt: synde de Graefschappen van Bourgondien ende van Artois, door des selfs Hertoghs doodt, gevallen op *Lodewyck* den eersten Graef van Vlaenderen, van wegen syne Huys-

Vrauw *Margareta*, jonghste Dochter van den voorschreven Koninck *Philips den Langhen* ende van *Joanna van Chalon*, oock voorschreven, van waer dese Graefschappen gekomen syn op *Lodewyck den tweeden*, ende den lesten van syn Huys, genaempt *van Male*, Graeve van Vlaenderen, die uytten Hoofde van synen Vader oock was Graeve van Nevers ende van Rhetel.

Den voorschreven Koninck *Jan* van syne Vrauwe *Bona van Lutzenbourgh*, gehadt hebbende vier Sonen, te weten *Carel den vyfden*, Koninck naer syne doodt, *Lodewyck*, Hertogh van Anjou; *Jan* Hertogh van Bourges; ende *Philips*, Hertogh van Tours. aen den welcken hy om syne getrauwicheyt aen hem synen Vader bethoont in den vermaerden Slagh van Poittou (al-waer syne twee meerder jaerighe Broeders *Lodewyck* ende *Jan*, siende d'overhant van de Engelsche op de Françoisen gevlucht waeren) ende hem door syne uytnemende kloeckheyt, niet sonder groot gevaer van syn eyghen Leven, van de Doodt verlost hebbende (waer om hy oock den naem van *Philips den Stauten*

verkreghen heeft) ende metten Koninck synen voornoemden Vader, soo tot Londen, als tot Windsor in Engelandt gevanghen geseten hebbende vier jaeren en twee maenden, is hem tot eene danckelijcke erkentenisse by den selven synen Vader belooft geweest het voornoemt Hertoghdom van Bourgondien; ende hem t' selve oock gejont synde by synen audtsten Broeder den Koninck *Carel den vyfden*, naer fyns Vaders Doodt in 't Jaer 1364. is daer van in 't besit gekomen twee jaeren daer naer.

1369

Ende in dit Jaer Getrauwt synde met *Margarite* van Vlaenderen, eenighe Dochter van *Lodewyck van Male*, hier boven vermelt, is hy naer desselfs Doodt in 't Jaer 1384. geworden Graeve van 't selve Vlaenderen, van Artois, van Bourgondien, van Nevers, en van Retel, ende Heere van Salins ende van Mechelen, hebbende tot goede bestieringe van dese Landen in 't volgende Jaer opgericht tot Ryssel eene Vergaederinghe van treffelycke Mannen, eens deels adelycke, anderdeels Rechtsgeleerde ende andere, soo om Recht te doen aen syne onderdaenen, als om te

hooren de rekeninghen van syne Ontfangers; ende dat boven den Raedt, die hem alomme volghden met eenen Cancelier, welcken Raedt genoempt wierd d'Audientie.

Maer vyf Jaeren naer syne doodt heeft Hertogh *Ian den Onvervaerden*, synen audtsten Sone, te weten in 't jaer 1409. de voorschreven Vergaederinge verdeylt, en den Raedt van Rechten gestelt tot Gendt, laetende tot Ryssel de Camer van Rekeninghe (die nu negen Jaeren geweest is tot Brugghe) ende dat oock boven syne Audientie, onder synen Cancelier, ende eenighe andere Heeren, ende Raeden, geduert hebbende tot syne ongeluckighe ende verraderlijcke doodt, gebeurt in 't jaer 1419. in de tegenwoordigheyt, ende door toedoen van den Dolphyn van Vranckryck *Carel*, naermaels Koninck, den sevenden van dien naeme, waer naer synen eenighen Sone *Philips den Goeden*, diergelijcken Raedt met meerdere macht gehouden heeft onder den naem van *Consistoris*, ende eenighen tydt daer naer geworden sijnde Heer van alle dese schoone en machtighe Nederlanden eenen Grooten Raedt

op-gestelt heeft, den welcken hy seer vereert ende vermeerdert heeft, oock onder eenen Cancelier, den welcken alles was bestierende neffens het Hooft van den selven Raedt, vier Ridderen, andere dertien Raedts-heeren in der vormen, als in de Chronycke van den voorgaende jaere wel uyt-druckelijck beschreven staet, ende gefien kan worden op het Paleys al-hier, in de seer schoone ende Heerlycke Kamer, de *Consistorie* genoemt, hebbende in de langde over de een-en-sestigh voeten, ende in de breede twee-en-viertigh, ende eene over groote verdiepinghe, de welcke alle nieusgierighe vremdelinghen besichtighen met eene besondere verwonderinghe, soo om de lusticheyt ende lochticheyt van de plaetse in haer selven, als om de schoone ende seer gedenck weerdighe schilderyen ende çieraeten, die al-daer gesien worden, de welcke men oock beschreven vint in 't voorgaende verhael

Waer toe noch t' sedert by gekomen is een nieuw ende aerdigh stuck, vertoonende d'Audientie ofte Rechts-pleginge, die den Hertogh *Carel* van Bourgondien, ee-

nighen sone ende erfgenaem van den voornoemden *Goeden Hertogh Philips*, plagh te houden in sijn Hof, in eene groote Saele, al-waer hy met synen Cancelier te voorschyn quam vergeselschapt met de Princen van synen bloede, met de Gesanten van den Paus, Keyser, Koninghen, ende andere Vorsten, ende Standen, met de Ridderen van den Gulden Vliese, ende andere Heeren ende Hovelinghen, ende dat twee maelen ter weken, te weten s' Maendaeghs ende s' Vrydaeghs, naer dat hy sijn noenmael gedaen hadde, als wanneer hy sonder by-wesen van synen Grooten Raedt, aen eenjeder, ende meest aen arme en slechte menschen, Recht was doende, in welcker voeghen al t'selve was geschiedende heeft M 'Her *Olivier de la Marche*, Ridder, des selfs Hertoghs Hof-meester ende Hopman van syne Lyf-wachte, ons naer-gelaeten in de Beschryvinge van den Huyse van desen Hertogh, die hy gemaeckt heeft in syne Bourgondische taele, ende al-hier verduytst is in de woorden naer-volghende, onder het Cappittel van den Raedt ende Rechtveerdigheyt van desen Vorst, naer dat hy beschreven hadde syne Cappelle en Godts-diensticheyt.

V*Ervolghens*, seght hy, *naer de Cappelle sullen wy spreken van den Staet van den Raedt ende van de Rechtveerdigheyt, om dieswille dat naer den dienst, gedaen aen Godt in de Kercke, de Rechtveerdigheyt is den tweeden Dienst, daer Godt mede geviert wordt. Ende voor den Raedt, soo tot syne groote Saecken, als tot de voorseyde Rechtveerdigheyt heeft den Hertogh eenen Cancelier boven al, eenen Bisschop, sijnde t'Hooft van den Raedt, in sijne afwesentheyt, vier merckelijcke Ridderen, acht Meesters van de Requesten, vyfthien Geheymschryvers ofte Secretarissen, Deurwaerderen, Fourriers, ende andere Officieren, daer toe dienende. Ende als den Hertogh niet en is in't Leger, de vergaederinge van den Raedt wordt gehouden by de Kamer van den Hertogh, die dickwils komt in den selven Raedt, principalijck om te verhandelen ende raemen groote vonnissen ende groote saecken, ende nemt de moeyte van te hooren alle de opinien, ende en moghen niet komen in desen Raedt, als die daer toe gestelt sijn, te weten Ridderen van den Gulden Vliese, ende Meesteren van de Requesten, sonder door den Hertogh ofte synen Cancelier daer inne geleyt oft geroepen te worden. Ick laete te spreken van de weerdigheyt ende uijtstekentheyt van den Cancelier,*

want men weet wel al om, dat hy voorsit, ende selver in de tegenwoordigheyt van den Vorst, vraeght hy de opinien, ende heeft den grooten Segel in syne handen: ende is genoempt den eersten Man ende den eersten Officier, ende voor al in alle saecken en is in 't selve Hof geen ander onderscheyt, als in Vranckryck. Den Constapel gaet vooren ende boven hem gaet noch eenen Stadthouder Generael: is te bemercken datten voorseyden Cancelier is van meerder gewin, als dien van Vranckryck, want hy bestiert oock de Finantien ende andere saecken, t' gene niet en doet dien van Vranckryck.

Ende vervolgende op 't feyt van de Rechtveerdigheyt, den Hertogh, sijnde in syne Landen, houdt openbaere Audientie, om te hooren ende verveerdighen alle Requesten, die hem gebrocht sijn, principalijck van arme ende kleyne, die sauden moeten klachten doen tegen de Rycke ende Groote, ende en saude niet konnen by hem komen ofte gelegentheyt daer toe hebben: daerom haudt hy eene algemeyne Audientie, in synen persoon, twee maelen ter weken, ende wy sullen ons handen aen de ceremonien ende prachte van de selve Audientie, op dat gy van alles syt verwetticht van den tydt ende ordre des selfs.

Men houdt d'Audientie s' Maendachs en s'Vrydachs, ende den Hertogh gedaen hebbende syn neen-Mael, gaet naer de Sale, die bereet gemaeckt is totte Audientie, ende is vergeselschapt metten Adel van syn Hof, te weten Princen, Cancelier, Schilt-Knaepen ende andere, ende daer en saude niemandt derven gebreken. Den Hertogh sit in synen Setel, kostelyck behangen met goude laecken, ende den terdt die broet is, ende van dry trappen, om daer op te komen, is gansch ryckelyck bedecke met tapyten, ende aen syne voeten is een kleyne bancke, tegen de welcke syn steunende twee Meesteren van de Requesten, ende den Audiencier, de welcke lesau de Requesten voor den Hertogh, ende oock eenen Secretaris, om te registreren d'appointementen: ende syn dese vier op hunne knien, ende achter den Secretaris is eenen Clerck, die ryght de voorseyde Requesten aen een snoer, volgens datse hem langt den voorsz. Secretaris. Ende de bancken syn gestelt, elck in syn ordre, tegen ofte van wederseyden van den terdt, voor de Princen van den bloede, Gesanten, Vlies-Heeren, ende de groote Pensionarissen; ende weet een jeder waer hy gaen moet. Ende achter den rugghe van den Hertogh staen de Edel-lieden van

den Hertogh, te weten die van de Kaemer: Ende terstont dat d'Audientie gedaen is, soo wordt de saele gesloten met een groot parcquet baillen ende bancken, alles bedeckt met tappyten, daer op zijn de Wapens van den Hertogh, ende staen aen de slincke syde van de baillen d'Edelmans, die men Voorsnyderen noempt, ende die van den Stal.: ende aen de rechte syde die-men Panetiers *noempt, de Voorschenckers, ende Schilt-knaepen van den Hertogh.*

Ende voor de selve baillen zijn bancken rondom het parcquet, daer op sitten de Ridderen, Kamerheeren ende Vremdelinghen, die daer overkomen ende oock de Hof-meesters. Ende op d'eynde van 't selve parcquet, voor d'aensicht van den Vorst, sijn d'Edel-lieden, Mannen van Waepenen, ende van de Wachte, jeder met eenen Stock in de vuyst, hebbende baillien, als boven. Ende gaen al-daer dien dagh niet meer als de vyfthien, die de wachte moeten doen.

Voor hem rondom, ende tegen 't selve parcquet aen de Poorte syn Deurwaerders van wapenen, ende voor den voet van den terdt staen twee Sergeanten van waepenen, hebbende jeder op den hals de massen ofte dicke stocken van

waepenen van den Prince ende dese ceremonie wordt bestiert door de Hof-meesters.

Ende soo men geseten is, *sijnder twee deuren open op de twee kanten van de voorseyde Saele inkomende door d'eene de gene die Requesten aenbrenghen ende presenteren aen den Hertogh*, *ende keeren wederomme lanx de andere deure*, *ende de selve Requesten worden geleght op de banck*, *voor de gene diese lesen moeten*, *ende sy lesen se by keer: ende den Hertogh appointeert de Requesten naer syn beliefte*, *ende naer dat de saecke vereyscht*, *ende wort alles afgedaen eer hy vertreckt van de plaetse*, *binnen welcken tydt een jeder swyght*, *ende haudt ordre*, *ende alles voleyndt synde*, *den Hertogh gaet wederomme naer syne kaemer*, *ende een jeder naer syne saecken.*

Boven dien, soo is t' sedert op-geschildert ende opgehanghen het groot ende uyt-muntende Stuck van eenen-twintich voeten in de lenghde, ende op de selve Hooghde van de ses voorgaende Schilderyen; t' gene gemaeckt is uyt eene merckelijcke ende waerachtighe beschryvinghe van de Beroerten der Nederlanden, die noynt gedruckt en is geweest, ende is ons naer-gelaeten by M'Her *Joachim Hoppers*,

geweest hebbende in het jaer 1559. Raedtsheer van den Grooten Raede, ende daer naer van den Secreten Raedt, ende van dien van Staeten; sijnde in 't jaer 1566. in Spagnien geroepen geweest door den Koninck *Philips den tweeden*, om aldaer hem te dienen als eersten Raedt ende Segel bewaerder over de gevaerlijcke saecken ende grauwelijcke geschillen in de voorschreven Nederlanden op-gestaen.

Desen Heere schryft wel beduydelijck, onder andere dinghen, dit naer-volgende in de Fransche Taele, alhier oock van woorde te woorde verduyst: *Hebbende den Koninck* Philips den tweeden, *syne Landen gestelt in vrede*, *heeft geraedsaem gevonden*, *om groote redenen*, *te vertrecken naer Spagnien in 't jaer* 1559. *ende naer dat hy tot het Gouvernement Generael genoemt hadde de Hertoginne van Parme*, *ende tot haere hulpe*, *de Raeden van Staete*, *Secreten ende Finantien*; *ende boven dien*, *alle de Provincien voorsien van Gouverneurs ende Raeden*, *ende de Frontieren ende andere plaetsen van Oorloghsvolck*, *ende hebbende tot dien aen de Hertoginne belast*, *ende aen den Secreten Raedt*, *de voltreckinghe van de Placcaten van wy-*

len den Keyser, *synen Vaeder*, *ende de syne*, *tot uytroyinghe der Ketteryen*, *is gekomen op eenen sekeren dagh*, *om dit feyt alleen naer Mechelen*, *ende om sich te vinden in synen Grooten Raedt als wanneer hy alle t' selve hun bevolen heeft met synen eygenen mondt*, *boven de goede bestieringhe van de Rechtveerdigheyt*, *ende vertreck terstont daer naer.*

Welcke expresse overkomste van sulck eenen Koninck ende d'uytnemende eere gedaen by syne Majesteyt aen die van synen Grooten Raedt, sich geweerdight hebbende van alhier te komen om hunnen twil alleen, en om, sich te vinden in hunne vergaederinghe, ende selfs in de selve, neffens hun te fitten, heeft het gepeys gegeven van dit stuck op sijn treffelijckste te doen maecken tot eene eeuwighe ende seer treffelijcke gedenckenisse, soo van desen Hooghen Raedt in 't gemeyn, als van alle de Heeren in 't besonder, die alsdan waeren van den selven Raedt; sijnde tot dien eynde opgesocht de Naemen, Toenaemen, ende konterfeytsels van alle de selve, ende syn dese naervolgende.

Everardus Nicolai, President, die sone was van den Vermaerden President *Nicolaus Everardi.*

Remigius Druitius, daer naer geweest synde tweeden Bisschop van Brugge, ende *Antonius Contant*, Canonick tot Mechelen en Atrecht, dese twee waeren alsdan de Geestelijck Raedts-Heeren.

De wereltlijcke waeren dese volgens hunnen eedt. *Franciscus van Cranevelt*, *Joannes de Mauvy*, *Joannes Colin*, *Florent de Griboual*, *Jacobus Wastel*, *Jean de Berghes*; naerder-handt President, *Anthonius de Meulenaer*, *Joannes Auxtruyes*, *Ioachimus Hoppers*, hier boven vermelt. *Livinus Everard*, *Livinus de Biese*, *Carolus de Weert*, *Carolus du Mont-saint Eloy*, *Franciscus Verleysen*, *Everard Roussel* ende *Alexander Boulin* dese twee leste waeren de Gressiers.

In 't selve stuck sietmen desen Koninck seer prachtich ende verheven sitten in eenen kostelijcken Throon, synde uytgebeeldt naer 't leven, in den selven ouderdom, als hy ter dien tyde was, te weten twee en dertich jaeren.

Nevens synen Throon staen den Hertogh, van Alba, den Bisschop van Atrecht *Antonius Perrenot*, daer naer geworden synde Cardinael ende eersten Aertsbisschop van Mechelen, Den Grave van

Hornes, *M'Her Philips van Montmorency*, den President *Viglius*, den Raedts-Heer van Staeten *Carolus Thisnack*, *Judocus de Cortewille* ende *Paulus Rhintsincq*, die den selven M'Her *Joachim Hoppers* schryft van den Koninck gekoren geweest te syn, om hem te volghen naer Spaignen, ende hem te dienen voor Secretarissen in de saecken van Nederlandt, neffens den voorsz. *M'Her Carel van Thisnack*, die syne Majesteyt mede nam voor Segel-bewaerder over de selve saecken, ende den voorsz. Graeve voor Raedt van Oorloghe by synen Koninckklycken Persoon.

Daer naer volght in de selve groote van 't voor-gaende stuck van den Koninck Philips den tweeden, den Grooten Raedt van syne Doorluchtighste Hoocheden van 't jaer 1616. als-wanneer den selven verhuyst is van het *Aut Paleys*, naer het *Nieuwe*, alwaer alle de Heeren oock naer 't leven uyt gebeeldt sijn, gelijck mede sijn de doorluchtighste Aerts-hertoghen *Albertus* ende *Isabella Clara Eugenia*, die al-daer sitten in eenen seer kostelijcken Throon in der voeghen gelijck sy uyt gedruck sijn in hunnen Grooten Segel van den voornoemden Raedt van dien tydt.

Ende om van gelijcken te voldoen aen de loffelijcke nieuwsgiericheyt van de gene die oock wel wilden weten de persoonen die in 't selve jaer sesthien waeren van den Grooten Raedt, soo sal-men al-hier oock by-voeghen de naemen ende voordere treffelijcke ampten der selve, die oock altemael naer hunne conterfeytsels al-daer uyt-geschildert sijn. Den President was M'Her *Iacques Liebaert*, Ridder Heere van Sommaing, Schardan &c. De twee Geestelijcke Raedtsheeren waeren M'Her *Iacques Boonen*, als-dan Deken ende Canoninck van de Metropolitane al-hier, naerderhandt Bisschop van Gendt, ende Aertsbisschop van Mechelen, ende Raedt van Staeten van syne Majesteyt, M'Her *Nicolas de Fief* Canoninck van Doornick, daer naer van den secreten Raedt, ende genoemden Bisschop van Atrecht.

De wereldtlycke Raedts-Heeren waeren, *M'Her Otto Hartius*, mede Advocaet Fiscael des Koninex die eerst in Hollandt ende daer naer in Vranckryck gesonden is gheweest om seer gewichtige saecken.

M' Her Arnold Baert, geweest synde Schepen van Brussel.

M' Her Antoine Sucquet.

M' Her Maillard de Vuldere; naerderhandt vanden Secreten, ende vanden Raede van Staeten.

M' Her Renon le Bailly, die Ambassadeur is gheweest van Haere Door-luchtichste Hoocheden by den Coninck van Vrancryck.

M' Her losse Baltyn geweest hebbende Procureur General ende te voren Raedts-Heer in Vlaenderen.

M' Her Ian van Castre.

M' Her Henrici Schotti.

M' Her Zeger coules, daer naer President van den Raede van Naemen, ende oock President al-hier.

M' Her Peeter Cuvelier.

M' Her Claude Humyn, mede Procureur Generael, naerder-handt Super-intendent in den Paltz, ende t' sedert gestelt in den Secreten Raedt.

M' Her Peeter Semerpont, daer naer oock Raedts-Heer in den secreten Raedt.

M' Her Carel de Rantre.

M' Her Maillard de Lands-Heere.

De Greffiers waeren.

Iean vanden Schelde.

Christiaen de Haze, Den Substitut was

Martin de Smilla, nader-handt Raedts-Heer.

Den Rent-meester van de Exploiten was

Philips Van Erp.

De Voor-Saele van het voorsz. Consistorie heeft oock syne besondere cieraeten en schilderyen, onder andere het groot ende audt stuck van 't Parlement ten tyde van den Hertogh Carel van Bourgondien, des selfs Instelder ende Opper-hooft, gemaeckt, alwaer alle de Heeren neffens hem sittende in 't getal van vyf-en-dertich boven vier Fiscalen, dry Greffiers, vier Secretarissen, eenen Rent-Meester, diemen vande Exploiten noemt, den eersten Deurwaerder ende andere meer, oock seer konstich naer het leven geschildert syn, dese leste syn al staende.

Ende alsoo vangelycken toegeseyt hadde de Naemen van alle Cancelieren, Hoofden, ende Presidenten, die in den Grooten Raedt, soo voor, als naer, ende oock in het Parlement gheseten hebben, en hebbe niet konnen laeten mijne belofte hier inne oock voor een goet deel te quyten, hebbende als noch moeten uytstellen

tot het toe-comende jaer, soo de Presidenten vanden Grooten Raedt, als de treffelycke Ampten by hun bedient, ende alle de Wapenen, die soo lichtelyck niet en hebben konnen op-gesocht ende gesneden worden; mits sy seer menighvuldigh ende audt syn, te weten van over de dry hondert jaeren; ende ettelyck oock groot werck in hebben, soo om de Schilden, als om de Helmen van eenighe, ende andere om de Croonen ende vergulde Vliesen rondtom hangende, 't gene alles ten naesten volmaeckter ende aengenaemer syn sal, als niet verhaest wesende.

Hier naer volghen voor eerst de Cancelieren ende de Hoofden van de Audientien, Consistorien, ende Groote Raeden, soo van de Hertoghen van Bourgondien, die men heeft konnen achterhaelen, als van de Aertshertoghen van Oostenryck ende van den Keyser *Carel den vyfden*, die den Naem van dit verheven Ampt van Cancelier wegh genomen heeft in 't Jaer 1529. als hy den Grooten Segel gegeven heeft aen synen eersten Raedsheer, *Nicolaes Perenot*, Vader van den Cardinael *Granvelle* ende van andere Sonen, oock tot hooghe Staten gekomen synde, den welcken Segel synen Grooten Cancelier *Mercurinus de Gattinaria* liever hadde den Keyser wederomme te geven, als daer mede te Segelen het ransoen van den Gevangenen Koning an Vranckryck François den eersten, alleen op twee Millioenen Gaut gestelt, 't gene den Keyser seer

quaelyck nemende, heeft den Segel aen-genomen ende overgelevert, als boven geseyt is, aen den voorschreven *Nicolas Perenot*, sonder nochtans den selven te willen geven den Titel van Cancelier, nochte aen jemant anders, om alsoo wegh te nemen het al te seer groot gesagh ende vermogentheyt, die den voorseyden *Mercurinus* aengenomen hadde.

Naemen van de Cancelieren van de Groote Raeden hier boven geroert.

Robrecht de Tugui, die oock 't selve Ampt bedient hadde, soo onder *Philips van Rovré*, lesten Hertogh van Bourgondien, van een ander Geslachte, met hem uyt-gestorven; als onder den Koninck *Jan* van Vranckryck.

Philibert Paillart, Heere van Torigny ende van Lisy-sur-ort, in 't jaer 1380.

Nicolas de Thoulon, in 't jaer 1384. Bisschop van Coutances, ende van Autun in 't jaer 1486.

Jan Camus, geweest hebbende Advocaet van den Koninck van Vrankryck, in 't Parlement van Parys.

Jean Saulx, Riddere, Heere van Courtivron, in 't Jaer 1405.

Jean Canardi, den welcken andere noemen *Colhardi* dat is te seggen *Stauthals*, hy was Bisschop van Atrecht.

Nicolas Raulin ofte *Rolin*, den welcken gebruyckt is geweest in de vermaerde ende seer gewichtige vredehandelinge van Atrecht in 't jaer 1435. tusschen *Carel den sevenden* Koninck van Vranckryck, ende den voorseyden Hertogh. Desen Cancelier hadde eenen Sone *Ian*, Cardinael, diemen noemden *van Bourgondien.*

Peeter oft *Steven de Goux*, Heere van 't Lant van Wedergraeten.

Willem Hugonet, Heere van Saillant ende van Lys.

Ian Carondelet, Heere van Champuans, den welcken afgeset wordende door den haet ende opstoken van syne vyanden, is nu in syne plaetsen gekomen.

Thomas de Plaine, Heere van Maigny sur Thyl, Corcelles, la Roche, Quamble, Tar, Marliens, ende van Gouver-

nans, Neve van den voornoemden *Gerard de Plaines*, den welcken den Titel gevoert heeft van den Grooten Cancelier onder den Koninck van Castillien, *Philips den eersten van dien naeme*, Aertshertogh van Oostenryck, *den Schoonen*, genoemt.

N.... de Tayard Heere van Bussy. *Jan* de *Wilde*, ofte *le Sauvage*, Riddere, Heere van Oscaubeke, Grooten Cancelier, onder den Aertshertogh *Carel*, Prince van Spagnien *Mercurin Arboreus Gattinaria*, lesten Grooten Cancelier van den selven Aertshertogh, Keyser geworden synde, den vyfden van dien Naem, die dit verheven Ampt vernieuwicht heeft in 't Jaer 1529. in den persoon van den selven *Gattinaria* als hier vooren geseyt is, den welcken daer naer Cardinal geworden synde, is gestorven in 't Jaer 1530. tot Ynsbroug in Tyrol.

Naemen van de Hoofden van de voorschreven Groote Raeden.

Richard Chaucey, in 't Jaer 1411.

Philips de Morvillers, Heere van de selve plaetse van Clary, ende van Charenton.

Steven Annevier, Heere van Belmont, ende van Voumeurt, gestorven in 't Jaer 1453.

Jan, *Heere van Lannoy*, Ridder ende Camer-heer van den Hertogh *Philips den Goeden*, geweest synde synen Stadthauder in Hollandt, Zeelandt ende Vrieslandt.

Geerard de Plaines, Heere van Fied.

Willem Tillatre, Bisschop van Doornick, ende Abt van S. Bertin, in de Stadt van S. Omer al-waer hy gebauwt heeft, tot het gebruyck van den Hertogh, een seer schoon Hof. Hy was te voorens oock geweest Abt van Thiery by Rheins, ende Bisschop van Verdun ende naerderhant van Thoul. Hy was een seer vermaert ende geleert Man, als het blyckt by den grooten Boeck die hy gemaeckt heeft van het Gulden Vlies, waer van hy Cancelier was.

Ferry de Clugny oock Cancelier van 't Gulden Vlies ende Bisschop van Doornick, Cardinael gestorven binnen Roomen in het Jaer 1483.

Jean de la Bouverie, Heere van Wiex, Bierbeke, &c. in 't Jaer 1478.

1260

Stierf Hertogh Henderick den derden, waer van veel diversche Heeren wilden

Mombaer zyn ghestelt: maer de Hertoginne verkoos Wauter Berthout, die doen was Cancelier, ende Goedevaert Heer van Perweys.

Dit verstont Arnout Heer van Wesemael, ende quamp met die van Loven naer Mechelen, om hun alle schade te doen.

Doen die van Mechelen dat hoorden, soo quamen zy Ghewapent hun tegen, en vochten mannelyck, soo dat die van Loven moesten vluchten ende liepen tot in de Lieps, alwaer sy af-wierpen ider hun Harnas, ende lieten allen hun Bagagien.

Waer onder waeren twee Wagens Boxhaeringhen; maer die van Mechelen sonden hun eenen Waghen wederom, om datse eens proeven souden; maer de rest brochten sy binnen Mechelen met hun Gevangenen, waer onder waeren twee Ridders.

Als nu de Boxhaeringhen binnen waeren, soo verkochten sy die, ende wie eenen kogh t, was vry Poirter ende daer mede kregen sy weder Volck.

In 't selve Jaer soo quamp den Bisschop van Luyck voor Mechelen met groote macht van Volck, soo Geestelyck als

Werelyck, om syn leet te vreken tegen Wauter Berthout, ende tot syn hulp quamp oock de Gravinne van Vlaenderen.

Dit verstont Heer Wauter Berthout; maer en was daer voor niet bevreest (want hy kenden syn Volck.

Soo den Bisschop nu daer voor was soo versocht hy slagh te leveren; maer den Heer Berthout antwoorde, bedenckt u wel.

Doen dede hy Kryghs-raedt houden; maer allen syne Heeren, als oock de Gravinne; die ont-raeden t' hem; want sy seyden dat het Berthouders Volck te kloeck was.

Doen verliet den Bisschop Mechelen als hy daer dry dagen voorgelegen hadde, ende van spyt, soo wirp syn Volck by Tricht de Galghe om-verre, ende by Luyck stont eenen Thooren die den Bisschop dede bestormen ende afworpen.

1288

Hadde Hertogh Jan eenen Oorlogh, om het Lant van Limborg onder syn gebiet te brengen; waer toe hy versoght Wauter Berthout, die met hem leyden syn Mechels Volck.

Doen trock den Hertogh met Berthout naer Limborgh, ende als sy quamen te

Waerronck, soo sloeghen sy daer eenen Slagh, waer Wauter Berthout in het eerste doodt bleef, ende noch meer andere Ridders.

Dit wist syn Volck niet: want sy meynden dat hunnen Heer noch was vechtende. En hielden goede ordre den Heere Gielis Berthout, den Heer Arnoult van Walhem, Heer Geeraert van Walhem, Heer Geeraert van Rotselaer, waer mede sy mannelyck vochten, alsoo dat door hun den Hertogh de Victorie bequamp, ende die van Mechelen groote eere.

Daer bleven doodt, wel duysent Ridders ende vier duysent Peerden.

Doen misten die van Mechelen hunnen Heer; waer naer sy datelyck deden soecken: maer en konden hem, door de menichte der Dooden, niet vinden, ende is alsoo met die andere op het Kerck-hof tot Waeronck begraven.

Tot teecken van dese Victorie, is in S. Goele Kerck tot Brussel, jaerlyckx beset eenen Feest-dagh voor onse L. Vrouwen Authaer.

1301

Belegherde Hertogh Jan de Stadt van Mechelen, om een ongeluck dat daer

geschiet was door eenige roekeloose Gasten die gequetst hadden een eerlyck Man sommige seggen dat hy Schoutheyt was, ende daer by Brusselaer, het gene de Gemeynten niet wel en deden.

Daerom vergaerden hy allen syn Volck, soo van Loven, Brussel, Antwerpen, Lier, ende oock van de Kempen; waer mede hy quamp voor de Stadt.

Die van Loven en Brussel, laghen op de Zuyt-syde, ende die van Antwerpen met die van de Kempen lagen op de Noort-syde, maer sy branden alles dat sy vonden buyten die poorten.

De Geestelyckheyt quamen datelyck by den Hertogh om den peys te maecken. Die van Antwerpen, Lier, Kempen, meynden dat het peys was, begosten met malcanderen te gaen spelen.

Dit wirden de Mechelaers gewaer, syn op hun uyt-gevallen, en sloegen menighe doodt, waer onder waeren twee Ridders, Heer Vorselaer ende Heer van Liere, ende de rest joeghen sy tot Walhem; al-waer sy moesten door het Water loopen, waer door datter veel bleven.

Doen keerden sy haestigh wederom naer de Stadt, die van binnen hadden Taefelen gedeckt van blyschap op de groote Merckt, en deden hun daer ombyten, boven dat soo kleeden sy eenige Maeghdekens en Vrouw-persoonen in Mans-kleederen, om niet te mercken hunne Dooden.

Doen den Hertogh dat hoorden wiert seer gram, en dede terstont de Stadt seer dicht besetten, soo dat sy geen provisie en kosten krygen.

Doen waeren sy genoot-saeckt uyt te vallen door hongers-noot, waer door sy veel gevangen wierden. Daer wirt oock gevangen eenen Capiteyn van Eeck-houte genoemt.

Doen schrevense om hulpe aen den Bisschop van Luyck; maer hy beantwoordense niet, het welck aen hem naederhandt, niet wel en bequamp.

Nu in den uyttersten noot ghekomen zynde, verstonden sy datter eenige Schepen van Rypel-monde quamen met Etewaer gelaeden. Hielden doen raet, dat sy eenighe Schepen souden gereet maeken met Peck, Olie en Solpher, ende dat doen

branden als de Schepen souden aen-komen, om alsoo de Vyanden te doen vreesen, gelyck sy deden: want sy wierpen soo schromelyck het Vier in hunne Schepen, dat hun docht dat sy branden: maer de Brabanders waeren te sterck, doen blevender veel doodt maer luttel gevangen.

Corts daer naer versochten sy peys van den Hertogh, den welcken sy verkregen, met conditien dat sy moesten hunne sterckten af-werpen, ende met hem in alle occasie ten Oorloge gaen.

Doen waeren die brabanders blyde ende dit geschiede, naer dat den Hertogh daer 17. weken hadden voorgelegen, ende doen wirt dit spreeckwoort geseyt.

Als die van Mechelen syn in noot van Spyse,
Dan roepen sy te saemen om den Peyse.

Eenigen tyt daer naer soo moesten sy met den Hertogh ten Oorloge gaen en versochten het voor-vechten, het welck hun gegheven wirt, alwaer sy hun soo kloeck droegen, dat den Hertogh hun weder liet op maecken hun sterckten.

1318

Laegen die van Mechelen met Hertogh Jan voor Sittaert.

1332

Waeren sy oock voor Helesem, ende oock voor Hellesmen, alwaer veel Vlaemingen bleven.

1356

Quamen die van Brussel voor Mechelen ende beroofden Hof-staden ende staekent doen in brant.

Daer laeghen oock eenighe begraven tot Meer-beeck, ende mynden oock te komen naer Mechelen, ende staecken Hever in brant.

Doen quamen die van Mechelen met eenige kloecke Ridders hun vinden, tot by hun wercken alwaer sy geslagen wirden, en op den vlucht gejaeght. doen staecken die van Mechelen het Dorp in brant.

Korts daer naer trocken sy weder uyt met Heer Otto van Bielant naer het Dorp Betekum en Keerbergen. Daer volghden den Heere Kerremans met noch andere Ridders. Dese quamen een partye van Lier tegen daer men vreeselyck vocht: want van Lier blevender veel doodt, ende men hadde 20. Gevangen.

Doen vernaemen sy dat de Brusselaers ontrent Leliendael branden, waer op dat sy wederom uytvielen ende sloegense, en namen gevangen Ionckheer van Boeck-

haut, met Heer van Redelgem, en nochtans kloecke Ridders waeren. Want sy hadden te vooren beroepen eenige Ridders van Mechelen om een Lancie te breken: maer sy quamen niet, het welck voor hun geen eer en was.

In 't selve jaer waeren de Brusselaers getrocken naer Kortenberge, doen de Mechelaers dat verstonden syn sy uytgevallen met eene macht, ende leverden Slagh, ende namen gevangen den Drossaert van Brabant ende veel Ruyters waer onder was een vroom Ridder, met naeme Rombout Raedewaes, den welcken gequetst wiert in syn hooft met eenen Peyl om dat op heften syn Helmet waer van hy stirf.

Op den selven tyt quamen die van Vilvoorden uyt, meynende de Mechelaers te vinden, maer sy quamen te laet, en van speyt branden sy tot de Brusselsche Poorte, ende naemen daer naer den vlucht. Dit geschiet in December.

In dit selve jaer vielen de Antwerpenars in 't Lant van Waes, waer dat sy groote schaede deden. Dit hoorden de Mechelaers, die naemen met hun eenige Boeren, ende joegen de Antwerpenaers

uyt het Lant ende moesten hun begeven naer hun Schepen met groote hoopen, waer door die Schepen soncken ende verdroncken, daer naer quamen de Brabanders met eenige Duytsche by Mechelen ontrent het Klooster van de Sieckenlieden, waer sy een klyn out Huysken in brant staecken, die van Mechelen quamen stillekens met eenige goede Schutters, ende stelde hun in de straete ende schoten heel wel, want sy vongen seven duytse Knechten ende de rest ontquamp.

1357

Den 27. Meert quamen die van Lier dickwils uyt, ende branden gedurigh ontrent Mechelen die Dorpen, maer onsen Kapiteyn Vranck, die trock met ons naer Lier, en stelde ons in dry partyen voor de Stadt, ende hy commandeerde een partye voor uyt te gaen.

Doen quamen die van Lier meynde datter maer dese partye was; maer sy waeren bedrogen: want sy moesten den vlucht nemen tot in hun wercken, alwaer hun de Mechelaers uytsloegen met groot verlies van Volck.

Doen begonsten sy hunne huysen te doen branden, waer door de Mechelaers moes-

ten wycken, ende doen vluchten die van Lier in hunne Stadt.

Op den selven tyt verstont den Hertogh Wenselyn dat die van Mechelen waeren naer Lier, met groote macht, quam naer Mechelen, met veel Volcks, tot aen de Brugge van Semps, al-waer hy hem scheyde, ende trock naer Hof-staden, Sieckelieden, en Muysen, het welck hy in brant stack.

Als die van Mechelen dat op den wegh van Lier sagen, zyn sy spoedigh daer naer toe getrocken.

Ende den Hertogh dit verstont, is datelyck opgetrocken, om dat hy hun niet en derfden wachten.

In 't selve jaer den 15. van April trock den Heer Kapiteyn Doudeleer met die van Mechelen naer Cortenbergh.

Daer komende, vont veel Boeren in de Wapenen, dit siende heeft hun aen-getast, ende terstont quamen die Brabanders de Boeren tot hulpe, ende doen kregen de Mechelaers de nederlage, waer datter veel doodt bleven ende gevangen.

Dit wirt terstont gehoort van die van Mechelen, quamen datelyck uytgevallen

met hun macht, soo die Brabanders hun vernaemen, lieten hun gevangen loopen, en vloeden tot Erps op het Kerck-hof het welck seer sterck was.

Maer die van Mechelen vielen daer op met kloocken moet, en naer veel strydens soo moesten de Brusselaers het Kerck-hof verlaeten met verlies van dry Ridders ende veel gevangen.

Den 9. Mey trocken die van Mechelen voor Vilvoorden met eenige Ruyters eenige te voet; maer die van Vilvoorde en Brussel mynden hun te slaen, soo dat die van Mechelen vlieden moesten, gelyck zy meynden, want het gros stont achter de welcke op hun vielen, soo datter veel Brabanders bleven ende het Mechels Voetvolck hadde eenen grooten hoop van beesten voor buyt.

Den 12. Mey soo mynden de Brusselaers dit te her-nemen, en quamen met een groote macht tot Semps, sommige over de Zenne, dit sagh eenen Meulder, die stack met eenen Horen, soo dat die van Mechelen quamen om hun te komen vinden, maer de Brusselaers hun gewaer wordende, liepen sy voort, tot naer den noen, doen

branden sy Berbelgem, doen quamen die Mechelaers weder naer Semps, ende die Brusselaers weder aen 't loopen, ende eenen Heer verliet syn Peert en Mantel.

Maer onse Capiteyn Doudeleer die rêed met eenigh Volck hun naer, over de Brugge ende liet het Leger aen de Brugh.

Als die van Brussel hun gewaer wirden, zyn zy op hun gevallen, maer onsen Capiteyn voor-sichtigh wesende is allenskens geretireert tot by sijn Volck. Doen ginck het gevecht eerst aen.

De Legers by malkanderen wesende, soo wiert daer vreeselyck gevochten, maer die van Brussel moesten den vlucht nemen tot op het Kerck-hof met verlies van veel Volcks.

Den Heer Doudeleer siende dat hy aen hun niet meer en kost, soo vraeghde hy, oft onder hun een vroom Ridder was, die wilde tegen hem een Lancie breken, waer op datelyck quamp Heer Hendrick Quayribbe, die aen den Heer Doudeleer naer lang gevecht, hem een schrabbe gaf op sijn aen sicht, waer mede sy schyden.

Korts daer naer dede den Graeve Wilhem van Hollant, groote devoir om peys te

maecken, tusschen die Mechelaers ende Brabanders: want die Heeren beyden van syn Maeschap waeren, daer wirt doen een bestant gemaeckt van dry dagen, maer die Brabanders en hielden daer niet van: want sy staecken te Hombeke eenige Huysen in brandt.

De Antwerpenaers die beroofden eenige Schepen die naer Mechelen quamen.

Het geviel korts daer naer, datter by Rypelmonde eenige Schepen geladen waeren met victalie voor die van Mechelen, ende die van Antwerpen quamen tot aen den Kalck Hoven, om die te berooven, ende schooten seer op de Schepen, maer den Heer Doudeleer die quamp met twee Schepen Volcks, en schoot op die Antwerpenaers soo vreeselyck, dat de Schepen passeerden ende in plaets van buyt soo hadden sy op hun Wagens dooden en Gequetsten, maer hadden sy mogen te Lande komen daer en sou niet eenen Segnioor af-gekomen hebben.

In 't Jaer 1357. wirt door toedoen van Graef Wilhem de Peys geslooten tusschen de Mechelaers ende Brabanders tot Aet den 4. Junio.

1410

Hadden die van Mechelen grooten twist met die van Antwerpen om de dry Werven, ende die van Loven en Brussel quamen die Antwerpenaers tot hulpe, om datse niet en wilde laten volgen, Vis, Haver, en Saut. Niet tegen staende, trocken sy met Hertogh Ian in Vermandois, en namen Suave in, en staeckent in brant.

In 't Jaer 1434. wast dieren tyt van Granen, soo verboden die Brabanders datmen geen Koren uyt Brabant voeren en souden, principael tot spyt van die van Mechelen. Doen quamen die van Mechelen heymelyck op die Dorpen koopen. Dit vernamen die van Brabant soo haelden sy de Meyers en Preters om het Koren af te nemen.

Die van Antwerpen lagen op 't Water en wachten, ende die van Brussel tot Ruys-broeck om oock te beletten dat die van Vlaenderen oock geen Graen en souden hebben.

Die van Mechelen maeckten eenige Schepen met Volck, om die van Antwerpen gaen te vinden: maer die Antwerpenaers gongen schandelyck loopen,

want sy wirpen allen hun Harnas ende Wapens af, om beter te konnen loopen.

De Mechelaers die droegen alles in hun Schepen mede, ende verkochten het altemael, waer voor dat sy mackten Grau Kleederen, en op die Mouwen stont geborduert *blyfier by.*

Daeghs daer naer soo trocken die van Mechelen weder uyt naer Ruys-broeck om de Brusselaers daer te vinden die sy verrasten ende sloegen menige doot. Soo dat sy de vlucht naemen op het Kerck-hof, dat wel begraven was, maer moesten datelyck verlaten ende vloeden in de Kerck, doen naemen sy de Klepels van de Klocken wirpen die de Mechelaers op 't hooft, waer door sy veel quetsten ende doot bleven, ende dit duerde tot savonts, ende met den nacht soo ontquamen de Brusselaers, ende doen wirt dit LIEDEKEN gemaeckt.

GY Heeren van Brussele wy maeken u vroet
Dat gy u Harnas aene doet
Ende sprinkt uyt uwer muyten
U Soedeniers zyn verschoeyt
Zy en willen op ons niet ruyten.
Den schmaelen Dorp- lieden gy verbiet
Dat sy ons t'eten en bringen niet

Al willen 't wy wel betaelen
Gy schynt ons Vrient gy en zyt dat niet
Gy latet ons noch haelen.
Die van Antwerpen lagen oock strange
In 't wiel op 't Water herde lange
Die Mecheleers en mochten daer niet komen
Maer sint dat wy ons Bargien hadden
En hebben wy niemant vernomen.
Wy trocken eens met singen uyt
Op 't Water hoorden wy groot geluyt
Van Sielis Sanders Knechten
Hier hoores' ons gy Mechelaers.
Wy willen teghen u vechten.
Wilcken Back-huys dat vernam
Pieter de Vorstere wort gram
Set ons aen 't lant geringen
Godt weet, wy en sullen geen hoeresoons zyn
En baeter geen verdringen
Wy sloegen Riemen in den plas
Wy royden aen wy waeren ras
Te Lande wy geraeckten
Doen die ander dat vernamen
T'huyswaert sy haer mackten
Wy en hadden geen vaer
Wy terden op ende liepen naer
Slaet doot was dat wy riepen
Die andere schoten haer pansiers wtte
Soe datse te zeerder liepen
Pansiers boghen, groot en smal
Was ons gerief wy nament al
En droegent in die Schepen,
Doen wy te Mechelen binnen quamen
Geraeyt wat wy begrepen,

Het wert gebeurt wy cochten laeken
Elck dede een Tabbaert maecken
Grauw was haer palluere
Blyfter by stont op de Mouwe
Godt latet zeer in verduere.
Voert gevielt op sinten Berbelen dagh
Dat ons reyse te Ruysbrock lach
Daer mochtmen wonder mercken
Die Brusseleers hadden daer soudeniers
Die liepen op de Kercken
Daer werdt te Maele een groot geloop
Daer vielder vele over eenen hoop
Eer dat sy binnen konden
Sy hadden de Pycken in haer Lyff,
Veel Doode ende veel Ghewonden,
Daer was te maele een groot gekryt
Buyten riepen sy blyfter by
Laetse hier inne verbroeye,
Gy Brusseleers ghy soudeniers,
Hoe es u nu te moye.
Doen liepen de Mechelaers ende ronnen
Dat sy eer lanck het Kerckhoff wonnen,
En riepen luyde al sonder merren,
Hier Vier, hier Stroy
Dat Bollewerck moet berren,
Men luyde storm met haesten groot
Sy lieten weten, haeren noot
Ontset dat sy begeeren,
Maer d' Bollewerck was terstont al root
Sy en konstens niet geweeren.
Den dagh verginck den nacht quam an
Wy moesten stormen laten stane
Die Schutters hen achter-hielden,
Het is op d'avonture gedaen

Oft sy noch scharmutsen wilden,
Neen sy niet sy waeren vroet
En blyde dat hen verginck al-soet
Den nacht hiel hun haer leven,
Want hadde den dagh iet langer geduert
Sy haddender al moeten om beven.
In beyder zyden bleeffer doot
Godt hulp die Zielen uyt alder-noot
Voor Siecken ende gesonden,
Die voor 't recht gestorven zyn
Die worden saligh vonden,

1438

Wast wederom dieren tyt van Graen, ende het wiert wederom van de Brabanders, aen die van Mechelen verboden.

Doen verstonden die van Mechelen datter tot Weerden op den Molen seer veel Graen was, doen presenteerde Stoffel van Berlaer, een goet Schutter, met noch eenige andere, t' selve Graen te haelen, het welck hy dede, en brochten binnen Mechelen.

Dit Hoorden die Brabanders ende riepen dat die van Mechelen het Lants gebodt overtreden hadden, waer mede sy loegen.

Eenigen tyt daer naer hoorden sy wederom, datter tot Op-wyck veel Terfwe was, ende Christoffel van Berlaer presenteerde wederom synen dienst om te haelen.

Doen namp hy tot hem noch twelf, ende by hem vielen noch wel dertigh roockeloose Gasten waer door sy in den druck quamen: want dese Gasten deden groote schaeden aen de boeren.

Doen die van Brussel dat hoorden zyn uytgetrocken ende hun gevoeght by de Boeren, en waren samen sterck wel acht hondert.

Als nu de Mechelaers dit saegen, soo stelden sy hun om te vechten, maer dese rookeloose Gasten die gingen loopen, ende Christoffel van Berlaer bleef met syn Gesellen staen, maer wierden seer gequest ende doen gevangen, ende alle hun Terfwe genomen.

Doen hebben sy hun gebrocht op een klyn Kastielken tot dat het avont was, ende hebben hun doen gebonden twee aen twee, ende wierden soo heymelyck binnen Brusselen ghebrocht, van vrees dat de Gemynte hun souden dooden, hebbense alsoo geleyt op de Steen-poorte, ende geset in dry partyen, als doen sochten sy hun te doen dooden.

Als sy daer eenigen tyt geseten hadden, soo quamen de Brusselsche jouffrou-

wen hun besoecken: segghende ick soude dien wel begeeren &c. onder ander wasdaer een out Wyf, die syde tegen Christoffel, dat sy wist een fraey jonck-maeghdeken voor hem, het welck hy niet en wygerde.

Des anderendaeghs soo quamp dit Meysken by Christoffel, hy dit siende, heeft haer vriendelyck toe-gesproeken, hy merckten terstont dat sy hem beminde, en vraeghde oft sy geenen middel en wist om uyt de Gevanckenisse te gheraecken, sy antwoorde terstont ja: mits sy heel vry was met den Suppier, maer versocht syn Trouwe.

Corts daer naer, soo broght sy alle de Sleutels van 't Gevangen-huys aen Christoffel, hy soo terstont printse in het was, en sont die door eenen Mechelaer, die binnen Brussel lanck gewoont hadde, naer Mechelen alwaer die seer haest wierden gemackt, en terstont aen Christoffel gesonden.

Het geviel op eenen avont, dat den Suppier was op een Feest gegaen. Dit wist het Meysken, doen is sy terstont gekomen by Christoffel en het selve aen hem

geseyt, hy dede terstont alle de Dooren open, van syn Mede-gesellen, en quamen soo uyt de Gevanckenisse.

Doen vonden sy gheraetsaem van een leere mede te nemen, om over de Vesten te konnen geraecken.

Soo syn sy 't samen, met het Meysken ghegaen naer de Vest. En onder wegen quamp hun de Wacht teghen, die vraeghden waer dat sy ginghen. sy syden dat sy hun Lief wilden gaen beklimmen, waer mede sy hun lieten gaen.

Doen quamen sy op de Veste met hun Meysken ende lieten hun stillekens af; maer quetsten hun seer door het vallen, en liepen doen in eenen Bosch.

Ende daeghs daer naer, soo quamen die van Mechelen met groote blyschap hun tegen geloopen, ende Stoffel sat met syn Lief voor op eenen Wagen, ende die andere volghden hem naer.

Als sy nu in de Stadt waeren, soo sprackmen van Christoffel te gaen Trouwen, het geen hem niet wel aen en stont; maer ten lesten was hy te vrede.

Doen gaeven hem die vande Stadt een jaerlycksche Gifte, die hy trock tot het Jaer 1448.

Te weten elck een pont Outs, was doen ter tyt ider pont elf Gulden.

1467

Was tot Mechelen eenen grooten oploop der Gemeynten, door een groot misverstant; want sy malcanderen niet wel en verstonden; daer om eenighe Opper-hoofden van de Brouwers, syden datmen hun soude moeten Bier brouwen op de Vlaschbollen, om dat sy soo geweldigh waeren.

Andere syden datmen sulcken Eyren moesten inde Panne slaen, om datter geen quade Kiecken meer van komen souden.

Dit verstont den Hertogh Kaerel, en quamp naer Mechelen met eenen grammen moet, ende met hem eenig gewapent Volck.

Dat vernamen de Oude-kleerkoopers, van Brussel, Vilvoorden, en Ant-werpen, en quamen den Hertogh gevolght met Wagens en Karren, gelaeden met groote Saecken, want sy meynden dat de Stadt soude geplondert worden.

Maer den Hertogh namp van alles goede informatie en broghtse tot een goet accort.

1474

Lagh den Hertogh Kaerel voor de Stadt Nuys met syn Leger, ende ontboodt aldaer veel Schutters, soo van Mechelen als van

Antwerpen en Keer-berghen, Maer die van Mechelen bleven hem by tot het leste toe en deden grooten dienst aen den Hertogh.

Sy trocken uyt den 25. October in 't selve Jaer. Waer onder was een goet Schutter, met name Wouter die seer ervaren was in 't schieten.

Daer was oock een goet Schutter binnen Nuys, die groote schade dede in 't Leger hy stont in een plaets oft Thooren, soo datmen hem niet sien en konden.

Maer Wauter de Leeuw die dede maecken een figuer van hout, ende stelden die des avonts ontrent dese plaets.

Smorgens heel vroegh, soo ginck desen de Leeuw met synen Boge achter dit Postuer staen, om alsoo te konnen sien waer hy stont.

Soo den dagh aenquamp dat desen (soo sommige seggen) Huydam, oft Geestelyck Persoon, meynden dat het eenen Mensch was heeft daer ter terstont op geschoten.

Doen sagh Wauter de Leeuw waer hy stont, ende schoot recht in 't gadt; waer mede hy desen Hydam treften in syn Hooft, waer van hy stierf. Die van binnen waeren seer droef, ende die in 't Leger blyde.

Dit hoorden terstont den Hertogh dat dien Schutter doot was, en dat het die Mechelaers gedaen hadden. Hy vraeghde wie het was, en dede hem terstont by hem komen.

Doen quamp Wouter de Leeuwen seyde aen den Hertogh hoe hy hem getreft hadde.

Doen vraeghden den Hertogh, wat dat hy hebben wilden, hy vraeghde de Torfmaete, die doen ter tyt veel weerdich was, die wiert hem datelyck van den Hertogh gegeven.

Voor welcken getrouwen dienst sy van den Hertogh hebben verkregen den vrydom van Thol, in alle syne Landen, ende daer en boven noch verscheyde andere Privilegien, als te weten, van Sweerden gegort aen de zyde te mogen trecken in alle Triomphen, Landt-prysen ende Lant-Juweelen van Schutteryen oft Rhetorycken, contrarie die oude gewoonte in gelijcke Feesten geüseert ende geobserveert, het welcke sy noch hebben gedaen in den Lant-prys ende groote Feeste van Rhetorycken gehouden binnen Antwerpen anno 1561. als getuygende Marcus van Vaernewyck in syne Historie van Belgis *Lib.* 4. *c.* 65.

Wonderlycke geschiedenisse van de Sant-poort.

ALs dat de selve Sant-poorte was staende niet wyt van het Hof van Hoogstraten, ende dat daer inne waeren geleyt twee duysent acht hondert Tonnekens fyn Bus-pouder die gekomen waren uyt Duytslant.

Welck Poeder daer inne synde is het gebeurt dat op den 7. Augusti van den jaere 1546. tusschen den 10. ende 11. uren snachts is geschiet een groot Onweder van Donder en Blixem, als wanneer het vier van den selven Blixem, is geraeckt door eenige splete van den voornoemden Toren in het voorgemelt Bus-poeder waer door op eenen oogenblick tyts den selven Toren met alle de Fundamenten is in stucken ende uyt de Aerde gesprongen, doende door de geheele Stadt sulcke schaede ende vervarentheyt dat het onsprekelyck is, waer door sommige persoonen soo verschrickt waeren, dat sy meynden dat de Werelt begonste te vergaen, het Waeter van de Stadts Vesten was gansch uyt-geslagen soo datmen daer drooghvoets konde passeren.

De Visschen ende Palingen hingen met menichte al verbrant op de Tacken van de Boomen.

De steenen waren met sulcken gewelt gevlogen door de Stadt datter veel honderde Huysen daer van seer beschadicht waeren, waer van tegenwoordigh noch eenen Steen te sien is, die gevlogen was in den Muer van S. Jans Kercke, achter den Autaer van het H. Sacraments Kapelle, ende waer onder te lesen staen dese naervolgende Veerskens.

In Augusto den sevensten dagh
Door s' Poeders macht
Is desen Steen uyt Sant-poort Toren
Hier in gekracht.

Den Brandt van den selven Toren was soo vehement, datter vele Huysen daer ontrent soo op de Neckers-poel als andere tot den gront toe zyn afgebrant met alle de lieden daer inne wesende.

Boven dese soo zynder noch ontallycke gedoot ende gequest geworden, soo datmen voor gewis hielt datter over de vier hondert soo Mans, Vrouwen als Kinderen zyn doot gebleven, sonder de gequetste die daer naer noch zyn bekomen, ende van welck droevigh spectakel tegenwoordigh d'afbeldinge noch te sien is in de Schilderye hangende boven op de groote Sale van het Stadt-huys deser Stede boven de Deure van het Collegie, met dit Jaer-schrift.

CONTRITAE LACERANT TURRES VI PULVERIS AEDES, SEPTENA AUGUSTI, FULGURE MECHLINIAE.

Korten tyt hier naer zyn binnen Mechelen gekomen eenige Kooplieden uyt Vrieslandt de welcke vraeghden waer de Sant-poorte gestaen hadde, ende seyden aldus, wanneer als de Poorte in den brant vloegh, soo hoorden sy in Vrieslandt de Duyvelen in de Locht naer Mechelen vliegen, ende in 't vliegen eenen Duyvel vervoerelyck roepen Crombeen! nemt dien Molen mede, soo seyde die Duyvel Crombeen, ick moet in post naer Mechelen, Kortsteert is noch achter die heeft last vanden Molen, ende terstont is den selven Molen neder geslagen ende wegh-gevoert, waer door alsdan in Vrieslant dit voor een spreuck wirt geseyt,

Doen Mointien Crombeen ende Koof
Naer Mechelen vloegen om den Roof,
Soo vonden sy hier n'en Molen staen
Die vatten den Duyvel Kortsteert aen.

Het is bynaer seker dat Mechelen is altyt van Godt bemindt gheweest, gelyck blyckt by de Heylige Mannen die hier ontrent hebben het Christen Geloof gepredickt, ende waeren dese S. Aman, S. Livyn, S. Willebort, S. Lambrecht ende S. Huybrecht altemael Bisschoppen die geweest syn voor S. Rombouts tyden.

Ontrent het jaer 640. quamp tot Muysen den H. Lambertus die aldaer veel Miraekelen dede en vont daer eenen Tempel staen ter eeren van de negen Goddinnen des Gesanghs, die daer van de Heydenen aenbeden wirden, en syn dese, Calliope, Clio, Erato, Thali, Melpomene, Terpficore, Euterpe, Polymneia, Urania; maer den H. Lambertus wirp die uyt den Tempel ende verjoegh door syne Predicatie alsoo de Heydene.

Desen Tempel stont noch int jaer 1500. ende men leest dat hy oock soude aldaer ingestelt hebben Canonicken waer van die Canonicken van Mechelen haeren oorspronck hebben.

Eenigen tyt daer naer van gramschap soo vergaerden de Heydene met de Ongeloovige van Mechelen naer de Battalie

welck nu genoemt wort Battel, alwaer den H. Lambertus tegen die Ongeloovige moest stryden, ende door Godts toe-doen namen sy de vlucht, ende meynden den Slagh te verheffen ter plaetse het gene men nu noemt Heffen, maer te vergeefs vluchtende tot Leest alwaer het was het leste gevecht.

Naer dese Battalie quamp den H. Lambertus op de Adegem plaetse tot Mechelen vont daer een Kint gevallen in een mes, trock het selve uyt ende genast terstont van de quetsure.

Tot een eeuwige memorie hebben die van Battel, oock daer naer een Kercke doen weyden ter eeren van S. Lambrecht.

Naer syn veel goede wercken ende bekeeringe van veel Volckx soo liet hy eenige Priesters en Clercken tot Mechelen om het Volck te onderrechten, ende trock naer Grimbergen over de Dele ende Wyde aldaer een Kercke om het Geloove te predicken ende soomen gelooft ist nu onse L. Vrouwe Kercke want men vint noch te voren noch daer naer eenen anderen Bisschop die het selve soude gedaen hebben.

Dint geweten dat doen ter tyt was Grimbergen al het gene over de Dele lagh ende de rest den Kempen, soo dat het een gemeyn spreeckwort was als men stont op de Groot-brugge die een Koy hadde by den steert soude die connen werpen van Grimberghen tot in de Kempen.

641

Quamp den H. Lambertus tot Semps, alwaer hy vont de Afgodinne Semele die daer aenbeden wirt heeft de selve afgeworpen door het toedoen van Heer Pupyn Hertogh van Brabant, ende de selve geweyt ter eeren Godts, onse L. Vrouwe is aldaer Patroonersse ende S. Peeter Patroon.

In 't selve Jaer trock S. Lambrecht naer het Dorp Winters-hoven tusschen Maestricht ende S. Truyen alwaer hy predickten voor de Ongeloovighe die hem seer vervolgde, maer door syn goet Leven ende vermaninge heeftse overwonnen, ende stichte aldaer een Clooster ende leefde seer Heyligh: want het gebeurde dat hy Vier droegh in synen Overock sonder branden waer van syn Medegesellen verwondert waeren.

701

Berispten den H. Lambertus seer, eenen grooten Heer over het overspel dat hy

gedaen hadde, ende den Broeder der selver dreyghde den H. Man te dooden.

Corts daer naer trock den H. Man naer Ludick het gene doen maer een Clooster was ende den Broeder vanden voorsz. volghde hem met eenigh Volck ende wiert aldaer van hem voor den Authaer van S. Cosmas en Damians vermoort om syn goede vermaninge des overspels gelyck men vint in syn Leven.

Naer syn Doot hebben die van Mechelen den H. Lambertus aengenomen voor Patroon, om dat hy op verscheyde manieren getracht heeft hun te brengen tot het waere Gelooff. Soo dat sy hem hedens daeghs in alle Borgelycke Eeden hem tot getuyge noemen voor S. Rombout, ende in den jaerlycksche Ommegank hem representeeren eerst voorgaende, in de gedaente van eenen gewapende Bisschop.

745

Is den Heyligen Rombout tot Mechelen gekomen door een Engels geleyt op den goeden Vrydagh gelyck breeder in onse eerste Chronycke is uyt-gedruckt ende oock van 't Leven van den H. Libertus Mechelaer die den H. Rombout heeft gedoopt in ons L.V. Kercke daer nu de Choor staet.

760

Hoorden den H. Rombout datter was eenen devoet Rid er genoemt Gommaer seer Edel van geslachten ende maniren, Graef van de Ryen die nu syn onder Antwerpen, desen goeden Edelman verkoos eene plaetse om heylighlyck te leven tot Stadicke. Als den H. Rumoldus dit hoorde is hem comen besoecken alwaer sy malcanderen spraecken van Hemelsche saecken, vonden doen geraden dat sy hun Volck het gene is halven wegen Lier, soude eens jaers Processie laeten doen tot de gemeyne saligheyt en tot dien eynde staecke sy hun beyde Palster in de Eerde ende bleven waschen ende men leest dat den eenen daer noch stont 1480.

Ende oock datter soude een Tafel af gemaeckt fyn van den eenen Boom daer sommige souden opgegeten hebben waer op geschildert stont S. Rombout ende S. Gommaer.

785

Quamen de Hunnen, Dennen, binnen Mechelen en vermoorden ende verbranden meest de heele Stadt ende staecken oock het Klooster van S. Rombout inden brant ende meynde oock de Kercke te plunderen

maer den eersten viel van boven neer door, en bleef soo ongeschadicht.

Doen namen sy gevangen alle de Christen en dwongense te gaen in haer Schepen die laegen in de Schelde ende onder dese was oock de Costersse vanden H. Rombout; maer als sy vaeren wilde gaen, en costen sy niet wegh, waer over sy verwondert waeren maer daer was eenen die syde dat het was om de Costersse soo lieten sy haer gaen ende de Schepen costen doen vaeren.

799

Is den Paus Leo den derden van dien naem gaende in de Processie binnen Roomen syn Tonge afgesneden ende syn Oogen uytgesteken, om dat hy gestraft hadde de boosheyt der Menschen, maer Godt gaf hem de selve wederom, ende de Booswichten hebbent anderwerf noch eens gedaen heeft even-wel het Evangelie gepredickt, en is in Vranckryck by den Koninck Carel den grooten gevlucht, ende syn soo samen gecomen tot Mechelen alwaer hy heeft het woort Godts gepredickt ende t' waere Geloof in S. Rombouts Capelle door dien alles door de Hunnen was gedestrueert ende lieten eenigh gelt om alles te repareren.

899

Begonstmen wederom Mechelen te herbouwen ende de Heeren van Grimbergen hebbent voor hun gehouden maer daer quamp grooten twist om want den outsten Sone ginck in Clooster van Lobbes en droegh daer syn deel van Mechelen in, het gene hem toebehoorden, welcke heeft den Abt daer naer verkoght aen den Bisschop van Luyck waerom groote Oorlogen geschieden.

1100

Dede Wouter Berthout den tweede groote devoiren om den Bisschop van Luyck syn deel af te coopen want die van Mechelen en wilde niet betaelen aen den Bisschop, ten waere dat hy twee van syn Canonicken alhier soude comen laeten sitten ten Chyns daegen, ende de vruchten die hun soude vallen datse die moesten aldaer slyten, nochtans waeren daer tot Luyck in S. Lambrechts Kerck negen wettige Koninckx Sonen, dertien Sonen van Hertogen, 29. Sonen van Graven, seven Sonen van Baeroennen, ende van Mechelen was Abt oft Proost den Eerw. s'Hertogen Sone van Oostenryck.

1181

Was binnen Mechelen schroomelyck aertbevinge ende tempeest waer door de Stadt seer beschadicht wiert.

1282

Wasser binnen Mechelen groote Pest.

1203

Sterft Wouter Berthout den tweeden gefondeert hebbende het Clooster van S. Bernaerts op de Schelde ende andere, geregeert hebbende 40. Jaeren is begraeven in S. Rombouts Kercke.

1266

Quamp den Bisschop van Luyck voor Mechelen met verscheyde Hertogen, en Graven, om syn leet te vrecken, ende de Gravinne van Vlaenderen quamp tot syne hulpe, maer moest met schande wycken, gelyck het breeder staet in ons voorgaende Chronycken ende oock meer andere Oorlogen soo tegen de Luyckenaers als tegen de Brabanders.

1304

Ten tyde van den Bisschop Tibaut syn die van Mechelen met overstaen van Hertogh Jan met den Bisschop geaccordeert ende heeft daer raedt gehouden met den Heere Gielis Berthoudt, ende de Heeren van 't Magistraet, ende alle de omligende plaetsen alwaer hy goede ordre stelden. Boven die stelden hy twee eysere pilaeren een op de Vee-merckt ende dander buyten de Hanswyck Poorte.

1307

Quamp den Bisschop van Cameryck binnen Mechelen met verschyde Prelaeten

ende weyde op Paesavont de Heylige Olie, ende op Paesdagh dede hy de Hooghmisse ende wiert gedient van den Abt van Vlierbeeck ende den Abt van Boudeloo. Daer naer ginck den Bisschop in de Processie ende droeg het H. Sacrament, ende op den vierden dagh van Paeschen wyde hy Priesters.

1334

Is ingestelt het Broederschap van S. Rombout met Approbatie van den Bisschop.

1349

Hebben de Brabanders die van Mechelen uyt hunnen Raedt doen gaen.

1375

Sterft Heer Vranckx van Lillo den welcken was eenen van die Capiteynen in den Slagh tegen de Brabanders op den schorsen Woensdagh. Syn sepulture staet in den Ommeganck van S. Rombout tegen over het Sacristie.

In 't selve Jaer verbrande de Adegem Straete by naer heel af.

1382

Den 24. Novem. soo branden het Stadthuys af met de omligghende Huysen; maer wiert het selve jaer opgetimmert.

1383

Trout Margarita eenige Dochter met Philippus den Stouten Hertogh van Bourgondien, ende alsoo vervalt Mechelen op het Huys van Bourgondien.

1405

Wort Heer van Mechelen Hertogh Jan van Bourgondien.

1420

Wasser by de Eerw. Paters Augustynen binnen Mechelen een vermaerde Latynsche Schole, ende daer waeren wel 600. Studenten; maer door de groote sterfte die alhier was als van de Meesters ende Studenten, is de selve te niet gegaen in 't jaer 1458.

1427

Wiert aen die van Mechelen gegeven van Hertogh Philips Sone van Hertogh Carel de Vryheyt van Thol, bede ende subsidien door syn heel Lant van Brabant.

1439

Ordonneert Hertogh Philips dat het Magistraet van Mechelen ghestelt soude worden vanden Prince des Lants selver, smaendaghs naer onse L. Vrouwe Hemelvaert.

1444

Dry jaeren naer de Doot van S. Bernardinus quamen de Ghereformeerde Minderbroeders tot Mechelen, de welcke S. Bernardinus gereformeert hadde, te weten de heel Ordre.

Ontrent desen tyt stierf Arnout Drakenbaert ende leyt begraeven met syn Huysvrouw by de Paters Minderbroeders in den Choor op de syde van het Hof van Muysen daer nu het Spaens Gast-huys is.

In den selven Choor leyt eenen Serck met eenen coperen lyst waer onder leyt begraeven Floris Berthout.

Dint geweten dat de leghe plaetse ongesteenweeght over de Fonteyne Brugge by den Wyngaert, die is vande Berthouders comen, ende pleegen aldaer Recht te doen, het welck den Heer van Merode noch besit.

Op de Groot-brugge daer nu Porttegael staet dat heeft oock een pleyn geweest welck myn Heer van Merode noch toebehoort; maer sy en is van de Berthouders niet comen.

1446

Wiert ghesonden naer Roomen by den Paus Calixtus den III. den geleerden Heer Jan de Leeuw, Doctor in de Rechten ende Pensionaris deser Stadt om te versoecken den Grooten Aflaet gelyck sy te vooren gehadt hadden, den welcken hy verkreegh.

1449

Soo heeft HertoghPhilips binnen Mechelen Raedt gehouden dat de Ballingen die eens gebannen waeren niet en mochten coopen in de plaetse daer sy eens uytgebannen waeren.

1453

Wiert de Kasse van S. Rombout wederom vergult.

1458

Was tot Mechelen een groot Schietspel waer toe van te vooren een Hoff gereet gemaeckt was van op de Vismerckt tot aen 't Vleeschuys verciert met alle soorten van Cruyden, Boomen van alle Vruchten, ende daer waren verscheyde Vogelen gemaeckt op die kruyden, ende op de Fontynen die daer waeren springende ende den Hoff ververschende, dit duerde meer als een jaer.

1463

Branden tot Mechelen den grooten Byaert met noch veel Huysen.

1467

Wirt Hertogh Carel van Bourgoinnen &c. alhier tot Mechelen gehult voor den Beyaert het gene noit geschiet en was ende dede daer naer synen Eet in S. Rombouts Kerck als Heer van Mechelen.

In 't selve jaer oft daer ontrent wort Heer van Mechelen Carel den Stouten.

1470

Sterft tot Mechelen met opinie van Heylicheyt dien grooten Man Pater Hendricus Herpius Minderbroeder.

1474

Heeft Hertogh Carel selver in Persoon geseten in het Parlement op eenen Stoel behangen met goude laeken ende op syn Hooft een Goude Croone met kostelycke gesteente soo doorvlochten datmen niet en

sagh alst Goude Cruysken uytsteken ende op het costelyckste gekleet.

1482

Wort tot Mechelen gehouden het generael Concilie van de Minderbroeders, als wanneer de Brabantsche Provincien gescheyden is van de Hooghduytsche.

1485

Verkochtmen een Vat Sout dry gul. ende een Coopman wont aen twee Schepen Sout boven alle onkosten vyfthien hondert gul.

1487

Was tot Bruggen gevangen Keyser Maximiliaen waer over hy geboet aen de Heeren van dese Landen dat sy synen Sone wel bewaeren souden binnen Mechelen, welcke Heeren alhier quamen Raedt houden ende daer wiert bestempt datmen den Sone Hertogh Philips wel bewaeren soude.

In 't selve jaer gaf wederom Hertogh Maximiliaen aen die van Mechelen, dat alle hunne goederen liggende in Brabant, soude vry van alle lasten syn.

1491

Op Sinte Mertens avont quamp binnen Mechelen den Grave van Nassou, van meyninge synde den Hertogh Philips uyt te voeren met een subtiliteyt; maer de Vrouwe Margriete de Suster van den Koninck van Engelant ende Weduwe van

Hertogh Karele die en wilde dat niet gedoogen. Den Grave van Nassau gaf voor antwoorde dat haer dat niet aen en ginck ende dat hy syne commissie volgde. Dit verstont den Borgemeester Kerremans, is by den Grave gekomen ende geseyt dat sulckx niet geschieden en soude, al soude hy de Klocke doen trecken ende de heele Stadt daerom waegen. Doen wirt den Graef van boosheyt sieck en is van de Borgers van Mechelen gebrocht spot gewys tot Semps, seggende wy dragen onsen Afgodt, en die van Brussel quamen hem daer haelen.

1503

Is gestorven binnen Mechelen Margarita van Iorck Weduwe van Hertogh Kare den Stouten en is begraeven by de Minderbroeders.

1507

Is de Fonteyne gemaeckt aen Pitsenborgh.

1509

Vielen binnen Mechelen haghel-steenen die seven duymen dick waeren in de ronde ende deden over al groote schaede in de gelasen.

In 't selve Jaer was de houte Brugge gemaeck aen de Craen ende in 't jaer 1564. van Steen

1512

Is het Clooster van de Arme Claeren volmaeckt.

1516

Quamp eenen Blixem in den Thoren van Hanswyck ende branden af de geheel cappe tot aen de mueren ende de Clocken en Belfort bleef hangen het scheen gelyck een mirackel.

1530

Sterft tot Mechelen de loffelycke Vrouwe Margarite Gouvernante van dese Landen out synde 51. jaeren achter gelaten hebbende veel rycke Fondatien als tot den dienst van 't Heyligh Sacrament in de Kercke van S. Peeters, oock tot behulp der Armen, haer Hert leyt begraven in de Choor neffens den Authaer ende haer Lichaem tot Brugge by haere Moeder, ende haeren Soon sterft in syn Jonckheyt.

In 't selve jaer is den eersten Steen geleyt van het Parlement op de groote Merckt, maer is blyven staen dit geschiede den 23. Meert.

1531

Syn de Visbancken geset aen het Vischers Huys die van te vooren stonden aen den Steen-wegh.

1532

Syn sy wederom gestelt in de Nauwstraete en wort nu genoempt de Vismerckt.

In 't selve jaer was het Lant-juweel van Rethorica tot Brussel daer die van Mechelen den hooghsten Prys hadden.

In 't selve jaer wirt de eysere leen gewelft.

1534

Was het Lant-juweel vanden Cruysboege tot Mechelen daer Roetselaer in Vlaenderen den prys haelden.

In 't selve jaer was het Lant-juweel van de Schermers binnen Mechelen.

1535

Wast Lant-juweel van Rethorica daer Dist den eersten Prys haelden.

1540

Is het Hof van Hooghstraeten gebout.

1546

Stont daer ontrent Mechelen op, een schromelyck Omweder soo dat ider Coster liep naer de Kerck om te luyden onder andere den Coster van Put willende in de Kercke gaen om de Clocke te trecken en coste niet: want hy wiert tegen gehouden tot twee keeren toe, doen seyde hy daer moet meer als eenen mede spelen. den Duyvel, soo men gelooft, sat op eenen Boom en antwoorde ick ben alleen en dander syn naer Mechelen, gelyck het gebleken is door het springen van de Sant-poorto ende allen die ongelucken die daer geschiet syn.

Naer dese destructie syn noch wonder dingen te voorschyn gecomen die wy nu in 't cort sullen by brengen.

In den eersten voor de Sant-poorte stont een L. Vrouwen Belt met t' Kindeken Jesus ende het selve Belt wiert geslagen in den Ham boven door een huys inde Vloer ende was noch als niet geschadight, want het wiert dattelyck gemaeckt ende gestelt op den hoeck van de Capel-straet gelyckmen noch sien can.

Ten tweeden aen de Eckerspoel Poort vontmen in eenen kelder een Cuype met Boter gesmolten ende een Cuype met Vlees al oft gebraeden hadde geweest.

Ten derden den Man in den Volmeulen quam om syn Vrouw uyt te haelen ende syne Kinderen, ende hem quamen twee Verckens op het lyf gesprongen al oft Duyvels geweest hadden, ende liep alsoo met syne Vrouwe ende Kinderen door, hy verhaelde oock dat hy snachts onder den Meulen wonder dingen gehoort hadde.

Ten vierden was daer eenen Huyvetter die vont in synen Kelder een Vat met Wyn liggen dat gemist wert in den Kelder van Leliendael.

Ten vyfden wasser een Meysken dat tusschen vier mueren hadde gelegen vier uren lanck, ende stont rontom in den brant ende niet geschadicht.

Ten sesden wiert daer een Kint gevonden door het bassen van een hondeken het gene dry daegen onder de steenen gelegen hadde, welck Kint gehouden is geweest van Her Pauwels de Cuyper voor syn echte Kint; soo ende meer andere wonderheden synder noch meer geschiet maer soude te lanck syn om te be chryven.

In dese ellende was oock dagelvckx te vinden by de Borgers den Heere Lancelot van Gottenys, en de Heeren van 't Magistraet lieten oock uytroepen datmen soude met schuppen comen en Hauweelen om de menschen te helpen alle dese dingen syn meest gesien by Nicolaes Stylaert.

In 't selve jaer soo schreef den Keyser aen die van Mechelen desen brief.

Gy Heeren van Mechelen ick beclaegh seer het jammer ende schade welcke U.L. geschiet is door myn Buspoeder, maer ick beloove, ick salt U.L. wel voorsien, boven al soo beklaege ick seer het jammer der Dooden die daer gebleven syn.

Voorts soo begeerde den Keyser te weten door Brieven, de schade die tot Mechelen geschiet was. Hy was gedattert den 19. Nov. 1546. ende onder stont CHARLES gelyck hy was gewoon te doen.

1547

Verkoght den Abt van Grimbergen binnen Mechelen 300. Veertelen Koren, ider Veertel tot acht stuyvers.

1548

Geschiede het Uytvaert van den Koninck Philippus in Sint Rombouts Kerck waer Keyser Carel selver present was.

In 't selve jaer wiert by Sententie van den Grooten Raede binnen Mechelen, eenen Schipper syn rechte Handt afgecapt ende daer naer levendigh verbrant, syn kloeckmoedigheyt in 't sterven is wonder om lesen by Stylaert, en Cornelis Vermeulen beyde Borgers die het gesien hebben.

In 't selve jaer waeren binnen Mechelen wel hondert en vyftigh Schilders alle om ten besten, sonder de Knechten, die veel schoone stucken hebben geschildert gelyckmen aenwysen kan in Sint Rombouts Kercke ende andere plaetsen.

1560

Haelden de Pione Gulde van Mechelen tot Vilvoorden op het Haespel de vier eerste Prysen, te weten, den Prys van het schoonste incomen, den schoonsten Kerckganck, het meeste vieren, en het beste Battament.

1570

Was binnen Mechelen een vergaederinge van ses Bisschoppen en thien Prelaten ende noch meer andere geleerde Mannen, om te houden een Concilie de welcke geduert heeft tot den 15. Julii van 't selve jaer, naer de welcke sy deden een generael Processie jegelyck naer syn staet gaende; waer om menichte menschen quamen sien ende syn seer minnelyck van malcanderen gescheyden.

1574

den 10. Mey wiert binnen Mechelen Capittel gehouden by de Paters Augustynen van de heel Provincie ende daer naer volgende eene schone processie.

1576

Wast Capittel generael by de Paters Minderbroeders.

1578

Den 16. Feb. soo branden by Mechelen door Staten-volck het Beggynhoff, Bethanien, Blyenbergh, Thabor, S. Nicolaes Kerck, Neckerspoel, Hanswyck ende voorts alle buyten Heyden ende het Beggynhoff was alsdoen dry hondert jaeren out.

In 't selve jaer wierden rontom alle de Clocken gehaelt op alle Dorpen en wech gevoert naer Antwerpen, ende oock alle silvere Cassen daer eenige Reliquien in rusten, ende alle Silver-werck van Mechelen, mede oock S. Rombouts Casse dat kostelyck juweel het welck swaer was in Silver twee-en-dertigh hondert Merck sonder het Gout ende Gesteente, dit geschiede door ordre van den Prince van Oranien.

In 't selve jaer soo wiert oock het Capittel generael gehouden by de Paters L.V. Broeders den lesten Augusti 1578.

1579

Brande te Mechelen den Water-graenmeulen af, ende de rest wirt behouden.

1580

Wiert by Mechelen gemartirizeert Martinus Suetens Minderbroeder, van de Geusen.

In 't selve jaer wasser in 't Vlees-huys den 18. Januarii maer eenen Hamel te coop, ende dien dagh en wiert maer vercocht een virendeel, het welck coste twelf stuyvers het pont.

In 't selve jaer den 25. Meert dede de Heeren van Hanswyck hunnen eersten dienst in de Hanswyck straete in de Kercke

aen hun geordonneert; maer het wiert weder gedestrueert door de Gereformeerde den 9. April van 't selve jaer.

Den 9. April van 't selve jaer namp het Staeten-volck Mechelen in, ende deden groot quaet aen de Borgers, ende oock aen de geestelyckheyt want sy destrueerden al dat sy kosten, ende oock veel Kercke.

In 't selve jaer den 2. September trock het Garnisoen van de Staten hier uyt met eenige andere naer Loven, om die Stadt te verrassen, maer wierden daer seer gegroet, soo dat sy weder binnen Mechelen quamen met veel wagens Gequetsten en Dooden, waer van de leeren en andere Cryghs getuygh te sien is op het Stadt-huys binnen Loven.

1585

Den lesten Junii quamp den Prins van Parma by Mechelen met wynigh Volck ende namp het Block-huys tot Heffen in tot groote vrees van het Staeten-volck binnen Mechelen: want sy deden hun leste Predicatie den 17. July ende syn alsoo met schande uyt getrocken sonder Trommel-slagh oft Trompet, ende onsen Prins van Parma quamp daer binnen tot groote blyschap van de Borgers om dat sy we-

derom quamen tot het waere Geloof, en haeren Koninck.

1596

Wort gebout het Hof van den Bisschop.

1607

Wiert tot Mechelen gehouden het Concilie ofte Sinodie onder den Bisschop Hovius.

1611

Comen tot Mechelen de PP. Jesuiten en crygen voor woon-plaetse het Keysers Hoff.

1616

Comen tot Mechelen de Discalceaterssen.

1620

Heeft den Hooghw. Heer Matthias Hovius op 't groot Beggynhoff gefondeert een schoon Convent voor thien Beggyntiens ende het selve genompt de thien Geboden.

1622

Wort Aerts-bisschop van Mechelen, naer dat hy vier jaren Bisschop hadde geweest van Gent Jacobus Boonen.

1628

Wiert gemaeckt de Silvere Kasse daer nu de Reliquien in beslooten syn van den H. Rombout.

1630

Komen tot Mechelen de Paters van het Oratorie.

1633

Wort een merckelyck stuck van het Beckeneel van den H. Libertus door den Abt van Sintruyen geschoncken aen die van Mechelen.

1636

Wort tot Mechelen gegoten de Clocke van het heyligh Sacrament van Mirakel tot Brussel, en wiert van de Kinderen getrocken tot aen Schepen.

1642

In April is den eersten steen ghelydt door den Doorluchtichsten Heere Jacobus Boonen Aerts-bisschop van Mechelen van 't nieu Werck van den Choor ende Omgank van de Parochiale Kercke van onse live Vrouwen binnen Mechelen, ende door den grooten jver van den Eerw. Heer Godefridus Vreys Pastoor der selve Kercke, ende de liberaliteyt der goede Gemeynte, ende principalyck door den Seer Eerwerd. Heere Dismas de Briamont Canonick ende Penitencier der Metrop, Kercke van Sinte Rombout in den Jaere 1652. volmaeckt.

1643

Op den 5. September is de Parochiaele Kercke van onse Live-vrouwen binnen Mechelen gheerigeert ende gheeleveert in een Collegiale Kercke met een Prostdeye ende Dekenye ende 10. Canonicksyen, ende gefondeert ende gedoteert by den seer Eerw. Heere Dismas de Briamont Canonink, Licentiaet ende Penitencier van de Metropolitaine Kercke

van S. Rombout, welcken Fundateur is gheweest den eersten Prost der voorsz. Kercke, ende gestorven den 24. Junii 1652. ende aldaer begraven in de Capelle by hem ghebaut ter eeren van den H. Dismas.

In 't selve jaer heeft Jouffrau Isabelle Dansin gefondeert in de Parochie Kercke van S. Catharine een schoone Capelle ter eeren van S. Joseph, daer in d'eerste Misse is gecelebreert geweest by den Eerw. Heere Wachtendonk als dan alhier Domproost.

In 't jaer 1644. heeft de selve Jouffrau noch gebaut een Convent op 't groot Beggynhoff voor twelf Begeintjens en t' selve eerelyck gedoteert.

1650

Comen tot Mechelen de Paters van de Discalsen.

In selve jaer syn de Eerw. Paters L. Vrouwe-broeders gereformeert.

1651

Comen tot Mechelen de Paters Predickheeren gevlucht van den Bosch.

In 't selve jaer heeft Jouffrau Dansin gemaeckt in de Capelle van S. Joseph in S. Cathalyne Kercke eenen costelycken Autaer van Marbre ende waer in staet een

Schilderye die gecost heeft ontrent 1200. gl. en in 't jare 1656. heeft sy daer in gefondeert een Beneficie.

1653

Compt tot Mechelen de Chambre mi Partye.

1654

Comen tot Mechelen de Rycke Claeren.

1656

Wort Bisschop van Mechelen Andreas Creusen.

1661

Den 4. September geschieden ontrent Mechelen een vreeselyck Onweer door Donder en Blixem soo datter menichte schoone Krickelryen om verre geworpen syn met de Wortels in de Locht, schoone Eycke Boomen niet om vamen omgevrongen gelyck een Wische, daer laegen Boomen op Boomen, de Poorte van 't Casteel van Vossenborg gansch uyt de Crammen gesmeten tot in de gracht, alles in stucken, daer was voorder een schoon Plantagie gedestrueert; ende niet eenen Boom en was geheel. Noch een seer schoon Pachthove met steene mueren wel ses Voeten dick, is tot den gront afgesmeten oft dat het afgesneden hadde geweest, daer was in een camer een kiste, met een kas, vol goet is daer uyt geruckt, ende men vont het selve in 't midden van het

Gras, Ia het en is niet om schryven het gekerm van de Menschen ende beesten gelyckmen hoorde, ende oock meer andere Huysen, Meulen, omverre geworpen het gene te lanck is te verhaelen, maer het wonderste van al is, datter een Schure in huere gehouden by Pachter Coronel, is van haer plaets gevoert wel dertigh schreden ende stont al oft sy gemeest hadde geweest.

1664

Den 17. Augusti is opgestelt binnen Mechelen het loffelyck Schietspel van de Gilde van de Coloveniers ende is geeyndicht den 28. September van 't selve jaer, al vaer te winnen waeren dese naervolgende Prysen.

Voor t' eerst het hooghste Getal waeren dese

Den eersten Prys, twee schoon Silvere Kandelaers weerdigh met faictsoen tachentich gulden.

Den tweeden Prys, een Silvere Tailloir, weerdigh met faictsoen sestich gulden.

Den derden Prys, twee Silvere Soutvaten weerdigh met faictsoen veertich gulden.

Den vierden Prys, eenen Silveren Mostaert-pot weerdigh met faictsoen dertich gulden.

Den vyfden Prys, een Silvere Kommeken, en eenen Lepel weerdigh met faictsoen vyf-en-twintich gulden.

Den sesden Prys, een Silvere Peperdoos weerdigh met faictsoen twintich gulden.

Het leeghste getal waeren dese

Den eersten Prys, een Silvere Fruytschotel weerdigh met faictsoen twee-en-sestich Guldens.

Den tweeden Prys, een Silvere Soutvat met eenen Kandelaer boven op, weerdigh met faictsoen vier-en-vyftich Gulden.

Den derden Prys, een silvere Wywater-vat weerdigh met faictsoen vyf-en-dertich gulden.

Den vierden Prys, eenen Silveren Beker weerdigh met faictsoen vyf-en-twintich gulden.

Den vyfden Prys, een Silveren Moleken weerdigh met faictsoen twintich gulden.

Voor die de meeste Door-gangen ingeleyt heeft ses Forketten weerdigh vier-en-twintich gulden.

Die het verste quamp ses Lepels weerdigh met faictsoen twintich gulden.

1665

Wort gebaut door Andreas Creusen den Hoogen Authaer van S. Rombout volgens het Jaer-schrift

SANCTUS RUMOLDUS.

1666

Wiert gegeven door den selven Bisschop eenen manificken Bouw voor de Paters Jesuiten.

1668

Wiert Bisschop van Mechelen Joannes Wachtendonck.

1670

Wiert Bisschop van Mechelen Alphonsus de Berges.

1671

Stirf tot Mechelen Fr. Carolus Hans eenen seer devoten Lieve Vrouwen-broeder noch heel jonck van jaeren, maer evenwel met groote opinie van Heylicheyt *Consummatus in brevi explevit temporae multa* die hem gekent hebben gelooven datmen noch wondere dingen van hem hooren sal.

1672

Is volmaeckt het loffelyck Marberen Oxsael van S. Rombouts door de goede bestieringe van de Heere Kerck-meesters.

1674

Wort geweyt de Kercke van Leliendael.

In 't selve Jaer lagh rontom Mechelen wel 6 weken het Hollandts Leeger bestaende wel 40000. Mannen.

1676

Was volmaeckt de Kercke van de Paters Jesuiten die toe geeygent is aen den grooten Apostel van Indien den H. Xaverius.

1677

Is de Kercke van ons L.V. van Hanswyck volmaeckt.

1679

Geschieden den loffelycken Ommeganck van Mechelen waer mede trocken de Prysbaere Borgerye met haere Wapens, verthoonende alle soorten van Natien, alles om het kostelyckste verciert, ende seer wel gedresteert in hun Geweer tot verwonderinge van de aenschouwers.

Den 27. Junii isser by Mechelen rechts buyten de Klincket poort het Comvoyschip gesprongen door eenig Buspoeder, waer mede verscheyde menschen syn gebleven en gequets.

Den 1. Julius hebben de Heeren van Mechelen geviert het 900. Jarigh Jubilé van den H. Rombout uytbeldende syn Leven met 7. Arcken Triumphalen heel konstigh gheschildert, waer by gevoeght is gheweest de loffelycke Borgerey met

hun Geweer, gemonteert in alle soorten van Natien tot verwonderinghe van een jder; want daer geen Volck gebreck en was.

Hier mede eyndigen wy dese Chronyke verhopende en het kort te geven een vervolgh der Mechelsche geschiedenisse van het jaer 1680. *tot desen tyde toe.*

Vidit A. COLLAERTS Lib. Cen.

Jac. Vt.

Eeuwigen almanach
Door Remmerus Valerius

Tot vermaek ende gerief van den curieusen Leser, hebbe ick hier by gevoeght eenen eeuwigen en altydt-duerenden Almanach bestaende in dry naer-volgende Regels.

> Neemt dry getallen in eenen hoop,
> Epacta, en Maent, en Maenden dagh:
> Dit sal u toonen den Maenen loop.

OM altyt te weten, sonder in-sien van eenigen Almanach, den ouderdom van de Maen, 't welck de Menschen dickwils dinstich is om te weten, en altydt geenen Almanach byder handt en hebben soo en is maer te letten op dese dry voor gestelde Regels, te weten dat-men moet dry getallen in eenen hoop nemen, te weten het getal van de Epacta, van het loopende Jaer, daer byhet getal van de Maendt waer van de Maendt Meert de eerste genomen wordt, ten derden den Dagh van de Maendt, op welcken ick wil weten den ouderdom van de Maen.

By exempel ick wil weten, hoe out dat de Maen sal syn in dit Jaer 1766. op S. Rombouts dagh, eerst neme ick het getal van de Epacta 't welck is 18. ten tweede de Maendt Julius is de 5 Maendt van Meert gerekent, ten derden den 1 July is S. Rombout, ergo, 1 en 5 is ses, en 18 van de Epacta, is t'samen 24 ergo, de Maen is 24 dagen oudt op S. Rombout dagh.

Noteert als dese dry getallen, t'saem genomen soude boven de 30 komen, dan moet-men de 30 laten varen, ende de rest is den Dagh van de Maen.

By exempel op S. Maria Magdalenen dagh, ick wil weten den ouderdom van de Maen de Epacta, is 18 de Maendt is 5 dat is 23 daer by den 22 dagh van de Maendt, dat is 45 nu de 30 gelaten, blyft 15 voor den ouderdom van de Maen.

Noteert oock dat Januarius moet getelt worden 1. Februarius, 2. Martius wederom 1. April 2. Majus 3. Junius 4. Julius 5. Augustus 6. September 7. October 8. November 9. December 10.

Dit kan soo juyst niet bepaelt worden ofte men sal somtydts eenig verschil ontmoeten.

Januarius 1680

HET is op 't VRYBROECK al te doen
Men gaet daer henen naer den noen
Al oft dat het Processi waer,
Met duysent Menschen siet men daer.
Hier wort gevangen menigh Snoeck
Hier wort gewasschen menigh Broeck
De grootste Heeren van het Lant

Die komen sien hier aen den kant:
Het is van ouwer tyt gemyn,
Dat men hier tapt goet Bier en Wyn.
Al ist dat is noch eens soo kaut,
De liefde meer verwermt als haut
Als eenen Jonkman niet beschinckt,
En als syn Lief niet mede drinckt
Geeft Muscasolen geenen danck
Al stuert men heele uren lanck.
Oorlof gy Jonkmans syt soo wys
Eer dat gy comen wilt op 't Ys
Dat gy van Gelt u wel voorsiet
Want Jan Crediet en leeft hier niet.

Januarius 1681.

NU is Signjoor den Lollepot
Ghekropen lanck uyt 't doncker kot,
Naer hem zyn veele Meyskens sot
Al-waer sy gaen al-waer sy staen
Signjoor den Heyndrick mé moet gaen
Hy is goet voor een oude Vrauw:
Want hy verdryft de bitter kauw,
Hy swyght al stil wat dat hy siet
Al hoort hy wat voorsegget niet,
Al rieckt hy veel dat wort vermoort
Hy klappet niet 't wort niet gehoort.

Hy is eenen getrauwen vrint
Meester van den kappoene wint,
'T is voor kleyn gelt een groot gerief
De Jonkmans hebben hem niet lief
Sy drincken liever by het vier
Een Pintien van het besten bier.
Wie magh dat wesen voor een Gast
Die altydt op den Lollepot past,
Waer op dat hy Anjuynen braet
Den Man moet lollen vroegh en laet.

Februarius 1680.

MEN hoort de bellen vroegh en laet
Als het gesneeuwt is achter straet,
Daer sit een Jouffrauw in de Slet
Met pluymen eerlyck opgeset.
Daer is nu weir een nief Faitsoen
Naer SEMPS ist altemael te doen.
Men roept van smorgens naer den Knecht
Pas op, pas op nu Huyberecht
En isser niet datter manqueert
Oft aen de Sledt, oft aen het Peert,
Men sau het slaepen laten staen,
Om dat men mé naer SEMPS sau gaen
Daer is men vrolyck uyter maet
Tot dat de Sonne onder gaet.
In 't Stadt de Sledden syn gemyn,

Men derft daer niet eens vrolyck syn
Maer buyten is men los en vrey,
Van altemael de klapperney.

Februarius 1681.

WAT is dat voor een droeve Bruydt
Die nu niet drincken magh als Kuyt,
Sy was te voren vol plaisier
Sy dronck den Wyn ghelyck het Bier
Soo lanck den Speleman spelden daer
Soo wiert sy gheen verdriet gewaer
Maer nu den Man ghedueigh drinckt
Piouter naer het Broodt nu sinckt,
En sy in Huys niet meer en heeft
Oft niet en weet waer op sy leeft,
Is sy daer niet miserabel aen
Dagh en nacht moet sy wercken gaen
Den Man is manck en sy is ros,
Den Man siet scheel en sy siet los,
Sy hebben jeder eenen bult
'T waer goet waer hy met gelt gevult,
Men trauwt soo haest door liefde blint,
En alsser komt daer Kindt op Kindt
Dan klaegt den Man dan greyst de Vrauw
Beklaegen alle bey de Trauw.

Martius 1680

NU wort het goet Merts Bier gebraut
Het g'en men heel het Jaer behaut.
Het gaet van hier naer alle kant
Naer Hollandt en naer Engelant
Het sal u trecken met den Cop,
Als gy maer hebt een Stoopken op
Het is te sterck voor SIGNIOR,
Want met een Pintjen is hy door.
Men wort niet Voeycack van dit bier,
Set het wat Swinters by het vier
Het sal u deught doen aen u Hert
Als het met maet gedroncken wert
Het wit Bier is hier by Canjack
Het welck maeckt menigh Man voeycack
Het Merts-Bier suyvert heel het bloet
Meerder als Wyn verheught 'tgemoet
Het MECHELS-BIER dat is den Man
Niemant de deught betaelen can.

Martius 1681.

DEVOTE Zielen nu omgaen
Den Battels-wegh oft Passi-baen,
Maer Stoffel, Griet, Machiel en Lys
Maecken haer Meesters leughens wys
Sy klappen voor den Daghen-raet

Met heele uren op de straet,
Op het pretext van gaen te Kerck,
Het vryen gaet voor alle werck,
Sy weten dickwils niet van Godt
(Ghelyck men seght) oft syn gebodt,
En sy verquisten hunnen tyt
Niet pysen op haer saligheyt.
Al is 't dat somtyts dit gheschiet,
Een jeder een en doet dit niet,
Maer Meester die om wynigh goet
Den Knecht oft Meysen wercken doet
Dat gheen van twee gheheel den dagh
Ten minsten een Mis hooren magh
Oft Catechismus meughen gaen
Hoe zal dat Godt den Heer verstaen
Zyn sy verloren, ghy syt schult
En rekeninghe gheven zult.

Aprilis 1680.

BUYTEN de Stadt is groot geloop
Om dat het Bier is beter coop
Men danst daer voor een klyn gelagh
Met Bas en Veil geheel den dagh
Daer is goet nat by Bakelaer
En groote vreught by witte Klaer
Den Wyngaert heeft oock veel plaisier
Men tapt daer goeden Wyn en Bier

Den reynschen Wyn maeckt u verblyt
In den verloren Aerebeyt
In 't Tol-huys en in 't Steynen Huys
Voor klyne prys is goeden buys:
Herbergen heeft men hier genogh
In Sint Anthonis met syn Sogh
Ist goet te syn, geen beter nat
En sau men drincken in de Stadt
In 't Hemelryck oft de bly Bruyt
Komt Volckxken als de mieren uyt
'T waer beter dat men meerder werck
Maeckten van 't Lof en van de Kerck.

Aprilis 1681.

DEN eersten van de Maendt Apriel
Soo isser menigh Mensch abiel
Om te versenden vroegh oft laet,
Al waert met leughens synen Maet,
Daer dickwils me crakeel gheschiet
Het waer veel beter dat-men 't liet,
Den eersten dagh is dit alleen,
Men sont den Boer met eenen steen
Die ghen' wel hondert pondt was swaer,
Hy meynden dat het Penninck waer,
Hy moest gaen aen een sey van 't Stadt
Met hondert jonghers achter 't gat,
Pachter van achter staet en siet

Voor al syn moeyte kreegh hy niet,
Als hy den Sack nu open sagh,
Men seyd hem 't is den eersten dagh
Van dese Maendt, en de manier,
Dat men het Volck versenden hier,
Hy moester mé te vreden zyn,
Maer dit versenden is ghemyn,
Als desen dagh is ghepasseert
Is te versenden g'affronteert.

Majus 1680.

DEN Mey Vis heeft men haest voor niet
Die sterft soo hy de Locht aensiet
Van nu af aen is hy verpacht
Van een treffelyck Ambacht
Met een goey Saus is hy niet quaet
Al ist dat hy is vol van graet
Voor eenen sluyver heeft mer drey
'T is beter coop als Pap en Brey.
In dese Maent is hy alleen
In d'ander Maenden siet mer geen
Den Mey Vis kompt noyt in de Meyn
Den Boer die meynt dat Kerpels syn.
Hy droegh den Haen bloot door de Stadt
Met hondert Jongers achter 'tgat
Hy heeftse riepen sy te gaer
En volghden hem van achter naer

Maer soo den Boer quaem aen de Poort
Ginck met de Visschen loopen voort
Hy peysden 't is te goeden coop
'T is beter dat ick hier mê loop.

Majus 1681

'T IS Kermis nu te BRUYNE-CRUYS
'T is daer soo vol van huys tot huys
Den Keyser is vol en het Cot,
Men vindt daer qualyck pint oft pot,
Te Suerzee en op het Scans
Ja over al zyn Spelemans,
Jan Oomes Huys en 't Cruys is vol
Het swermt daer in den Boeren Hol,
In 't Meuleken daer is goet nat,
'T Is maer n'en worp van de Stadt,
En in Joseph den Timmerman,
Daer schept men uyt de Cuyp de Kan,
In 't Bethleem daer is 't al te doen,
Daer sit dat Volcxken in het Groen
Het danst het huppelt en het springht,
En savonts sonder noten singht,
Op desen dagh is 't soo ghestelt
Men kryghter qualyck bier om ghelt,
Ghelyck de mieren swiert het daer
'T waer beter daer devotie waer,
Ghy zult daer menigh satte luyt
Sien wagh'len eer de Poort toe sluyt.

Junius 1680.

MEN treckt den Palinck in de Stadt
En buyten treckt men nu de Kat.
Den Thoren is vol vrolyckheyt,
Dat menich weert in Stadt beneyt
Men tapt goet Bier in het Nief-huys
Het compt van achter aen de Kluys
Al is het Oorlogh ofte vré
Het krielt daer in Condemontrè
Op de Pas-brug is goeden Wyn
Het pleegh daer al te doen te syn
Saut-leeuw ick niet verswygen magh
Men huppelt daer den heelen dagh
Mari-Meuleken is wat weyt
Men vint daer goede vochticheyt
PRAEMIUM GRAECUM heeft 't geloop
Den Grieckschen Preys is niet te coop
Die t'Raetsel dat hier volght verstaet
Met desen Preys vrey henen gaet.

Junius 1681

TE MUYSEN is 't nu Kerremis
Men vindt daer een goey schotel Vis,
Voor goeden koop, goet Wyn en Bier
De Saus is dickwils daer wat dier,
Een valsche Vrauw van een Weerdin

Hadt lestmael een Ton Biers maer in,
En vraeghden wilt ghy mals oft stel
Sy rekent het ghelagh seer wel,
In Sinte Huyberecht is 't goet,
Den Wyn is coel, het Bier is soet,
In 't Sonneken daer hoort men wat,
Dat niemant sien kan in de Stadt,
Ten is daer niet qualijck om zyn,
Want 't Bier is goet en oock den Wyn;
En in den Valck is goet logist
Het bier maeckt menigh boere kist,
In 't Hert daer tapt men menich Ton
Gheen beter nat onder de Son,
Te Vosschenborgh en is 't niet quaet
Men blyft daer sitten savonts laet,
Veel hebben liever vier als ghelt
Den Kermis die is in-ghestelt,
Niet om te drincken, maer om Godt
Al-daer te dienen, niet den Pot.

Julius 1680.
Raetsel

WAT is dat voor een drolge Vrau
Die met haer een Oogh lachen sauw
En saemen sau met dander greysen
En kan my niemant noch die weysen
Het is een lecker quay Magriet

Bier drinckt sy buyten Maeltyt niet
In Duyvels vyants is sy t'huys
Sy loopt niet wech al maeckt een Kruys
Sy lacht altyt, sy greyst altyt
Altyt bedroeft altyt verblyt
Den Man moet sitten in den hoeck
Dees quaey Magriet die draeght de Broek
Noyt isser bleyer Bruyt getraut
Den Man te laet syn hooft nu kraut
Dees Vrauw die comt van op top top
Sy suypt het Goet allenskens op
De Sim' die gaet daer dikwils om
'T sal betren met den ouderdom.

Julius 1681

TE DUFFEL is 't nu al te doen
'T is jammer dat men naer den noen
Vint menigh dorstigh Kermis Gast
Die in de Herrebergh sit vast,
Om dat het vol is allentom
Gaen sy naer de Pasbrugh noch om,
Daer pleegh het al te doen te zyn
Men vondt daer alderhande Wyn,
Het krielt in 't Conincxken en 't Cruys
In Saut-leeuw en in 't Styenen Huys,
Den Wyngaert, Son, en Bakelaer
Die tappen veel, en witte Claer,

Het Volck sau moeten worden ryck
Soo Jan de Hert als Nieven-dyck,
Den Grieckschen Boeck, Maey Meuleken{problem}
Om dat daer komt soo menigh mens,
En Pyper, 't Haesken en 't kleyn Huys
Verloren Aerbeyt en in 't Cruys,
In Sint Anthonis en de Bruyt
Daer komt het als de Mieren uyt,
Dry Vlaeykens, Schaep-stal, Soeten Inval
Dry Kivitten, 't is seer vol over al,
Den Steen-wegh savonts is te kleyn
'T Sermoon sau beter volder zyn.

Augustus 1680.

'T Godtvruchtigh Volck de Kerck bemint
In 't Lof, Sermoon men haer nu vint
Men vintse buyten die den Pot
En haeren Buyck hauwen voor Godt
Den Nieven Dyck en Jan de Hert
Besoeght meer als de Kercken wert
De Son het Koninckxen 't kleyn Huysken
Pyper, 't Haesken en het Kruysken
Tapt soo menich Pot en Pint
Aen die men raer te Kercken vint
Men hoort de meeste Spelemans
Op 't Cot, Suer Zee, den Keyser, 't Scans
By Jan-Oom hanckt oock uyt het Kruys

Men hoort daer savens groot gedruys
Dry Vlaeykens comen eersten aen
Ten is van Stadt niet ver te gaen
Herbergiers ick u beklage
Voor u Siel wilt sorge draege
Want gy dickwils syt in schult
En rekeninge geven sult.

Augustus 1681.

TE WAELHEM Kermis is het heet
Men kan daer doen lustigh bescheet,
Want daer veel Herberghen zyn
Daermen tapt Bier en Franschen Wyn,
De swerte Leli en den Haen
Tapt starck Wit-bier, de Bel de Swaen
Die tappen 'tsjaers soo menigh Vat,
In Sinte Huybrecht is goet nat,
In 't Hof van Spaignen is het schoon,
En in het Schip, Leeuw en de Croon,
In de dry Coninghen is goet Bier,
En in den Horen fraey quartier,
De witte Leli rieckt seer soet
Het is al tappen dat m'hier doet.
'T is Kermis oock te LASERNEY,
BATTEL magh ick niet gaen voorby:
Want daer komt menigh Schipper uyt
Met syn Famile ende Schuyt.

'T is Kermis oock te SEMPE en WEERT
Het meest profyt dat heeft den Weert,
Tot KALFVOET is oock groot gheloop,
Te HEYENDONCK teert men goeden coop,
Te WILLEBROECK is 't een quaey manier
De Vrauwen moeten door de Rivier,
BONHEYDEN ende REYMENANT
Hauwen Pap-Kermis abondant.

September 1680.

DIE maer n'en stuyver heeft dry vier
Gaet buyten drincken om 't plaisier
Men schinckter drinckter over al
In d'Eyck gekaets wort om den Bal
De Liefhebbers van WILLE-BROECK
Die waerent altemael te cloeck
Den Gauwen Bal was hunnen Prys
Maer beter Prys in 't Paradys.
Het Volckxken wilt al buyten syn
Kael en gesont by Cappityn
Daer drincken sy het Lovens Bier
Dan heeft men s' winters niet en fier
De Leeuw magh ick niet achter laeten
T'is de manier van de Soldaten
Nu seffens wegh, en daer naer niet,
En Swinters staet den Boer en siet
Beter in de Somer spaeren

Om soo s' winters wel te vaeren
Als het s' winters soo lanck vriest
Dan menich Mensch den moet verliest
Grampeer die staet dan dickwils aen
Men can niet wercken wat gedaen.

September 1681.

DIE maer n'en stuyver heeft dry vier
Die sit nu met den Beck in 't Bier,
In d'Eyck daer is goet Bier en Wyn
Goet Lovens Bier by Cappityn
Dat gelt maer heeft is willecom
Het sit daer vol tot BAUTERSOM
Goet sterck Bier by den Tollen-naer
Maey Dekens en den Krieckelaer
Die hebben oock van 't beste nat
'T is wel gelegen by de Stadt
Vrauwen en Kinders doen al mé
Het sit vol in Condemontré
Den Thoren heeft goey vochtigheyt
En daer by fray commodityt
Die wat meer gelt heeft als 't gemyn,
Te HEYN-DONCK sal nu Kermis syn
Te BLAES-VELT, TISSEL, ELEWYT
Te WAERLOOS is de vrolyckeyt
'T is al te Kermis meesten deel
Tot PUERS, NIEL, en tot LONDERSEEL.

CAPPELLEN, BORTHEM, en EYKE-VLIET,
Veel Gasten op den Kermis siet
Tot MEER-BEECK is het goet Gelagh
Men viert daer Sint' *Anthonius* dagh
En HEVER een goed' uer vant Stadt
Daer vint-men oock goet Mechels nat
Tot HOM-BEECK ist oock Kerremis
Daer sit het Volcxken op den Dis
Palinck en Plat-vis in den Reus
Vyf Herreberghkens nempt vry keus
De Karren reyden vroegh en laet
Te Kermis gaen en is niet quaet
Als men daer uyt devotie gaet
Maer om te slempen qualyck staet

October 1680.

MEN is hier vrolyck om het meest
De Vrauwkens gaen nu me te Feest
Sy syn bley dat sy met haer Mans
Eens mogen comen aen den dans
'T is GAUDEAMUS volle vreught
Dat doet de Speelmans noch wat deught
Want als geen Vrauwkens mede gaen
Dan draeght de *Guld*' geen speelen aen
Alwaer men heeft de vrolykheyt
Daer heeft den Speelman syn profyt
Den Speelman daer syn hert op haelt
Syn Snaren worden wel betaelt

Een ider heeft daer synen keer
Diet besten danst heeft meeste Eer
Tot midden van den nacht dit duert
Dat smorgens dickwils 't Hooft besuert
De *Gans* die wort geworpen daer
Ten is maer eens te doen op 't Jaer
Weest vrolyck Vrauwkens weest verblyt
Want gy blyft t'huys op quaden tyt.

October 1681.

IN d' Herderinnekens ist niet quaet
Hoe wel sat drincken qualyck staet
Goet Bier in 't Swygerken by Lyn
En in den Leeuw ist goet te syn
Het sit daer vol op ider wyck
In 't Steenen Brugh en Hemelryck
Lyn-treckers en Hoveniers
Drincken daer een goet teughsken Biers
Een ider die brenght mé syn Wyf
Daer drincken sy hun selven styf
Soo dat-men qualyck gaen en can
Een Man leyt syn Wyf, 't Wyf den Man
Sy sitten daer by een in 't Groen
Ider brenght synen achter-noen
Den eenen wat gesauten Vleesch
Den anderen brenght een coddaers peesch
Van een Janbon oft van wat Speck

Al daer en is geen vreught gebreck
Wat Potkaes oft wat Abberdaen
Oft Haen gedroeght, men sau daer gaen
Om al te mael dit spoock te sien
Daer syn somtyts wel hondert lien
Geheel den dagh ist daer Labbuy
En sanderdaeghs eyl de Scappruy
Dansen heeft S. Rombout verfoyt
'T waer goet hy eens waer uyt-geroyt
En dat een ider maeckte werck
Van dienst te hooren in de Kerck.

November 1680.

NU comt den vetten Stier
Naer MECHELEN van LIER
Gebueren twee dry samen slagen
En gaen de Vrinden Pensen dragen
De quay Mans slagen 't Vlees voor niet
Waer door de Vrauw comt in 't verdriet
Dan is men nievers willekom
Dan dragen sy geen Pensen om
Soo haest de Vrauw begint te klagen
De Jongers gaen de Sim' dan jagen
Gebroke Panne savens laet
Die gaen sy sleypen achter straet
Om dat een jgelyck sau wachten
Van syn Huys vrauw te verachten,

Een quaet Hauwelyck is een Hel
Die qualyck gepaert is weet het wel
Vrauwkens is den Man beschoncken
Wilt niet kyven wilt niet moncken
Seght het smorgens met faitsoen
Dan sulde gy meer eer op doen

November 1681.
Raetsel

WAT is dat voor een mager gast
Die thien pont vleesch eet en noch vast
Daer by een Brood van seven pont
Den Man is sieck en is gesont
Van honger moet hy snaeghs op-staen
Den Man die isser qualyck aen
Hy heeft soo langen Reygers Derm
Op een Jaer sau hy wesen erm
Dat hy geen goey In-comsten hadt
Geen meer-der Lief-hebber in 't Stadt
Syn Vader was van Hongerey
Van Schaffenburgh soo comt hy
Daer om soo ist dat desen Man
Seer wel incorporeren kan
Die noyt ivers uyt eeten gaet
Om dat het Schaffen soo vies staet
Een Hesp eet hy voor den ombyt,

Den man heeft goeden appetyt,
Eet hy een Scauwer siet noch om
'T sal beteren met den ouderdom.

December 1680.
Raetsel

ICK door myn Ooren niet en hoor
Ontfanger van het out Canthoor
Tol-meester ben van alle Wint
Ick Schilder wel al ben ick blint
Geen Ster des Hemels, Son noch Maen
En schynt daer ick moet henen staen
Daer ick somtyts Ecclipsis maeck
En menich Not in doncker kraeck
Ick sonder Harnas ben scheut vrey
Men Canoneert dikwils op my
Waer saecken ick niet stom en waer
Sy saude my gebruycken raer
'K en krygh niet anders heel den dagh
Als Blixem en Donder slagh
Ick ben tot spot van veele Lien
'K heb in 't getal vyfthien mael tien
'K en heb noch Vlees noch Cop noch Hair
Wilt gy my vinden soeckter naer.

December 1681.
Raetsel

WAT is dat voor een suyver Maeght
Van wie het noyt en is gevraeght,
Van wie het noyt gevraeght sal syn
Al is sy ryck sy is gemyn.
Dees Maeght die is van Adams tyt
In 't Landt van Waes wordt sy gevreyt
Over-al wort sy uyt-gejaeght
En maer aen vier of vyf behaeght
Haer Moeder leeft, sy is in 't Graf,
Sy comt van arm en Edel af
By daegh en nacht en slaept sy niet
Nochtans ten is haer geen verdriet,
Al is sy arm, gaet nooyt te voet
Al is sy ryck s'is klyn van moet
En sy comt voorts van dese Vrauw
Die met haer een Oogh lachen sauw
En saemen kan met d'ander grysen
Wie kam my een van twee aen-wysen.

Raetsel.

DAER is een Stadt in 't Landt een urken in de ronden,
Mischien heeft eenen Weerdt den naem het eerst gevonden.

Het welck onseker is; sy heeft in haer getal
Elf hondert vyftich eens, dan sal daer niet met al.
Als EENE blyven staen: want H. en is geen Letter.
Men vint wel grooter Stadt, maer nievers vint-men Netter.
Veel Meulens draeyen daer, de Locht die is daer soet.
Daer woont een seker Vrauw die half miraeckel doet.
Ontrent de Groote Plaets, met een Oogh sal sy grysen.
Als sy met d' ander lacht wie sal my die toch wysen.
De Vaire Moyers-straet is by de Groote Merckt
Al-waer dat word geviert die 't meest stondt in Godts Hert
Maer recht over syn Huys daer syn voor 'tminst te vinden
Seventich Ooms van Godt die hun aen hem verbinden
Maer eenen worp van daer is een jonck Bosch geplant
Die noyt wordt gekapt, men vintse door t'heel Landt
Wie kent dees Stadt, den Weert, dees Vrauw, wie kan my thoonen
Waer dat is desen Bosch, waer dat dees Oomen woonen
Waer is Godts besten vrint, die dese saeck is wys
Treckt uyt den Grieckschen Boeck, den langhsten Grieckschen Prys. O

Vidit A. COLLAERTS Lib. Censor.
Jac. vt.